

INKLUZIJA
DRUGIH I
DRUGAČIJIH

VOLONTIRANJE

8. bilten
STUDIJA O MLADIMA ZA MLADE

GRAĐANSKI
ODGOJ I
OBRAZOVANJE

MLADI O MLADIMA

...

MENTALNO
ZDRAVLJE I
PSIHOSOCIJALNA
PODRŠKA

PARTICIPACIJA
MLADIH I
SUVREMENE
MIGRACIJE

8. bilten

STUDIJA O MLADIMA ZA MLADE

**MLADI
O MLADIMA
...**

MLADI O MLADIMA...

8. BILTEN STUDIJA O MLADIMA ZA MLADE

IZDAVAČ: Mreža mladih Hrvatske

UREDнице: Antonija Bračulj i Emina Bužinkić

AUTORI/CE TEKSTOVA (POLAZNICI/E STUDIJA 2015-2017):

Antonija Bračulj, Dragan Cvitić, Ana Čorić, Ana Ćuća, Martina Horvat, Martina Kalčić, Vanja Kovač, Tamara Lipnjak, Martina Lončarek, Maja Manzin, Anita Pavić, Elizabeta Petersdorfer, Tena Rak, Stella Šimunić

MENTORI/ICE:

Nikola Baketa, Antonija Bračulj, Emina Bužinkić, Bojana Ćulum, Martina Horvat, Marko Kovačić, Karlo Kralj

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I TISAK: ACT Printlab d.o.o.

Rujan, 2017.

Stavovi autora/ica ne odražavaju stavove Mreže mladih Hrvatske.

Tiskanje ove publikacije omogućila je donacija Sabine Bode, njemačke novinarkе i književnice čija je najpoznatija knjiga "Zaboravljena generacija: djeca rata prekidaju svoju šutnju" prevedena i na hrvatski jezik te financijska podrška Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.

Facebook: <https://web.facebook.com/studiji/?fref=ts>

Web stranica: <http://studiji.strikingly.com/>

SADRŽAJ

UVOD: O Studijima	4
1. POGLAVLJE: INKLUZIJA DRUGIH I DRUGAČIJIH	5
ANTONIJA BRAČULJ - Poštivanje principa inkluzije, jednakosti šansi i različitosti u radu s mladima	7
ANA ČUĆA - Iskustva obrazovanja djece iz prihvatilišta za tražitelje azila u Kutini	15
ANITA PAVIĆ - Djeca bez pratnje u Hrvatskoj	22
DRAGAN CVITIĆ - Položaj mladih liječenih od malignih bolesti u djetinjstvu	27
2. POGLAVLJE: GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	32
ANA ĆORIĆ - Glazbenik i(i)li građanin: Riječko - zagrebačka perspektiva	34
3. POGLAVLJE: VOLONTIRANJE	46
MAJA MANZIN - Utjecaj volontera i projekata europske volonterske službe na razvoj Udruga Informo i Istarsko - Ekomuzej iz Vodnjana	48
VANJA KOVAČ - Priprema, pozor - volontiraj! Istraživanje motivacije, informiranosti i stavova mladih u Osijeku o volontiranju i mogućnostima za volontiranje	58
STELLA ŠIMUNIĆ - Zašto mladi u Ozlju (ne)volontiraju?	67
4. POGLAVLJE: MENTALNO ZDRAVLJE I PSIHOSOCIJALNA PODRŠKA	79
TENA RAK - Briga o mentalnom zdravlju mladih u gradu Varaždinu	81
MARTINA HORVAT - Dostupnost i potrebe za psihosocijalnom podrškom u lokalnoj zajednici grada Samobora	91
ELIZABETA PETERSDORFER - Mladi u Iloku, kako ste? Rizici i zaštita mladih u gradu Iloku	100
5. POGLAVLJE: PARTICIPACIJA MLADIH I SUVREMENE MIGRACIJE	110
MARTINA KALČIĆ - Suvremene migracije mladih iz Republike Hrvatske u inozemstvo - razlozi i motivi iseljavanja	112
MARTINA LONČAREK - Participacija mladih na lokalnoj razini (sindrom "ne da mi se"). Komparativna analiza oblika participacije mladih u gradu Ivancu i gradu Lepoglavi	121
TAMARA LIPNJAK - Slobodno vrijeme i potrebe mladih u lokalnoj zajednici - Nacrt istraživanja za osobe koje rade s mladima u lokalnoj zajednici	128
PRIKAZ AKTIVISTIČKIH ZADATAKA SUDIONIKA/CA STUDIJA (2017)	143

UVOD

O STUDIJIMA

Studiji o mladima za mlade su neformalni program koji Mreža mladih Hrvatske (MMH) provodi od 2009. godine. Posljednjih godina, MMH ga provodi u suradnji s Ustanovom za mirovno obrazovanje odraslih - Mirta.

Studiji su inovativan primjer interdisciplinarnog izvaninstitucionalnog učenja o mladima i za mlade koji nastoji osnažiti mlade na aktivan građanski doprinos temeljen na vrijednostima zaštite ljudskih prava i promicanja demokratske političke kulture. Njihov tematski fokus je rad s mladima i za mlade, zagovaranje politika za mlade i društvena promjena.

Ciljevi programa su:

- potaknuti mlade na odgovornost u svojoj zajednici i uključivanje u sudioničke procese demokracije,
- izgraditi sposobnost prepoznavanja, analize i artikulacije potreba i problema mladih uz zagovaranje održivih rješenja,
- potaknuti kritičko promišljanje pojedinih metoda, tehnika i mogućnosti djelovanja u zajednici s utjecajem na razvoj politike za mlade i pozitivne društvene promjene te
- potaknuti konkretnu primjenu znanja u zajednici.

Studiji se sastoje od intenzivnog višemjesečnog edukacijskog programa utemeljenog na participativnom i iskustvenom učenju i interaktivnom pristupu. U obrazovnom procesu se polazi od činjenice da je svaki polaznik ravnopravan te da svojom motivacijom i iskustvom doprinosi učenju. Na svakom se koraku potiče samoinicijativnost, razmjena iskustva i znanja među polaznicima, kritičko razmišljanje, aktivizam i zagovaračko usmjerenje.

Program ima i snažnu praktičnu komponentu koja se najjasnije ogleda u aktivističkim i istraživačkim zadacima koji su sastavni dio Studija. U ovom biltenu bit će predstavljeni istraživački radovi polaznika generacija 2015.-2017. kroz koje su istraživali potrebe mladih u svojim lokalnim zajednicama te učili kritički promišljati o metodama i mogućnostima djelovanja u zajednici s utjecajem na razvoj politika za mlade i pozitivne društvene promjene. Primjeri provedenih akcija, odnosno aktivistički zadaci predstavljeni su na samom kraju biltena.

INKLUZIJA
DRUGIH
I DRUGAČIJH

1

Poglavlje 'Drugi i drugačiji' obuhvaća četiri teksta koja tematiziraju inkluziju i integraciju djece i mladih. Prvi tekst Antonije Bračulj, polaznice programa u godini 2015./2016. upoznaje nas s konceptom inkluzije u odnosu na mlade i njihove potrebe te nas vodi u istraživanje razumijevanja inkluzije i njene implementacije u organizacijama koje se generalno bave mladim osobama. Ovaj tekst istražuje kako se poštuju međuovisni principi inkluzije, jednakosti šansi i različitosti u civilnom društvu, odnosno u van institucionalnoj sferi, usmjeravajući postojeću praksu na kvalitetniji pristup i standarde. S druge strane, tekstovi Ane Ćuće i Anite Pavić, polaznica programa u godini 2016./2017., istražuju odnos hrvatskih institucija spram djece izbjeglica i njihove integracije. Tekst Ane Ćuće donosi prikaz iskustava djece koja borave u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini i koja pohađaju osnovne škole. Taj iskustveni narativ neobično je važan u razumijevanju specifičnih potreba ove djece

te za izgradnju otvorenijeg i uključivijeg sustava prihvata, osnaživanja i poticanja njihovog zdravog razvoja. Preporuka za razvoj takvog sustava podcrtana je i u tekstu Anite Pavić koja analizira zakonodavno-pravne propise prihvata i smještaja djece bez pratnje kao i njihova obrazovanja te pružanja podrške u za njih životno izazovnim situacijama. Institucije Republike Hrvatske trebaju učiniti mnogo više nego što čine u području integracije djece izbjeglica kako u obrazovanje tako i u drugim segmentima njihova života. Tekst Dragana Cvitića, polaznika programa 2016./2017. prikaz je istraživanja iskustava djece i mladih oboljelih od malignih bolesti u ostvarivanju njihovih prava u zdravstvenom sustavu i sustavu društvene podrške. Tekst nas upozorava na to da se djeca i mladi oboljeli od malignih oboljenja susreću s brojnim preprekama, od društva punog predrasuda i gubitka prijateljske podrške pa sve do neostvarivanja brojnih prava u liječenju i oporavku.

ANTONIJA BRAČULJ

POŠTIVANJE PRINCIPA INKLUZIJE, JEDNAKOSTI ŠANSI I

RAZLIČITOSTI U RADU S MLADIMA

1. UVOD

Do 19. stoljeća, mladi uopće nisu postojali kao socijalni konstrukt jer je društvo u tom razdoblju poznavalo tek dvije skupine - djecu i odrasle. Nije postojala svijest o prijelaznom razdoblju kojeg danas nazivamo adolescencijom ili mladenaštvom. Prilično je nevjerojatno razmišljati o tome iz perspektive današnjih spoznaja jer znamo kako je, nekad "nevidljivi" životni period, upravo jedan od najintenzivnijih i najstresnijih perioda u čovjekovom životu (Kuzman, 2009).

Iako je prolazak kroz adolescenciju svojstven svim mladima, ne doživljavaju ga svi na jednako intenzivan način niti su im potrebne iste stvari. Upravo je to jedna od polazišnih točaka u radu s mladima (eng. youth work). Rad s mladima, kao koncept, predstavlja fokusirane aktivnosti koje kreću od pojedinca i njegovih specifičnih potreba. On se esencijalno mora temeljiti na unaprjeđivanju kvalitete života svake mlade osobe kroz unaprjeđivanje kompetencija, osnaživanje i osiguravanje cjelokupne dobrobiti¹. S obzirom na to da se koncept rada s mladima poziva na responzivnost i prilagođenost "svim" mladima, postavlja se pitanje je li to moguće i u kolikom razmjeru? Upravo su to neka od polazišnih pitanja koja su potaknula pisanje ovog istraživačkog rada u kojem će pokušati dati odgovor na pitanje kako organizacije mladih i za mlade u Hrvatskoj razumiju principe inkluzije, jednakost šansi i različitosti te kako ih poštuju u praksi.

Zašto je važno pričati o mladima?

Rezultati brojnih istraživanja pokazuju kako su mladi u današnjem društvu suočeni s brojnim preprekama koje otežavaju njihovu adekvatnu integraciju u svijest odraslih. Osim intenzivnih promjena koje se događaju na osobnoj razini svakog pojedinca, mladi se suočavaju i s brojnim društvenim promjenama i očekivanjima. Trendovi u društvu se sve brže mijenjaju, a nekad strelovit prelazak mladih u svijet odraslih postaje sve dugotrajniji i neizvjesniji proces (Fahmy, 2006; France, 2007; prema Ilišin i sur., 2013). Danas pričamo o tzv. "produženoj mladosti" koju

¹ <http://www.cwvys.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/HB-Equalities.pdf>

obilježava dulji boravak unutar formalnog obrazovnog sustava, dulja materijalna ovisnost o roditeljima te odgađanje zasnivanja vlastite obitelji zbog nepovoljnog socio-ekonomskog statusa (Kovačić i Ćulum, 2015). U tom kontekstu, primjećuje se porast socijalnih razlika među mladima, nejednakosti u obrazovnim šansama, ograničavanje pristupa mogućnostima, neprekidan razvoj tehnologije, rast nezaposlenosti, prekarnog rada i siromaštva, ubrzavanje životnih stilova, slabljenje međugeneracijskog prijenosa vrijednosti, odrastanja mladih u atmosferi neizvjesnosti i nesigurnosti, porast manifestacije rizičnih ponašanja te narušenost dobrobiti mladih općenito (Wallace i Kovatcheva, 1998; Ule i sur., 200; Roberts, 2003; prema Ilišin i sur., 2013; Kovačić i Ćulum, 2015; Gailius i sur, 2011).

Što je “rad s mladima” i na koji način može biti značajan za mlade?

Rad s mladima se kao koncept pojavljuje paralelno sa sviješću da mladi uopće postoje kao specifična populacija. Naime, za vrijeme Industrijske revolucije, velik broj mladih migrirao je iz ruralnih u gradska područja u potrazi za poslom te se postavilo pitanje o kvaliteti iskorištavanja njihovog slobodnog vrijeme i o potencijalnim vještinama i znanjima koje su im potrebne kako bi se što uspješnije adaptirali na novu životnu okolinu (Kovačić i Ćulum, 2015). Kao odgovor na ta pitanja, počeli su se organizirati prvi klubovi za mlade što se ujedno smatra početkom suvremenog rada s mladima.

Iako se rad s mladima već dugi niz godina implementira u praksi, još uvijek ne postoji konzistentna i jasna definicija, kako na razini Europe, tako ni u većini pojedinih zemljama, koja objašnjava što to točno predstavlja i podrazumijeva rad s mladima. Usprkos tome što se pokušava doći do unisonog razumijevanja rada s mladima, možda upravo u toj slobodi i nemogućnosti kategoriziranja rada s mladima leži njegova prava vrijednost.

Iako se po oblicima razlikuje u većini zemalja, rad s mladima univerzalno ima jedan jedini cilj – facilitirati i podržavati mlade tijekom prijelaznog perioda između mladenaštva i odraslosti. Što to točno znači? Rad s mladima označava organizirani proces individualnog i društvenog razvoja mlade osobe pri čemu je mlada osoba sukreator tog procesa (Kovačić i Ćulum, 2015). On se bazira na tri ključne komponente – događa se van formalnog školskog sustava, usmjeren je na mlade i mladi moraju biti dobrovoljni sudionici procesa. Također, bazira se na nekoliko ključnih načela rada kao što su promocija autonomije, slobode i odgovornosti mlade osobe, fleksibilnost i inovativnost, usmjerenost na proces i otvorenost za nova učenja, upotreba neformalnih metoda učenja, zabavnost sadržaja i dr. (Kovačić i Ćulum, 2015). Drugim riječima, rad s mladima, uz pomoć raznih fleksibilnih i prilagođenih metoda rada, treba omogućiti socijalnu inkluziju svih mladih ljudi, a to ne može postići ako se ne poštuju principi inkluzije, poštivanja različitosti i jednakosti šansi u radu s mladima.

Poštuju li se principi inkluzije, jednakosti šansi i različitosti u radu s mladima?

Jedno od temeljnih načela u radu s mladima je fokus na humanističkim vrijednostima ravnopravnosti, interkulturalnosti, ljudskih prava, poticanja nenasilja i izgradnje mira (Kovačić i Ćulum, 2015). No postavlja se pitanje koliko zapravo organizacija mladih i za mlade temelje svoj rad na ovim načelima?

Principi inkluzije, jednakosti šansi i različitosti su usko povezani i nije ih uvijek jednostavno diferencirati, točnije, možemo reći da su komplementarni i međuovisni.

Što znači biti inkluzivan?

Inkluzija podrazumijeva identificiranje, razumijevanje i uklanjanje prepreka koje mogu utjecati na osjećaj pripadnosti i mogućnosti sudjelovanja. Naglasak je na pronalasku nužnih resursa koji su potrebni da bi se postigla jednakost šansi za sve (National Youth Council of Ireland i Youthnet (2012).

Youth Inclusion Hub² navodi kako se inkluzija poštuje samo ako se u nju istinski vjeruje. Od samog uključivanja mladih u aktivnosti, važnije je raditi na "etosu" inkluzije koji označava aktivno promišljanje i svijest o postojanju različitih populacija mladih (National Youth Council of Ireland, 2016). Inkluzivan rad s mladima se samo djelomično reflektira kroz populaciju s kojom neka organizacija radi; on se većinom ogleda u načinu na koji se s mladima radi na izgradnji društva u kojem se otvoreno priča o diskriminaciji, gdje svaki pojedinac jednako vrijedi i gdje se njihova međusobna različitost istinski prihvaća.

Što znači osiguravati jednake šanse?

Koncept jednakosti šansi podrazumijeva osiguravanje jednakog pristupa resursima i mogućnostima svim mladima, bez obzira na životnu pozadinu, što im može pomoći u ispunjavanju svih njihovih potencijala. To podrazumijeva da se uzimaju u obzir različite životne startne pozicije i različita stečena iskustva te se pristup prilagođava individualnim i specifičnim potrebama pojedinca (Charvat, 2009; prema Schroeder, 2014). U brojnim radovima koji su pisani na ovu temu, primjećuje se preklapanje između pojmova "jednakosti" (eng. equality) i "jednakosti šansi" (eng. equity) pri čemu nije uvijek jasna njihova distinkcija. Pojam jednakost se često izjednačava s pojmom "istost" pri čemu se polazi od premise da su svi ljudi jednaki. Takav stav može dovesti do indirektnog oblika diskriminacije zato što je jasno da neki ljudi imaju veće potrebe od drugih i da im samim time nisu potrebne iste stvari. Kako National Consultative

² <https://www.mencap.org.uk/sites/default/files/2016-06/TOOLKIT-NI.compressed.pdf>

Committee on Racism and Interculturalism (2003; prema National Youth Council of Ireland and Youthnet, 2012) navodi – “jednakost ne označava tretiranje svih ljudi na jednak način zato što različiti ljudi imaju različite potrebe, različite grupe ljudi se suočavaju s diskriminacijom na različite načine. Jednakost podrazumijeva osiguravanje jednakosti šansi, jednakost sudjelovanja i jednakost ishoda.”

Što znači poštivati različitost?

Poštivanje različitosti podrazumijeva prihvaćanje i “slavljenje” različitosti koje postoje među društvima i pojedincima. Te različitosti se ne odnose samo na kategorije kao što su dob, spol, etnička pripadnost, vjerska pripadnost i slično, nego uključuju i ne tako vidljive različitosti u vještinama, vrijednostima, stavovima, iskustvima i perspektivama (European Commission, 2014³). British Council Romania (2010)⁴ u priručniku za stručnjake koji rade s mladima navodi kako princip poštivanja različitosti ne podrazumijeva uklanjanje predrasuda već kontinuirano propitivanje istih; ne podrazumijeva pozitivnu diskriminaciju nego pozitivnu akciju; ne podrazumijeva tzv. političku korektnost nego otvoreno raspravljanje o različitostima kako bismo ih istinski razumjeli i u konačnici prihvatili.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Temeljni cilj ovog istraživanja je istražiti na koji način osobe koje direktno rade s mladima razumiju principe inkluzije, jednakosti šansi i različitosti te na koji ih način implementiraju u praksi.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 71 ispitanika od čega je bilo 48 ženskih ispitanica (67%) i 23 muška ispitanika (33%). Raspon dobi ispitanika kretao se od 18 do 59 godina. Gotovo polovica ispitanika ima visokoškolsko obrazovanje, dok ih po 23% ima srednju odnosno višu stručnu spremu. Najviše ispitanika radi u Udrugama za mlade (45%), zatim, u Udrugama mladih (27%), Klubovima za mlade (7%), Info-centrima (4%), Centrima za mlade (5%) i drugim organizacijama koje se bave mladima (12%). Što se tiče iskustva u radu s mladima, većina ispitanika ima više od 9 godina radnog iskustva (36%), dok ih samo 4 (7%) ima formalno stečene kompetencije za rad s mladima.

Podaci su se skupljali kvalitativnom metodologijom. S 5 ispitanika vođen je polustrukturirani intervju, njih 10 je sudjelovalo u fokus grupi dok ih je 56 sudjelovalo u online anketi za koju je konstruiran specijalizirani anketni upitnik koji se sastojao od 6 opisnih pitanja.

³ <https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-3103/InclusionAndDiversityStrategy.pdf>

⁴ <https://www.britishcouncil.ro/sites/default/files/romania-respecting-diversity-toolkit.pdf>

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kada se priča o poštivanju principa inkluzije, jednakosti šansi i različitosti u radu s mladima, onda ih se treba promatrati kroz prizmu dugoročnog, strateški isplaniranog procesa koji se proaktivno fokusira na identificiranje potreba mladih i odgovaranje na iste. S obzirom na to da se organizacije civilnog društva danas suočavaju s brojnim rizicima i neizvjesnostima po pitanju financijske održivosti i dugoročnog ulaganja u rad s mladima, postavlja se pitanje na koji se način odgovara na potrebe mladih ljudi? Je li rad s mladima projektno orijentiran ili se on zbilja prilagođava potrebama mladih u zajednici? Točnije, znaju li organizacije koje rade s mladima što mladi zbilja žele? Nadalje, postavlja se pitanje na koji način organizacije mladih i za mlade reflektiraju društvenu zbilju, uključuju li u svoje aktivnosti baš sve mlade? Kako stručnjaci koji rade s mladima uopće razumiju pojmove kao što su inkluzija, jednakost šansi i različitost, i što je još važnije, kako ih implementiraju u svakodnevnom radu s mladima? To su samo neka od problemskih pitanja koja su dovela do potrebe za istraživanjem ovog područja.

Razumijevanje termina inkluzije i poštivanje principa inkluzije u praksi

Istraživanje je pokazalo kako stručnjaci koji rade s mladima imaju prilično različito shvaćanje termina inkluzije. Pojedini stručnjaci povezuju inkluziju s uključivanjem mladih s invaliditetom u obrazovni sustav, neki inkluziju doživljavaju kao općenito uključivanje pojedinca u veću grupu ljudi kako bi se prevenirala njihova izolacija dok drugi pak koriste termin "pozitivne infiltracije u sustav". Zanimljiv je jedan odgovor koji navodi kako inkluzija podrazumijeva "prihvaćanje različitosti pri čemu se zanemaruju individualne karakteristike kao što su dob, spol, rasa i slično". Inkluzija svakako podrazumijeva poštivanje različitosti, ali s druge strane, tog istog prihvaćanja različitosti nema bez prihvaćanja svih individualnih karakteristike koje pojedinca čine jedinstvenim. Na pitanje kako poštuju principe inkluzije u praksi, ispitanici su navodili *"prilagođavanje programa potrebama mladih koje su artikulirane kroz kontinuiranu evaluaciju i razgovor"*, *"davanje prednosti pri zapošljavanju mladima koji su u riziku od socijalne isključenosti"*, *"uključivanje mladih u tijela koja imaju moć odluke kako bi utjecali na odluke koje ih se tiču"* te *"organiziranje besplatnih događanja za mlade kako bi mogli svi sudjelovati"*.

Ako se ne ulaže aktivan napor u stvaranje inkluzivnog okruženja i ako se kritički ne promišlja o radu vlastite organizacije, to samo može povećati rizik od marginalizacije mladih ljudi. Ukoliko u zajednici u kojoj organizacija djeluje postoje mladi ljudi koji su pripadnici različitih nacionalnih, seksualnih i vjerskih manjina, ako postoje oni koji imaju teškoće u razvoju ili manifestiraju probleme u ponašanju, treba si uvijek postaviti pitanje gdje su ti mladi ljudi u radu organizacije, zašto nisu uključeni i kako se do njih može doći? Jedino se ulaganjem svjesnog napora može stvoriti organizacija i zajednica koja je uključiva, odnosno inkluzivna za sve mlade ljude (Walsh i sur., 2012).

Razumijevanje termina jednakosti šansi i poštivanje principa jednakosti šansi u praksi

Na pitanje kako osiguravaju jednak pristup svim mladima u korištenju usluga njihove organizacije, ispitanici su navodili: *“Svi zainteresirani mladi se mogu uključiti u rad Udruge”, “Otvoreni smo za sve upite”, “Ne postoje nikakva ograničenja za sudjelovanje u aktivnostima”, “Prostor i aktivnosti su prilagođene svima”* i slično. Drugačiju perspektivu koja potiče na kritičko promišljanje organizacijskog rada dala je jedna od ispitanica istraživanja: *“Dakle, možeš imati jednake mogućnosti, koje Hrvatska deklarativno osigurava kroz svoje dokumente, ali je činjenica da postoji neki dio mladih koji jednostavno u startu nemaju iste pozicije i nemaju iste šanse. To što deklarativno postoje iste šanse ne znači ništa onima koji ih ne mogu dosegnuti.”*

Na pitanje kako u praksi poštuju princip jednakosti šansi, ispitanici su ponudili slijedeće odgovore – *“Svakoj mladoj osobi se pristupa individualno i kreira se plan i program rada za mentorski rad”, “Pazimo da imamo otprilike jednak broj osoba muškog i ženskog spola, da uključujemo nacionalne manjine, mlade iz ruralnih sredina, nezaposlene mlade, mlade lošijeg socioimovinskog statusa...”, “U provedbi svih projekata vodi se računa o organizaciji prijevoza, pristupačnosti lokacija na kojima se održava aktivnost, prilagođavanje aktivnosti mogućnostima mladih i slično”, “Pa recimo kada imamo susrete mladih, ako postoje gluhe/nagluhe osobe koje sudjeluju, tada imamo prevoditeljicu koja simultano prevodi ono što se događa u program.”*

Razumijevanje termina različitosti i poštivanje principa različitosti u praksi

Youth Intervention Programs Association⁵ naglašava dvije komponente koje su važne u kontekstu ovog istraživanja – pitanje različitosti nadilazi najčešće spominjane odrednice identiteta kao što su dob, spol, vjera i seksualna orijentacije; o različitostima se nipošto ne smije govoriti samo kroz prizmu statistike (uključujemo ___% mladih Roma u svoj program). No, većina ispitanika je različitost upravo povezivala s navedenim kategorijama: *“U udruzi su i muškarci i žene različite dobi. Na događaje su pozvani svi bez obzira na dob, spol, nacionalnost i vjeru”, “Organizacija ima otvorena vrata za sve mlade, bez obzira na dob, spol, vjeru, nacionalnost i invaliditet”*. Zanimljiv je i odgovor *“Pazimo na ravnomjernu zastupljenost osoba muškog i ženskog spola. Vidljive i nevidljive razlike među mladima u našoj organizaciji nam nisu bitne”*. National Youth Agency (2004) naglašava koliko je važno primjećivati različitosti i raspravljati o njima. To je jedini način na koji se međusobne različitosti mogu vidjeti, razumjeti i u konačnici prigrliti. Poricanjem ili ignoriranjem istih samo doprinosimo perpetuiranju marginaliziranosti.

⁵ <http://yipa.org/diversity-and-inclusion-in-youth-work/>

4. ZAKLJUČAK

Mladi nisu homogena društvena grupa, razlikuju se na temelju brojnih čimbenika kao što su socijalni status, porijeklo, stupanj zrelosti, različita socijalizacijska iskustva i obrazovna postignuća (Ilišin i sur., 2013). Bilo bi potpuno pogrešno promatrati mlade kroz samo jednu odrednicu njihovog identiteta jer bi to značilo da nešto propuštamo i da ih ne sagledavamo u cjelini. Holistički pristup i promatranje svake mlade osobe kao individue kojoj se pristupa na specifičan i prilagođen način esencija je rada s mladima. Rad s mladima pretendira uključivanju svih mladih ljudi, ali realnost često pokazuje kako to nije nimalo lako.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali kako osobe koje rade s mladima poznaju principe inkluzije, jednakosti šansi i različitosti ali puno teže artikuliraju njihovo poštivanje u praksi. Principi su često objašnjavani na deklarativnoj razini pri čemu se moglo primijetiti kako neki ispitanici smatraju da se oni nalažu sami po sebi. Istina je da su neki postupci dio etičkog kodeksa koji bi se trebao internalizirati tijekom odrastanja, ali s druge strane, organizacijsko djelovanje je puno više od moralnih načela i stajališta jedne osobe. Upravo onako kako organizacije rastu programski i kako se razvijaju iz godine u godinu, tako bi se trebalo jačati implementiranje spomenutih principa. O njima treba uvijek aktivno promišljati i kritički rezonirati svaku aktivnost koja se događa na organizacijskoj razini – od odabira zaposlenika preko kreiranja aktivnosti do odabira samih korisnika. Uvijek treba promisliti o tome obuhvaćaju li programi, aktivnosti i projekti norme i vrijednosti samo većinske populacije mladih ili obuhvaćaju i potrebe mladih koji su odrastali u nešto drugačijim životnim okolnostima i koji imaju neka specifična obilježja. Jednako tako, oni koji direktno rade s mladima neprestano moraju unaprjeđivati svoje razumijevanje ključnih principa pri čemu je osobito važno da razumiju okolnosti u kojima mladi odrastaju i žive. To im omogućuje da prepoznaju i razumiju prepreke koje mladima mogu otežati ostvarivanje punih potencijala te da preveniraju nejednakost u šansama (Positive for Youth Summit, 2011; NYCI i Youthnet, 2012).

Nadalje, Walsh (2016) u svojoj publikaciji navodi kako u svakodnevnom radu organizacije treba osigurati participativnost mladih i to na svim razinama rada organizacije. Ako organizacije tvrde da uključuju mlade u rad svoje organizacije, treba promisliti o kojem stupnju uključenosti se radi – jesu li mladi samo informirani o određenim aktivnostima, je li odrasli donose odluke u suradnji s mladima ili pak mladi donose odluke u suradnji s odraslima? Mladi žele biti aktivni, žele sudjelovati i žele pripadati, a na nama je da im te prilike osiguramo.

5. LITERATURA

- British Council Romania (2010): Respecting diversity: Toolkit for youth practitioners in the field of diversity - <https://www.britishcouncil.ro/sites/default/files/romania-respecting-diversity-toolkit.pdf>
- European Commission (2014): Inclusion and diversity strategy - in the field of youth: https://www.salto-youth.net/downloads/4-17_3103/InclusionAndDiversityStrategy.pdf
- Gailius, Ž., Malinauskas, A., Petkauskas, D. Ragauskas, L. (2011): Handbook for people working with young groups: Non formal education practice in Lithuania, Vilnius
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013): Mladi u vremenu krize, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb
- Kovačić, M., Čulum, B. (2015): Teorija i praksa rada s mladima: Prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu, Mreža mladih Hrvatske, Zagreb
- Kuzman, M. (2009): Adolescencija, adolescenti i zaštita zdravlja, MEDICUS 2009. Vol. 18, No. 2, 155 - 172
- National Youth Agency (2004): Ethical Conduct in Youth Work: a statement of values and principles, United Kingdom
- National Youth Council of Ireland and Youthnet (2012): Access All Areas: A diversity Toolkit for the youth work sector - promoting equality and inclusion, Ireland
- Positive for Youth Summit (2011): Discussion paper: What are the equality and diversity issues that services for young people need to address? - <https://www.gov.uk/government/publications/positive-for-youth-a-new-approach-to-cross-government-policy-for-young-people-aged-13-to-19>
- Schroeder, K. (2014): Inclusion from A to Z: A compass to international inclusion projects, Salto Youth, Belgium
- Walsh, A. (2016): 8 steps to inclusive youth work: Promoting best quality inclusive practice in youth work setting, National Youth Council of Ireland, Ireland
- Youth Inclusion Hub: Disability inclusion toolkit - Enabling Inclusive Youth Work: <https://www.mencap.org.uk/sites/default/files/2016-06/TOOLKIT-NI.compressed.pdf>
- Youth Intervention Programs Association - <http://yipa.org/diversity-and-inclusion-in-youth-work/>

ANA ČUĆA

ISKUSTVA OBRAZOVANJA DJECE IZ PRIHVATILIŠTA ZA

TRAŽITELJE AZILA U KUTINI

1. UVOD

Tijekom protekle godine u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini nalazilo se oko dvadesetak djece koja su ujedno pohađala kutinske osnovne i srednje škole. Dob djece koja pohađaju ili se pripremaju za školu je od sedam do sedamnaest godina, dok je prosječna dob djece koja su u statusu tražitelja azila dvanaest godina. Iz presjeka njihove dobi možemo zaključiti kako je nekima od njih dolazak u zemlju u kojoj su zatražili međunarodnu zaštitu možda i posljednja prilika za obrazovanjem. Upravo je uključivanje djece u hrvatski odgojno-obrazovni sustav, odnosno omogućavanje prilike za obrazovanjem, jedna od glavnih zadaća institucija Republike Hrvatske, a ona je definirana unutar Zakona o privremenoj i međunarodnoj zaštiti⁶, Zakona o obrazovanju i odgoju u osnovnoj i srednjoj školi⁷, Zakona o strancima⁸ i Konvenciji o pravima djeteta⁹.

Proces uključivanja djece izbjeglica u hrvatski odgojno-obrazovni sustav je prilično složen proces i to zbog niza razloga. Jedan od razloga je svakako manjak političke volje za stvaranjem inkluzivnog obrazovnog sustava što se očitovalo

⁶ U čl. 58 st. 1 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti navodi se: „Pravo na osnovno i srednje obrazovanje djeteta tražitelj ostvaruje pod istim uvjetima kao hrvatski državljanin.“

U čl. 58 st. 2 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti navodi se: „Tražitelju, koji je započeo ostvarivati pravo na srednjoškolsko obrazovanje iz stavka 1. ovoga članka, omogućit će se nastavak srednjoškolskog obrazovanja i nakon stjecanja punoljetnosti.“

U čl. 58 st. 3 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti navodi se: „Ostvarivanje prava iz stavka 1. ovoga članka omogućit će se djetetu tražitelju u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva do izvršenja odluke o povratku.“

⁷ U čl. 43 st. 1 Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi navodi se: „Posebnu pomoć škole su dužne pružiti djeci koja imaju pravo na školovanje u Republici Hrvatskoj, a ne znaju ili nedostatan poznaju hrvatski jezik.“

⁸ U Zakonu o strancima navodi se kako stranci koji se nalaze pod privremenom zaštitom koja može nastupiti zbog humanitarnih razloga imaju pravu biti uključeni u obrazovni sustav države koja im je dodijelila privremenu zaštitu.

⁹ U čl. 28. St. 1 Konvencije o pravima djeteta navodi se: „Države stranke priznaju svakome djetetu pravo na obrazovanje te će u svrhu ostvarivanja tog prava postupno i na temelju jednakih mogućnosti za svu djecu“.

početkom školske godine sporim uključivanjem djece u obrazovno-odgojni sustav (Šošić, 2016). Međutim u slučaju djece koja borave u Kutini, manjak navedene političke volje za njihovom integracijom u obrazovni sustav, očitovao se gotovo do kraja drugog polugodišta, obzirom da do tada djeci nije bila omogućena pripremna nastava na koju imaju pravo prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi¹⁰. Osim borbe sa sustavom, koji nije do sada prepoznao važnost uključivanja djece u hrvatski obrazovni sustav, treba uzeti u obzir kako djeca tražitelji azila imaju neposredno i svježije iskustvo bijega iz vlastita doma te još uvijek tragaju za sigurnošću i stabilnošću. Njihove traume i iskustva su i dalje prisutna te su dodatno pojačana neizvjesnošću njihove trenutne situacije s obzirom na to da žive u prihvatilištima u kojima nemaju kvalitetne uvjete za individualan i grupni rast i razvoj. Uz sve to, svakoga dana mogu dobiti negativnu odluku države, tj. odbijen zahtjev za međunarodnom zaštitom zbog čega će morati napustiti Republiku Hrvatsku u vrlo kratkom roku.

Zbog potonje navedenih razloga, obrazovanje djece tražitelja azila zahtijeva posebnu pozornost i kvalitetniji odnos spram njihova upisa, školovanja i vrednovanja uz osiguranje odgovarajuće psihosocijalne podrške. Primjerice, uspješna integracija može se postići kroz osnaživanje nastavnika unutar odgojno-obrazovnog sustava koji će posjedovati određen set vještina uz pomoć kojih bi uspješno radili s djecom iz različitih životnih pozadina, odnosno koji bi radili sa svom djecom zajedno, u istoj prostoriji, prema istom programu i koji bi uspješno vrednovali postojeće znanje kod djece izbjeglica. Nakon što se unutar učionica postigne svojevrsna kohezija, ona može doprinijeti integraciji djece u društvo i nadilaženju predrasuda i stereotipa kojima su ona često izložena (Dryden-Peterson, 2016).

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje o iskustvima obrazovanja djece tražitelja azila u osnovnim i srednjim školama u Kutini provedeno je u proljeće 2017. godine kao kvalitativno istraživanje. Njegova svrha je bila prikupiti mišljenja i zabilježiti iskustva djece koja sa svojim obiteljima žive u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini i čekaju odluku Republike Hrvatske o međunarodnoj zaštiti. Dodatno, na temelju mišljenja i iskustava koja su djeca podijelila tijekom polustrukturiranih razgovora (intervjua), svrha je uobličiti preporuke i ponuditi ih akterima hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava kako bi se unaprijedile prakse uključivanja i podučavanja djece tražitelja azila.

Istraživanje je provedeno u Prihvatilištu u Kutini, obzirom na to da su tamo smještene obitelji kao ranjiva skupina. U vrijeme provođenja istraživanja u Prihvatilištu je boravilo dvadesetak djece školskog uzrasta, no u istraživanju je ukupno sudjelovalo jedanaestero djece. Razlog ne sudjelovanja sve djece školskog uzrasta u istraživanju leži u tome

¹⁰ U čl. 58 st. 4 Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti navodi se: „Ako dijete tražitelj ne zna ili nedovoljno poznaje hrvatski jezik, omogućit će mu se pohađanje pripremljene nastave ili dopunske nastave hrvatskog jezika, kao i dopunske nastave u pojedinim nastavnim predmetima, ako za to postoji potreba.“

što volonteri Centra za mirovne studije u Prihvatalištu smiju koristiti samo jednu prostoriju zbog čega interakcija s djecom ovisi o njihovom dolasku i želji za razgovorom i druženjem. Prije provedbe istraživanja, s djecom koja su u njemu sudjelovala uspostavljen je prijateljski odnos kako bi se ona osjećala sigurnima; s njima se kontinuirano radilo, na tjednoj osnovi, kroz provođenje likovnih radionica ili kroz učenje jezika. Kako bi se zaštitio identitet sugovornika, prilikom interpretacije rezultata i citiranja dijelova intervjua, njihovi identiteti neće se otkrivati, a imena školskih kolega koja spominju će biti izmijenjena zbog osiguravanja privatnosti.

Unutar ovog kvalitativnog istraživanja provedeni su polustrukturirani intervjui s pet temeljnih pitanja, a ona su sljedeća:

1. Kako ti se sviđa trenutna situacija u školi?
2. Kada bih mogao nešto promijeniti što bi to bilo?
3. Kakav oblik pomoći ti pruža škola/učitelji prilikom savladavanja programa?
4. Kome se obratiš kada trebaš pomoć oko zadaće ili ako imaš problema sa savladavanjem gradiva?
5. Osjećaš li se ugodno u svojoj okolini?

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Većina ispitanika je na pitanje - **Kako ti se sviđa trenutna situacija u školi?** - odgovorilo da im je u školi ugodno i da su zadovoljni sa svojim učiteljima i učiteljicama. Preostali ispitanici rekli su da im je u školi u redu, ali da im najveći problem predstavlja jezik koji ne poznaju što im onemogućava praćenje nastave pa im je ili dosadno ili gradivo suviše zahtjevno. Tako jedan dječak (18 godina) navodi:

„Volim školu, ali mi je jako teško u njoj. Imam 18 godina, sada sam treći razred srednje škole. Prije nego što sam došao u Hrvatsku nisam išao u školu tri godine zbog rata u mojoj državi. U međuvremenu, zaboravio sam dosta toga, zaboravio sam kako je učenje zahtjevno, a uz sve to sada moram učiti i na drugom jeziku kojeg ne razumijem najbolje. Na početku sam bio pun entuzijazma i volje, sada se osjećam bespomoćno, želim pratiti, želim se veseliti školi, ali samo jako nesiguran i izgubljen, ne znam što će biti sa mnom.“

Prilikom odgovaranja na ovo pitanje nerijetko se ispostavilo da su ispitanici stariji od predviđene dobne skupine koja pohađa određene razrede, što može dodatno pozitivno ili negativno utjecati na njihovu percepciju škole, odnosno težine gradiva koja se postavlja ispred njih. Uzrok tome je što velik broj djece nije godinama imao pristup obrazovanju. Tako su djeca čija je dob bila jednaka predviđenoj za određenu razinu obrazovanja bila sretnija sa školom i svoje iskustvo bi opisali kao pozitivno, dok su ona djeca kod kojih je postojala veća dobna razlika između njih i njihovih školskih

kolega isticali ne razumijevanje gradiva i jezika te su situaciju u školi opisivali kao prihvatljivu, ali da je ne pohađaju s užitkom.

Na pitanje – **Kada bi mogao nešto promijeniti, što bi to bilo?** – manje od polovice djece tražitelja azila istaknulo je da su zadovoljni školom i da ne bi ništa mijenjali, dok bi jednak broj njih želio dodatne sate hrvatskog jezika. Jedna ispitanica (10 godina) rekla je kako bi mijenjala svojih prvih nekoliko tjedana u školi zbog zadirkivanja od strane školskih kolega:

„Kada bih imala supermoć da promijenim nešto u školi, tada bih mijenjala svojih prvih par tjedana. Nisam mogla naći prijatelje baš lako i imala sam osjećaj da sam drugačija i da me drugačije gledaju. Onda su me krenuli zadirkivati, nekoliko puta su se i moji prijatelji iz Prihvatilišta potukli s drugom djecom. Sada je bolje. Sada me znaju, čak se trude i pričati njemački sa mnom, jer na tom jeziku najviše riječi znam.“

Kako se (ne)znanje hrvatskog pokazalo kao najčešća referentna točka prilikom odgovaranja na ovo pitanje, jedan dječak (14 godina) je u svom odgovoru dodatno naglasio zbog čega želi što prije savladati hrvatski jezik:

„Volio bih da imamo dodatne sate hrvatskog kako bih lakše razumio fiziku, matematiku i kemiju. Ti predmeti me jako zanimaju, razmišljam da se bavim kemijom kada narastem, ali ju sada baš ne shvaćam jer ju učitelji objašnjavaju na hrvatskom. Idem šest mjeseci u školu i nisam naučio puno hrvatskog, ponekada sjedim na predmetima poput vjeronauka koji me nimalo ne zanimaju i govore mi kako ću slušanjem naučiti brže jezik, ali meni to ne odgovara.“

Raznolikost je bila najvidljivija kod pitanja o **obliku pomoći**¹¹ obzirom na to da u trenutku istraživanja nije definiran oblik asistencije djeci u nastavi. Većina ispitanika je rekla kako važnu ulogu prilikom savladavanja programa imaju njihovi školski kolege s kojima dijele klupe. Oni im nerijetko prevode što učitelji govore i objašnjavaju im gradivo koje im nije jasno. Dio preostalih ispitanika istaknuo je kako im najveću pomoć pružaju njihovi učitelji i to tako da im prevode gradivo na engleski ili njemački, obzirom da su to jezici koje djeca razumiju. Nadalje, ostali su rekli kako ne razumiju hrvatski, ne razumiju gradivo, samo sjede tijekom nastave, dok im učitelji ne mogu niti pomoći jer oni ne pričaju engleski/njemački. Jedan ispitanik je naglasio kako mu učitelji ne pomažu jer nemaju vremena obzirom da se u razredu nalazi preko dvadeset učenika. On govori:

„Htio sam studirati fiziku ili matematiku, ali sada tu u gimnaziji ne razumijem ništa od tih predmeta. Ne mogu pitati profesore da mi objasne, jer ne stignu, ili ne pričaju engleski, a moj hrvatski je jako slab. Ne razumijem kad krenu pričati o kompliciranoj fizici na još kompliciranijem hrvatskom.“

¹¹ Na pitanje – *Kakav oblik pomoći ti pruža škola/učitelji prilikom savladavanja programa?* – 6 ispitanika/ca je istaknulo ulogu njihovih kolega, 2 ispitanika/ca je istaknulo ulogu učitelja/učiteljica. 3 ispitanika su naglasili kako im učitelji ne pomažu zbog postojeće jezične barijere.

Pitanje – **Kome se obratiš kada trebaš pomoć oko zadaće ili ako imaš problema sa savladavanjem gradiva?**¹² – također je ponudilo raznolike odgovore. Svi ispitanici su rekli kako ne dobivaju redovitu zadaću, već radne listove koji pokrivaju većinom samo matematiku. Obzirom na to da djeca ne uče hrvatski i da nemaju domaće zadaće, ona također ne pišu ispite znanja. Jedna ispitanica je rekla da joj s domaćom zadaćom pomaže školska psihologinja kojoj ide poslije nastave ako joj se neko gradivo čini prezahtjevnim. Nadalje, ispitanici su rekli da imaju jako malo zadaće, ako je ne znaju riješiti, onda nacrtaju nešto u pisanku ili si međusobno pokušaju pomoći u Prihvatilištu. Neki su rekli kako redovito dobivaju pisanke koje ispunjavaju zajedno sa svojim roditeljima jer je to gradivo prvog razreda pa je lagano. Jedan ispitanik je rekao kako zadaću dobiva srijedom i četvrtkom, ali da bi volio kada bi bila redovitija jer tako brže uči. Dječak (12 godina) kaže:

„Kada dobijem zadaću onda je to matematika. Moji roditelji mi baš ne pomažu, kažu da moram sam, tome služi škola. Onda ja idem kod naših zaštitara da mi pomognu. Oni mi pokažu, nekad mi šapnu sve odgovore. Oni su dobri prijatelji.“

Na pitanje o **osjećaju ugone**, svi su ispitanici odgovorili kako se osjećaju dobro jer imaju prijatelje. Međutim, nekolicina njih je istaknula određene probleme s kojima se suočavaju svakodnevno, a što narušava njihov osjećaj ugone:

Dječak (18): *„Osjećam se u redu, imam prijatelje. Ipak, dok traje nastava osjećam se drugačije, ne razumijem što se događa, imam prijatelje s kojima idem u grad i tako, ali ne bavimo se baš školom dok se družimo. Mislim da bi mi neki mentor u učenju pomogao da se bolje osjećam. Znaite, ne želim da izgleda kao da ništa ne znam, ja sam u svojoj državi imao super ocijene, uvijek sam bio najbolji, sada to više nisam, to me smeta. Kad sam tužan vide to prijatelji pa me zovu do grada, onda šćemo tamo, odemo do parka, gledamo videa. Puštaju mi pjesme hrvatskih repera.“*

Dječak (12): *„Meni je tu super, ljepše mi je tu nego u Austriji. Nas su iz Austrije prebacili ovdje, nisam nikada čuo za Hrvatsku. A sada, imam tu jako puno prijatelja. Upoznali smo se dok smo igrali košarku ispred škole. Volim sport, oni vole sport, onda moramo biti prijatelji. Žao mi je kada po nas dođe autobus da moramo ići doma (Prihvatilište), a moji prijatelji se ostanu igrati. Ja bih htio ostati.“*

Dječak (10): *„Lijepo mi je tu, imam puno prijatelja samo imam problema s djecom koju zovu Romi. Oni nas vrijeđaju, druga djeca kažu da se mi s njima ne družimo. Onda kada se pravimo da ih nema, krenu nas udarati, jednom su se čak potukli s jednim dječakom (iz Prihvatilišta). Nekada se rugamo jedni drugima kako smo obučeni, ja znam da to nije lijepo, ali oni prvi počnu pa onda moram obraniti svoje prijatelje.“*

Djevojčica (10): *„Ja volim Kutinu, volim kada nam vi (volonteri Centra za mirovne studije) dođete. Kada crtamo. Volim jako školu, učiteljica me često hvali, ja se jako puno trudim, želim biti među najboljima. Ne sviđa mi se samo kada se druga djeca iz Prihvatilišta svađaju s djecom koja putuju s nama u autobusu (djeca romskog podrijetla). Mislim da to nije lijepo. Moja mama je jako sretna sada kada idem u školu i kada pričam više hrvatski.“*

¹² Na pitanje – **Kome se obratiš kada trebaš pomoć oko zadaće ili ako imaš problema sa savladavanjem gradiva?**– 3 ispitanika je reklo kako ne dobiva zadaću, 1 ispitanica je rekla kako joj psihologinja pomaže, 4 ispitanika su rekli kako dobe malo zadaće, 1 ispitanik je rekao kako zadaću dobiva određenim danima u tjednu.

4. ZAKLJUČAK

Zbog jezične barijere i nepostojanja dodatne nastave za učenje hrvatskog jezika, djeca iz Prihvatilišta provode veliki broj sati u školskim klupama u ulozi pasivnih promatrača. Ne mogu sudjelovati jer većina njih ne razumije dobro hrvatski te se nerijetko bave crtanjem ili prepisivanjem s ploče iako gradivo ne razumiju. Ipak, obzirom na to da je Kutina manji grad, djeca su se brzo prilagodila, većinom se u razredima nalazi po maksimalno dvoje djece izbjeglica, pa mogu uživati u većoj pažnji od svojih školskih kolega. Također, njihovi odgovori otkrivaju kako postoji visok stupanj solidarnosti između djece, pa tako prilikom razumijevanja gradiva, tamo gdje je postojeći sustav zakazao, njihovi školski kolege priskaču u pomoć. Međutim, motivacija kod djece počinje opadati zato što samo sjede u školskim klupama i ne upijaju dodatna znanja. Također, važno se referirati i na činjenicu kako u nekim slučajevima postoji velika dobna razlika između djece izbjeglica i djece koja pohađaju određene razrede. Razlog tome je, kao što je prethodno napomenuto, činjenica kako većina njih nije mjesecima, a neki i godinama, imala priliku za školovanjem. Iako se to sada ne čini velikim problemom, ova djeca više nemaju vremena za gubljenje i ne smiju više čekati na obrazovanje koje je jedno od njihovih temeljnih prava. Nadalje, jasno je kako je potrebno oformiti kontinuirani tečaj hrvatskog jezika kako to uostalom i prepisuju Zakoni. Lokalna razina i pojedinci mogu puno učiniti prilikom procesa uključivanja u hrvatski odgojno-obrazovni sustav, no glavnu riječ bi trebalo voditi Ministarstvo znanosti i obrazovanja čija je reakcija izostala proteklu školsku godinu. Prilikom završetka provođenja intervjua, početkom svibnja 2017., u osnovne i srednje škole uvedena je pripremna nastava koja obuhvaća sedamdeset sati učenja hrvatskog jezika.

Ovim istraživanjem nastojali smo dati presjek mišljenja i glasova djece koja prolaze kroz proces uključivanja u hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Njihovi glasovi su do sada bili zanemareni, kao i neke od njihovih osnovnih potreba, primjerice učenje jezika. Presjekom provedenih intervjua mogu se definirati njihove potrebe, na koje se uz malo političke volje može odgovoriti. Djeca očito s lakoćom izgovaraju i definiraju što ima treba, stoga su ključne preporuke ovog rada:

1. Od Grada Kutine, područnog Centra za socijalnu skrb, osnovnih škola u Kutini i MZOS-a tražimo da se uvede pripremna nastava, odnosno nastava hrvatskoga jezika za svu djecu koji su u statusu tražitelja azila. Nadalje, bilo bi dobro kada bi se ista povećala od trenutna opsega koji iznosi sedamdeset sati, obzirom da taj obujam sati nije dostatan i većina djece treba dodatne sate odnosno dopunsku nastavu. Time bi se zapravo ubrzao cijeli proces i omogućilo djeci da što prije dođu na razinu unutar hrvatskog odgojno-obrazovnog sustava koja je usklađena s njihovom dobi.
2. Predlažemo da se oformi sustav asistencije djeci u nastavi kako bi se nadišla njihova uloga pasivnih promatrača i kako bi ona što prije uhvatila korak sa svojim kolegama. Također, asistenti u nastavi doprinijeli bi formiranju radne atmosfere i pomogli bi da djeca prihvate školu kao svoju obvezu, posebno zato što velik dio njih nije godinama išao u školu. Nadalje, asistenti u nastavi bi mogli pomoći djeci s domaćom zadaćom što bi ubrzalo

proces njihovog individualnog i intelektualnog rasta. Djeca su trenutno oslobođena od zadaće što onemogućava vrednovanje njihova truda, ali i praćenje njihova razvitka te se na njih ne prenosi važnost kontinuiranog rada.

3. Naš posljednji prijedlog je provođenje interkulturalnih radionica s djecom s kojima djeca izbjeglice dijele školske klupe, ali i s njihovim roditeljima. Smatramo kako je bitno povezati roditelje djece iz Kutine, i roditelje djece koja su u procesu traženja azila. Trenutno, roditelji djece izbjeglica nisu uključeni u proces uključivanja njihove djece u hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Tako želimo produbiti veze između stanovnika Prihvatilišta s lokalnom zajednicom, ali isto tako osvijestiti roditelje o važnosti procesa uključivanja djece izbjeglica u hrvatski odgojno-obrazovni sustav. Težnja je da se uspostavi odnos povjerenja i potpore među roditeljima kako bi oni dodatno motivirali svoju djecu za odlazak u školu i ulaganje posebnog truda prilikom savladavanja gradiva na hrvatskom jeziku.

5. LITERATURA

- Dryden – Peterson, S. (2016): A Future for Syrian Children: Integration in National Education System. Dostupno na: www.huffingtonpost.com/sarah-drydenpeterson/a-future-for-syrian-child_b_8631316.html.
- Hrvatski Sabor (2015): Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. *Narodne novine* 70.
- Hrvatski Sabor (2008): Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. *Narodne novine* 87.
- Hrvatski Sabor (2004) :Zakon o strancima. *Narodne novine* 41.
- Šošić, L. (2016): Djeci izbjeglicama škola ipak nedostupna. Dostupno na: <http://welcome.cms.hr/index.php/hr/2016/09/03/djeci-izbjeglicama-skola-ipak-nedostupna/>.
- Ujedinjeni narodi (1989): Konvencija o pravima djeteta. *Rezolucija Opće skupštine* 44/25.

ANITA PAVIĆ

DJECA BEZ PRATNJE U HRVATSKOJ

1. UVOD

Brojni ratovi, oružani sukobi, prirodne katastrofe, politički progoni te razni oblici diskriminacije u zemlji porijekla utječu na sve prisutnije izbjeglištvo kojemu su izložena i djeca. U posljednjih nekoliko godina ima sve više djece koja su prisiljena, zbog raznih okolnosti, napustiti svoju zemlju porijekla u potrazi za zaštitom i/ili boljim uvjetima života; ponekad su žrtve trgovine ljudima ili druge vrste eksploatacije.¹³ UNHCR-ovo godišnje Izvješće o globalnim kretanjima – “Global Trends Report”, koje prati prisilno raseljavanje diljem svijeta na temelju podataka koje podnose vlade i partneri poput Centra za praćenje unutarnje raseljenosti, govori da je do kraja 2015. godine bilo raseljeno 65,3 milijuna osoba, u odnosu na 59,5 milijuna samo dvanaest mjeseci ranije. Ovo je prvi puta u povijesti da je više od 60 milijuna osoba raseljeno u cijelom svijetu. Prema navodima UNICEF-a i UNHCR-a, polovinu svih izbjeglica čine djeca.¹⁴ Najviše ih je izbjeglo u Libanon, Jordan, Tursku, Irak i Egipat. Više njih u posljednje vrijeme izbjeglo je u Sjevernu Afriku te u Europu. Prema podacima Ureda visokog povjerenika za ljudska prava, oko 7 000 djece izgubilo je život tijekom sukoba. Više od 3 500 djece u Jordanu, Libanonu i Iraku prešlo je granice Sirije bez pratnje ili je odvojeno od svojih obitelji.¹⁵

Za potrebe ovog rada, istražiti će se koja su prava djece bez pratnje, kakav tretman prihvata i integracije imaju u Republici Hrvatskoj te koji je odnos između zakonske regulative, pravnih propisa i prakse. Koristit će se termin “djeca bez pratnje” koji označava osobe mlađe od 18 godina, državljane treće zemlje ili osobe bez državljanstva koje se nalaze izvan svoje zemlje porijekla, na teritoriju druge države, bez zakonskih uvjeta za ulazak i boravak, bez pratnje zakonskog skrbnika i odgovarajuće skrbi.

Cilj rada je proučiti pravni okvir te predložiti preporuke za uspostavu učinkovitijeg sustava pomoći i zaštite djece bez pratnje koja borave na području Republike Hrvatske.

¹³ Djeca bez pratnje - zbornik, 2008: 19

¹⁴ <http://www.unhcr.hr/component/content/article/165-unhcr/news-and-views/news/288-prisilno-raseljavanje-dosize-rekordan-broj-i-pogada-1-od-svakih-113-osoba>

¹⁵ <http://www.unhcr.hr/component/content/article/191-unhcr/news-and-views/press-releases/154-milijunto-dijete-u-izbjeglistvu-obiljezilo-jos-jedan-sramotan-trenutak-u-sirijskoj-krizi>

2. PRAVA DJECE BEZ PRATNJE - PRAVNI OKVIR

Temeljni pravni okvir koji se odnosi na djecu bez pratnje je *Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima* koji definira postupak identifikacije, sustava pomoći i zaštite djece bez pratnje te koji na partnerskim osnovama uključuje: tijela državne uprave, organizacije civilnog društva i strana diplomatsko-konzularna predstavništva. Svrha ovog Protokola je određivanje nositelja obaveza i načina postupanja u identifikaciji i pružanju pomoći djeci bez pratnje kako bi se osigurala učinkovita zaštite njihovih prava i interesa. To se postiže tako da im se osigura siguran povratak, spajanje obitelji ili zbrinjavanje kroz integraciju u hrvatsko društvo. Među ostalim, Protokolom je propisano i međusobno izvještavanje ministarstava tako da se nadležne službe od prvog kontakta s djecom bez pratnje (a to je u pravilu MUP) angažiraju u osiguravanju njihovih prava kako bi osigurala dobrobit djeteta. Dok se nalaze u nadležnosti javnih službi, svu djecu treba obavijestiti o njihovim pravima, naročito o pravu na traženje azila te ih treba pravilno uputiti kako ostvariti svoja prava na materinskom jeziku ili na jeziku koje dijete razumije. Također, imaju pravo slobodno izraziti svoje mišljenje o svim pitanjima koja utječu na njih te moraju imati besplatne prevoditelje i specijalizirane pravne savjetnike. Djetetu treba biti dostupan efikasan i uvjerljiv žalbeni postupak protiv upravne ili sudske odluke. Odmah nakon dolaska, svako dijete bez pratnje treba uputiti na nadležan sud ili kompetentnu službu i odrediti kvalificiranog skrbnika bez odlaganja. Svakom djetetu treba ponuditi tajno psihološko ispitivanje u prikladnom roku. Važno je istaknuti kako se djecu bez pratnje nikada ne smije deportirati ili izgoniti, a reintegracija u zemlju porijekla dolazi u obzir samo kao potpomognuti dobrovoljni povratak, i samo ako se smatra da je to u djetetovu najboljem interesu nakon pažljivog razmatranja djetetova mišljenja. U slučaju da se dijete ne vraća, potrebno je izdati posebnu dugoročnu dozvolu boravka, kao i osigurati integraciju u novo okruženje te prikladno obrazovanje i skrb (socijalno osiguranje, projekti integracije, obrazovni programi, domovi, smještaj, udomiteljske obitelji itd.) koje će odgovarati na socijalne i kulturne potrebe djeteta. Valja istaknuti kako svako dijete od svog dolaska treba imati pristup obrazovanju, edukaciji za zvanja i zdravstvenu skrb na jednakim osnovama kao i ostala djeca u zemlji.¹⁶

Službenici koji sudjeluju u zbrinjavanju djece bez pratnje i čija je dužnost u potpunosti zaštititi prava djece bez pratnje su policijski službenici koji prvi stupaju u kontakt s djetetom. Oni kontaktiraju stručnog radnika Centra za socijalnu skrb, osiguravaju prevoditelja u dijelu postupka iz nadležnosti policije, utvrđuju identitet djeteta te ako se dijete vraća u zemlju porijekla, policijski službenici im osiguravaju siguran i brz povratak.¹⁷

Važnu ulogu igraju i nadležne službe u sustavu socijalne skrbi, pri čemu su se njihovi stručni radnici dužni žurno odazvati na poziv policijskog službenika kada zatekne dijete bez pratnje. Uz osiguravanje smještaja djeci bez pratnje, dužni su im osigurati i zdravstvenu zaštitu, pristup obrazovanju i drugim sadržajima s ciljem integracije.¹⁸ U praksi se

¹⁶ Djeca bez pratnje - zbornik, 2008:20, 21, 22

¹⁷ Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima,, članak 4.

¹⁸ Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima,, članak 5.

najčešće identificira problem s uključivanjem djece bez pratnje u obrazovni sustav Republike Hrvatske. Iako im je to pravo zakonski osigurano, ne viđamo često primjere dobre prakse.¹⁹

Stručni radnici Centra za socijalnu skrb imenuju skrbnika djetetu te osiguravaju adekvatnu i pravovremenu pomoć u svrhu zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, pravne i druge pomoći. U protokolu se navode dva načina imenovanja skrbnika: jedan je posebni skrbnik koji je građanin RH, a drugi može biti iz grupe stranaca. U praksi, stručni radnici Centra za socijalnu skrb imaju poteškoća s pronalaskom skrbnika te se najčešće skrbnikom imenuje netko od radnika centra.²⁰

Prema članku 10. iz Protokola, *ako je djetetu bez pratnje potrebno osigurati smještaj, prioritetno je potrebno utvrditi najprimjereniji oblik zaštite djeteta što procjenjuje nadležni stručni radnik Centra za socijalnu skrb koji u procjenu može uključiti i druge stručnjake. Stručni radnik Centra za socijalnu skrb donosi procjenu u pisanom obliku. Prema članku 11. Protokola dijete bez pratnje može se smjestiti u:*

1. domove za odgoj djece i mladeži ili druge ustanove socijalne skrbi prema mjesnoj nadležnosti
2. prihvatilište za tražitelje azila
3. prihvatni centar za strance ministarstva nadležnog za unutarnje poslove
4. drugi odgovarajući alternativni smještaj

Dijete bez pratnje može se smjestiti u prihvatni centar u slučajevima propisanim Zakonom o strancima, ako je stručni radnik Centra za socijalnu skrb procijenio da je to u najboljem interesu djeteta i da su uvjeti smještaja primjereni djetetovoj dobi.

Dijete bez pratnje smjestit će se u najbliži dom socijalne skrbi, sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi, i to:

- a) dijete do 14 godina u dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi
- b) dijete iznad 14 godina u dom za odgoj djece i mladeži.

U Prihvatilište za tražitelje azila može se smjestiti samo dijete bez pratnje koje je izrazilo namjeru za podnošenje zahtjeva za azil i tražitelj azila u slučajevima propisanim Zakonom o azilu.

¹⁹ Izvjestaji Inicijative Dobrodošli iz 2017., welcome.cms.hr.

²⁰ Djeca bez pratnje – zbornik, 2008: 24

Važno je naglasiti kako smještaj djece bez pratnje u domove za odgoj djece i mladeži nije primjeren s obzirom na to da su ti domovi primarno namijenjeni kao podrška djeci s poremećajima u ponašanju.²¹

3. ZAKLJUČAK

U posljednjih nekoliko godina broj izbjeglica se značajno povisio, a među njima polovicu čine djeca. Među drugim zemljama, njihova destinacija je i Hrvatska. U ovom radu, iznesen je pregled prava djece bez pratnje koja uključuju pravo na traženje azila, pravo komunikacije na materinskom jeziku uz prevoditelja, pravo na efikasan i uvjerljiv žalbeni postupak, pravo na psihološko ispitivanje, pravo na zdravstvenu skrb, pravo na uključivanje u obrazovni sustav RH itd. U kontekstu odnosa zakonske regulative, pravnih propisa i prakse, temeljni pravni okvir koji se odnosi na djecu bez pratnje je *Protokol o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja – stranim državljanima* čijim se odredbama određuje postupanje nadležnih službi s djecom bez pratnje. Protokolom je određeno djelovanje policijskih službenika te stručnih radnika centra za socijalnu skrb koji su dužni u svim procesima štititi prava djeteta bez pratnje. Posebice, stručni radnici Centra za socijalnu skrb koji djetetu bez pratnje osiguravaju smještaj, zdravstvenu zaštitu, pristup obrazovanju i drugim sadržajima u cilju integracije. No, nakon pregleda domaće literature o problematici te pregledu odgovarajućih pravnih okvira, može se zaključiti da pravni okviri ne obuhvaćaju širinu i kompleksnost ovog problema. Naime, u praksi se susreću različiti problemi koji se prvenstveno tiču otežanog pronalaska skrbnika ili pak onemogućenog uključivanja u obrazovni sustav. Također važno je istaknuti problem zbrinjavanja i smještaja djece bez pratnje starije od 14 godina u domove za odgoj djece i mladeži s djecom s poremećajima u ponašanju.

S obzirom na sve navedeno, potrebno je uzeti u obzir sljedeće preporuke kako bi se doprinijelo kvalitetnijem prihvatu te integraciji djece bez pratnje u RH:

1. Djecu bez pratnje odmah po dolasku u zemlju treba uključiti u obrazovni sustav i pripremnu nastavu hrvatskoga jezika što je ključno za njihovu socijalizaciju te integraciju.
2. Uspostaviti specijalizirani smještaj za djecu strance bez pratnje kako bi im se omogućila optimalna zaštita i adekvatna pomoć posebno (dodatno) educiranih stručnjaka za rad s ovom ranjivom skupinom.
3. Uspostaviti kriterije za imenovanje skrbnika i skrbnike dodatno educirati za rad i podršku djeci bez pratnje.
4. Svakom djetetu bez pratnje bez odgađanja u trenutku identifikacije treba imenovati skrbnika, za kojeg je poželjno da bude neovisan i koji bi se brinuo o djetetu od trenutka dolaska.
5. Formirati mrežu stručnjaka, imenovati predstavnike iz svih relevantnih resora i civilnog društva za pitanje zbrinjavanja djece stranih državljana.

²¹ Izvjestaji Inicijative Dobrodošli iz 2017., welcome.cms.hr.

4. LITERATURA

- Inicijativa Dobrodošli: welcome.cms.hr. Centar za mirovne studije.
- Kraljević, R; Marinović, L., Živković Žigante, B. (2011): Djeca bez pratnje strani državljani u Republici Hrvatskoj, Zagreb
- Pravobranitelj za djecu, (2008): Djeca bez pratnje – Djeca stranci odvojena od roditelja; Zbornik priopćenja s Okruglog stola, Zagreb
- Protokol između Ministarstva unutarnjih poslova i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja – stranim državljanima (2009)
- The UN Refugee Agency:
<http://www.unhcr.hr/component/content/article/165-unhcr/news-and-views/news/288-prisilno-raseljavanje-dosize-rekordan-broj-i-pogada-1-od-svakih-113-osoba>
- The UN Refugee Agency:
<http://www.unhcr.hr/component/content/article/191-unhcr/news-and-views/press-releases/154-milijunto-dijete-u-izbjeglistvu-obiljezilo-jos-jedan-sramotan-trenutak-u-sirijskoj-krizi>
- The UN Refugee Agency:
<http://www.unhcr.hr/component/content/article/165-unhcr/news-and-views/news/240-broj-izbjeglica-iz-sirije-dostigao-3-milijuna>

DRAGAN CVITIĆ

POLOŽAJ MLADIH LIJEČENIH OD MALIGNIM BOLESTIMA

U DJETINJSTVU

1. UVOD

Prema istraživanju Agencije za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu i socijalnoj skrbi (2013), maligne bolesti u dječjoj dobi nisu česta pojava te u Europi zauzimaju samo 1% ukupnih bolesti kod djece i adolescenata. Međutim, prema uzroku smrtnosti djece, odmah su na drugom mjestu, iza prometnih nesreća. Ne zna se zašto dolazi do obolijevanja djece od teških i po život ugrožavajućih bolesti, no broj oboljelih u stalnom je rastu, točnije za oko 1% godišnje. Prema registru za rak iz 2014. godine, u Hrvatskoj se pojavi više od 150 novih slučajeva oboljenja od malignih bolesti kod djece. U slučaju kada dijete oboli, najčešće se radi o leukemiji, limfomu te tumorima središnjeg živčanog sustava. Dobra vijest kod malignih bolesti u dječjoj dobi je ta da je veći postotak izliječenosti nego kod odraslih, odnosno od troje oboljele djece - dvoje će se izliječiti. Kako liječenje traje u prosjeku godinu dana, a nerijetko i više, cijela obitelj oboljelog djeteta kroz to razdoblje dolazi na rub svojih psihičkih, fizičkih i materijalnih snaga (SIOP Europe, 2013). Stoga je posebno važno da oboljela djeca i njihove obitelji imaju svijest o pravima koja imaju. To su prava iz područja zdravstva, socijalne skrbi, mirovinskog osiguranja i obrazovanja (Mužina, 2015):

- **Prava iz zdravstvenog sustava** podrazumijevaju pravo na liječenje djeteta te pravo roditelja na poštedu od rada za vrijeme liječenja djeteta: liječenje, lijekovi, ortopedska pomagala, medicinska rehabilitacija, njega u kući, boravak roditelja uz dijete, liječenje u inozemstvu, pravo na dopust, pravo na skraćeno radno vrijeme. Za prava iz sustava zdravstva, valja ići liječniku pedijatru/ obiteljskom liječniku i nadležnoj područnoj službi HZZO-a.
- **Prava iz socijalne skrbi** ostvaruju se preko novčane naknade i usluge za dijete te prava roditelja: osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja, jednokratne novčane naknade, naknada do zaposlenja, prva socijalna usluga, savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, pomoć u integraciji u redovne odgojno-obrazovne ustanove. Za prava iz sustava socijalne skrbi valja se obratiti nadležnomu centru za socijalnu skrb prema prebivalištu osobe.

- **Prava iz mirovinskog osiguranja** ostvaruju se preko prava na: dječji doplatak, obiteljsku mirovinu. Za prava iz ovog sustava valja se obratiti nadležnoj područnoj službi Zavoda za mirovinsko osiguranje
- **Prava iz obrazovanja** ostvaruje se kroz pravo na odgoj i obrazovanje: vrtić, osnovna i srednja škola, privremeni oblici školovanja (kod kuće, u zdravstvenoj ustanovi, na daljinu), asistent u nastavi i druge prilagodbe u školi, izravan upis u srednju školu, izravan upis na fakultet. Za prava iz sustava obrazovanja nadležni su uredi državne uprave u županiji za poslove obrazovanja, odnosno njihovoj najbližoj ispostavi.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Ideja za rad proizlazi iz uočenog problema uslijed kojeg mlade osobe, nakon napunjenih 18 godina života, prestaju pripadati pedijatrijskim hemato-okološkim odjelima jer ih se prema zakonu tretira kao odrasle osobe. To znači da je mladima narušen položaj s obzirom na to da ne mogu zadržati istog liječnika zbog čega im je posljedično ugrožen cjeloživotni sustav podrške. Zdravstveni sustav nedostatan pruža podršku mladima liječenim od maligne bolesti, a mladi s druge strane ne znaju što bi trebali kontrolirati na redovnim kontrolama niti znaju kome se obratiti zbog čega velik broj njih nažalost odustaje od redovnih kontrola. Isto tako, mladi koji su završili liječenje, nemaju podršku sustava u informiranju te psihološkoj i socijalnoj podršci. Prepušteni su sami sebi te dobroj volji pedijatrijskih doktora koji bi ih trebali uputiti u daljnje korake i procedure.

Stoga, cilj ovog rada je istražiti kakvu su podršku mladi dobili od zdravstvenog sustava nakon navršenih 18 godina te koliko se sustav, prema njihovom mišljenju, promijenio u zadnjih nekoliko godina u kontekstu mladih koji su završili liječenje.

Za potrebe ovog istraživanja, korištena je metoda polustrukturiranog intervjua. U istraživanje su bile uključene četiri mlade osobe liječene od malignih bolesti, u dobi od 16 i 26 godina, koje žive na području grada Zagreba.

Prikupljeni i obrađeni rezultati bit će predstavljeni na edukaciji o pravima mladih liječenih od malignih bolesti gdje će ih se informirati o njihovim pravima nakon liječenja.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Mladi koji su sudjelovali u intervjuu, odgovarali su na pitanja iz četiri tematske skupine: osnovna pitanja o sudioniku/ici, dijagnoza, liječenje i podrška obitelji i prijatelja, podrška sustava i informiranje o pravima tijekom liječenja te podrška nakon liječenja.

Ispitanici su liječeni u razdoblju od 1997. do 2013. godine. Njihovo liječenje je trajalo u prosjeku 2 godine, pri čemu je jedna ispitanica, koja je započela svoje liječenje 1997. godine, još uvijek u liječničkom tretmanu zbog brojnih posljedica liječenja.

U kontekstu podrške koju su imali za vrijeme liječenja, ispitanici navode kako su svi imali podršku svoje obitelji, dok se podrška prijatelja i vršnjaka uvelike razlikovala. Kroz intervjuje su navodili kako su doživljavali diskriminaciju, osuđivanje i maltretiranje od strane društva. Jedna ispitanica to potkrepljuje sljedećom izjavom: *“Od prijatelja sam imala samo psa koji mi je bio neizmjerena podrška i imala sam 15 kornjača koje su mi bile podrška”*. Prema izjavama ispitanika istraživanja, može se zaključiti kako hrvatsko društvo još uvijek ima predrasude prema osobama oboljelim od malignih bolesti zbog čega ih se često diskriminira i izolira iz društva.

Nadalje, svi ispitanici i ispitanice slažu se kako imaju osiguranu zdravstvenu zaštitu. Međutim, bez obzira na to, suočili su se s brojnim preprekama prilikom ostvarivanja svojih prava. Navode kako su do potrebnih informacija o ostvarivanju prava dolazili preko drugih roditelja, medicinskog osoblja i udruga koje djeluju na onkološkim odjelima.

Ispitanici koji su liječeni u ranijoj životnoj dobi nisu upoznati niti znaju koja su prava ostvarivali jer su za njih to obavljali roditelji. S druge strane, stariji ispitanici navode kako su nailazili na otpor sustava u ostvarivanju istih navodeći kako sustav nema razumijevanja za posljedice liječenja. Primjerice, ispitanik koji je bio liječen od leukemije, u jednom je trenutku od posljedica kemoterapije ostao nepokretan pri čemu mu sustav nije odobrio upotrebu invalidskih kolica jer za njegovu dijagnozu „ne idu kolica“. S obzirom na to, bio je primoran sam nabaviti kolica kako bi uopće mogao ići na liječenje. Još jedan primjer neosjetljivosti sustava za posljedice liječenja ogleda se u odbijanju zahtjeva za primanjem hormona rasta osobama kojima je isti uništen tijekom velikoj broja zračenja. Posljedica toga je da su neke osobe koje su oboljele od malignih bolesti sada osobe nižeg rasta.

Ispitanici istraživanja su naveli još jedan zanimljiv primjer u kojem se uočava neujednačenost i nepravilnost sustava. Navode kako je ostvarivanje prava, koja nudi sustav, za svakoga individualno, odnosno, dva ispitanika s istom dijagnozom i istim posljedicama – često neće ostvariti ista prava. Razlog tome je što državno tijelo vještačenja ima pravo proizvoljno određivati tjelesno oštećenje, zbog čega primjerice – dvije osobe s dijagnozom osteosarcom noge s ugrađenom endo protezom imaju i različito tjelesno oštećenje i nemaju mogućnost ostvarivanja istih prava. Prema izraženom nezadovoljstvu ispitanika, možemo zaključiti kako je sustav u Republici Hrvatsko pun birokracije te ukoliko dođe do dodatnih komplikacija tijekom liječenja, teško izlazi u susret pacijentima. Time ih se dodatno opterećuje i onemogućuje se nastavak liječenja.

Još jedan od uočenih izazova je gubitak svih prava koje je osoba ostvarila za vrijeme liječenja ako nakon istog, nema vidljivih tjelesnih oštećenja. Jedan od ispitanika navodi sljedeći primjer: ako osoba ima tjelesna oštećenja od 60% i više, može ostvariti sljedeća prava: znak pristupačnosti, jedan bod pri upisu u srednju školu, izravan upis na fakultet, invalidninu za vrijeme školovanja te ZET pokaznu kartu u gradu Zagrebu. S druge strane, ako nema tjelesnog oštećenja

ili im je oštećenje manje od 60%, osoba ima pravo na jedan bod pri upisu u srednju školu i invalidninu i to do ponovnog vještačenja kojim se potvrđuje da su završili liječenje i nemaju tjelesnog oštećenja (ili je ono manje od 60%).

Što se tiče same situacije nakon liječenja, mladi ispitanici su također navodili niz prepreka s kojima se suočavaju. Najveći problem im je predstavljao povratak u školu s obzirom na to da nisu dobili adekvatnu podršku od strane nastavnika/profesora te su se sami morali nositi s velikim opterećenjem i nadoknađivanjem propuštenog gradiva. Također su spomenuli kako se nerijetko događa da zbog dugotrajnog liječenja mladi budu prisiljeni pauzirati godinu ili dvije u školi što znači da nisu više u mogućnosti nastaviti školovanje s vršnjacima i prijateljima, što svakako dodatno otežava njihov povratak u školu.

4. ZAKLJUČAK

Mladi se nakon utvrđivanja dijagnoze da boluju od maligne bolesti u Hrvatskoj susreću se s brojnim preprekama. Počevši od društva koje je puno predrasuda i diskriminacije, mladi često dolaze na rub psihičkih i fizičkih snaga. Ne dobivaju dovoljno podrške od svojih prijatelja te se bore s tri glavne predrasude - da je rak zarazan, dobiti rak znači isto što i umrijeti i da su oni ili njihovi roditelji nešto krivo učinili zbog čega su naposljetku oboljeli. Često se događa da s dobivanjem maligne bolesti mladi gube podršku od prijatelja te se povlače u izolaciju. Usto, ako se dogodi da imaju i posljedice liječenja, često budu zlostavljani i ismijavani od strane vršnjaka. Mladi prolaze kroz teško razdoblje života, a gotovo u pravilu jedinu podršku dobivaju od obitelji.

S druge strane, sustav za njih nema razumijevanja i ne pomaže im u ostvarivanju prava. Svi se susreću s teškoćama i preprekama u ostvarivanju istih. Trebalo bi se pojednostaviti ostvarivanje prava bez puno birokracije tako da bi se i roditelji i mladi mogli usmjeriti na borbu protiv same bolesti. Također, po dobivanju dijagnoze, sustav bi trebao pružiti obitelji informacije o pravima koja imaju kako ne bi ovisili o dobroj volji i angažmanu udruga koje djeluju na odjelima i razgovoru s drugim roditeljima.

Mladi nemaju adekvatnu podršku sustava i društva u Hrvatskoj, susreću se s brojnim predrasudama i diskriminacijom što im znatno narušava položaj u društvu. Mnogi od njih nakon završetaka liječenja i povratka u društvo skrivaju da su bili bolesni i ne žele razgovarati o tome. Često se događa da nakon nekog vremena prestaju ići i na kontrole što dodatno utječe na njihovo zdravstveno stanje.

Upravo zbog svih navedenih prepreka s kojima se mladi suočavaju za vrijeme i nakon liječenja, potrebno je uvesti značajne promjene u sustavu ali i senzibilizirati društvo za specifične potrebe ove populacije. U tom smislu navodimo sljedeće preporuke:

1. Informirati javnost, a posebno odgojno-obrazovne djelatnike o malignim bolestima kako bi se utjecalo na destigmatizaciju onih koji su prošli ili prolaze kroz iskustvo oboljenja.
2. Kontinuirano informirati oboljele mlade i njihove članove obitelji o njihovim pravima i načinima na koje ih mogu ostvariti.
3. Educirati vršnjake mladih oboljelih od malignih bolesti kako bi se senzibilizirali za specifične potrebe ove skupine mladih i kako bi ih se adekvatno integriralo u društvo.
4. Omogućiti kvalitetan sustav podrške za mlade oboljele od malignih bolesti koji neće biti zasićen birokracijom i koji će biti responzivan na potrebe ove populacije.

5. LITERATURA

- Agencija za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu i socijalnoj skrbi Služba za razvoj, istraživanje i zdravstvene tehnologije (2013)
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2014): Registar za rak – bilten br. 39. Dostupno na internetu: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/Bilten-2014_final.pdf
- Mužina, V. (2015): Prava i načini ostvarivanja prava djece i obitelji suočenih s malignim bolestima u Republici Hrvatskoj, Udruga Krijesnica
- SIOP Europe (2013): Europski standardi skrbi za djecu s malignom bolešću. Dostupno na internetu: <https://www.siope.eu/wp-content/uploads/2013/06/Croatian.pdf>

GRAĐANSKI
ODGOJ I
OBRAZOVANJE

2

Tematsko poglavlje 'Građanski odgoj i obrazovanje' postalo je redoviti sadržajni element gotovo svih do sada objavljenih Biltena Studija o mladima za mlade. U ovom Biltenu donosimo tekst polaznice ovogodišnjeg programa Ane Čorić koja donosi jednu novu perspektivu i postavlja iznimno važno pitanje: Je li glazbenik ujedno i građanin? Autorica nam ukazuje kako je u Hrvatskoj područje učenja građanskih kompetencija u glazbeno-pedagoškoj

akademskoj zajednici još uvijek u povojima unatoč tome što međunarodna scena odavno prepoznaje važnost građanske pismenosti koji se nadograđuje konceptom učenja zalaganjem u zajednici. Autorica promovira ideju korištenja umjetnosti kao baze za djelovanje u društvu koja se postiže širenjem okvira umjetnikova djelovanja izvan okvira institucija, na lokalnu zajednicu i društvo u cjelini.

ANA ČORIĆ

GLAZBENIK I (ILI) GRAĐANIN: RIJEČKO – ZAGREBAČKA

PERSPEKTIVA

1. UVOD

Društvo 21. stoljeća suočeno je sa značajnim društvenim i ekonomskim promjenama, kao i sve većom otuđenošću koja je uzrokovana napretkom tehnologije i brzinom življenja. Sveopća nestabilnost, koja dovodi do otpora na svim područjima društvenog života, snažno utječe na efikasnost odgojno-obrazovnog sustava, a moralne vrijednosti dovodi u pitanje. U tom smislu, današnje umjetničko obrazovanje dobiva sasvim novi smjer te pretpostavlja nove paradigme obrazovanja budućih akademskih glazbenika²² kao odgovornih građana koji aktivno promiču široki raspon praktičnih aktivnosti u zajednici. Učenje zalaganjem u zajednici podrazumijeva novi pedagoški pristup razvoja visokoškolskog kurikulumu koji objedinjuje znanstvenu disciplinu i zalaganje u zajednici s ciljem poticanja kritičke analize društvenih problema i njihova kreativnog rješavanja (Čulum i Ledić, 2010). Integriranje glazbe i glazbeno-pedagoških aktivnosti u zajednicu pridonosi unapređenju kvalitete društvenog života, kao i njezinoj većoj dostupnosti svim slojevima društva. Time se ostvaruju općeljudska prava na obrazovanje i kulturnu participaciju u skladu s *Općom deklaracijom o ljudskim pravima* (2009) i *Konvencijom o pravima djeteta* (2001). Glazbenik kao slušatelj, pedagog, aktivni izvođač i građanin, angažmanom u zajednici postaje medij prenošenja glazbe, osobito klasične, izvan granica koncertnih dvorana.

Međunarodna glazbeno-pedagoška akademska zajednica odavno prepoznaje važnost koncepta učenja zalaganjem studenata u zajednici, no u Hrvatskoj je to područje još u povojima. Novi pristup umjetničkom obrazovanju budućih nastavnika prepoznat je i u UNESCO-vom dokumentu *Smjernice za umjetnički odgoj*, kao okviru koji ukazuje na potrebu nadogradnje visokoškolskog umjetničkog obrazovanja posebnim programima, istraživanjima i suradničkim učenjem (UNESCO, 2006). U dokumentu se govori o učenju za i kroz umjetnost, kreativnim partnerstvima na svim razinama između ministarstava, škola, učitelja i umjetničkih, znanstvenih i društvenih organizacija, zatim novom, cjelovitom i interdisciplinarnom programu izobrazbe umjetnika i umjetničkih pedagoga, novim tehnologijama u umjetničkom

²² **Napomena:** U tekstu će se, zbog preglednosti, pojam *glazbenik (student glazbe)* koristiti za osobe oba spola i odnositi će se na glazbenike svih profila koji svoje obrazovanje stječu na muzičkim akademijama u Republici Hrvatskoj. Riječ je o glazbenicima-instrumentalistima, dirigentima, glazbenim pedagogima, muzikolozima i glazbenim teoretičarima. Analogno tome, u metodološkom dijelu teksta koristit će se i pojam *ispitanik/student* za osobe oba spola.

stvaranju, poticanju istraživanja umjetničkog odgoja (umjetničko i pedagoško motrište) te o važnosti odgoja publike. Dokument je nastao u Lisabonu 2006. godine na Svjetskoj konferenciji o umjetničkom obrazovanju, a „nastavak“ je dobio četiri godine kasnije u Seoulu (UNESCO, 2010), gdje su zaključci doneseni na prethodnoj konferenciji obogaćeni s tri temeljna cilja: holističkim, cjeloživotnim pristupom odgoju i obrazovanju, zalaganjem u zajednici te zahtjevu da umjetnički odgoj postane doprinos u rješavanju društvenih i kulturnih izazova u 21. stoljeću. Ove vrijednosti, objašnjene na općenitoj bazi, na visokoškolskoj razini nalazimo i u *World Declaration of Higher Education for the 21st Century* (UNESCO, 1998) koja kaže da je ključna misija visokoškolskog sustava educirati aktivne i motivirane građane koji će pridonijeti održivom razvoju društva u cjelini.

Iako ne postoje dokumenti koji reguliraju specifičnosti zahtjeva umjetničkog obrazovanja na visokoškolskoj razini, dobro je znati da svaka sastavnica sveučilišta ima autonomiju u odlučivanju o vlastitoj viziji, misiji i djelatnosti, stoga je cilj ovog rada utvrditi potiče li Muzička akademija u Zagrebu uključivanje studenata u lokalnu zajednicu kroz svoju nastavnu i izvannastavnu djelatnost, kao i uvidjeti postoji li suradnja između fakulteta i lokalne zajednice.

Je li glazbenik građanin?

Navedene promjene u politici umjetničkog obrazovanja u posljednjih desetak godina nužno dovode u pitanje i profesionalni identitet glazbenika. Roberts (1991, 30) smatra da je moto muzičkih akademija oduvijek bio „učiniti studente najprije glazbenicima, a onda pedagogima“. Također, pitanje profesionalnog identiteta budućih glazbenika smatra sociološkim problemom koji zahtijeva međusobnu interakciju studenata, nastavnčkog osoblja, ali i ljudi „izvana“. Doista, studenti glazbe svih smjerova, bez obzira na njihovo temeljno područje struke²³, vrlo često završavaju kao pedagoški djelatnici, što im najčešće nije bila prvotna namjera. Ipak, pored stručno-glazbene i pedagoške dimenzije profesionalnog identiteta, uslijed gore navedenih društvenih promjena, od glazbenika se danas očekuje i aktivna participacija u društvu na samo njemu svojstven način. U tom smislu, Joseph W. Polisi, dugogodišnji dekan prestižne svjetske akademije Juilliard, navodi kako u visokoškolskom obrazovanju glazbenika „ne bi trebala postojati linija razdvajanja između umjetničke izvrsnosti i socijalne osviještenosti“ (Polisi, 2016, 13).

Kada govorimo o građanskoj pismenosti, moramo imati na umu da se čovjek ne rađa kao aktivni građanin, već je njime postaje sustavnom edukacijom. Prema Spajić-Vrkaš (2015), razvoj građanske kompetencije podrazumijeva osposobljenost pojedinca za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge tj. za aktivno sudjelovanje u građanskoj, političkoj, socijalnoj, gospodarskoj, pravnoj i kulturnoj sferi društva. Pojam *umjetnika-građanina* pojavljuje se u američkoj literaturi u posljednjih desetak godina pod nazivom *artistic citizenship*²⁴ (Schmidt-Campbell i Martin, 2006;

²³ Na muzičkim se akademijama mogu studirati smjerovi: različiti instrumenti, Pjevanje, Dirigiranje (to su izvođački smjerovi koji imaju dodatnu mogućnost pedagoškog usmjerenja), Teorija glazbe i Kompozicija, Muzikologija i Glazbena pedagogija.

²⁴ Pojam u našoj znanstvenoj literaturi još nije preveden.

Elliott 2015 i 2016), a odnosi se na:

- a) etički način poučavanja glazbe koji je namijenjen cjeloživotnom umjetničkom angažmanu i osobnom ispunjenju;
- b) novi pristup publici – proširenje perspektive glazbenih umjetnika/pedagoga na angažman u zajednici;
- c) novi mentalno-emocionalni okvir koji regulira umjetnikov način na koji gleda, misli, propituje, sluša i stvara veze;
- d) proširenje svrhe umjetnosti i načina „davanja” umjetnosti publici;
- e) ekspanziju fokusa umjetnikovog obrazovanja;
- f) proširenje djelovanja iz koncertnih dvorana i škola (zone komfora) na zajednicu – umjetničke usluge na ekonomski nestabilnim područjima te rad s grupama ljudi koji iz nekog razloga nemaju pristup umjetnosti;
- g) umjetnika kao reflektivnog praktičara;
- h) umjetničke akademije kao mjesta razvoja građanskih kompetencija budućih umjetnika-pedagoga.

Novom perspektivom djelovanja u zajednici glazbenikov se formalni kontekst djelovanja unutar neke institucije širi „izvan okvira“ na bolnice, domove, zatvore, NGO i područja zahvaćena krizom (eng. *community music*), ali i na informalni kontekst koji se odnosi na cjeloživotni holistički razvoj samog glazbenika i onoga koji njegovu glazbu konzumira.

Civilna misija sveučilišta

Kada govorimo o GOO-²⁵u u visokoškolskom kontekstu, Baketa i Ćulum (2015) ističu konceptualno i terminološko nesuglasje oko načina provođenja aktivnosti koje pridonose razvoju građanske kompetencije na fakultetima. Iako navode da u tom kontekstu postoji onoliko pristupa i praksi koliko i samih fakulteta, analizu doprinosa sveučilišta razvoju građanske pismenosti pojednostavljuju na dva osnovna modela: *formalni* (civilna misija sveučilišta – povezivanje teorije, istraživanja i prakse, učenje zalaganjem u zajednici) te *neformalni i informalni* (individualna odluka studenata o uključivanju u izvannastavne aktivnosti na sveučilištu i u lokalnoj zajednici kao podrška studentima u razvoju ključnih kompetencija za tržište rada).

„Koncept civilne misije sveučilišta artikulira sustav vrijednosti, načela i principa koji usmjerava temeljne djelatnosti sveučilišta te različite aktivnosti zalaganja sveučilišnih nastavnika i studenata u zajednici, koje vode k obrazovanju društveno odgovornih i aktivnih građana, razvoju civilnog društva, demokracije i unapređenju kvalitete života u zajednici uopće” (Ćulum i Ledić, 2011, 53). Vezano uz civilnu misiju muzičke akademije, važno je naglasiti da baza

²⁵ GOO – kratica za *Građanski odgoj i obrazovanje*.

cjelokupnog djelovanja glazbenika i dalje ostaje glazba kao takva, ali odredište postaje zajednica. Perspektiva djelovanja se mijenja i širi izvan koncertnih dvorana i škola pa tako možemo govoriti o proširenju koncertno-pedagoške prakse na zatvore, bolnice, dječje domove, izbjegličke kampove, i sl. Pored terenskog rada na prostorima gdje nema kulturnog života (primjerice, otoci i dislocirani predjeli), ovdje se misli i na suradnju akademije s općeobrazovnim i umjetničkim školama, koncertnim dvoranama, muzejima, galerijama i nevladinim udrugama (koje se bave ranjivim skupinama društva) u smislu organiziranja zajedničkih interdisciplinarnih projekata, izvannastavnih aktivnosti, edukativnih programa i koncerata. Tako bi se mogli uvesti umjetnički znanstveno-istraživački projekti utemeljeni na potrebama zajednice, ali i otvoriti vrata akademije za građanstvo. Dostupnost glazbe širem krugu ljudi, glazbenicima bi donijela i novu publiku pa bi korist od ovakvog načina djelovanja bila obostrana.

Jedan od primjera dobre civilne prakse koje je provela Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu u ak. god. 2015/2016. je projekt *Religiofonija*²⁶. Riječ je o umjetničko-znanstvenom projektu kojim je akademija „otvorila vrata“ građanima ponudivši im koncert kojem je prethodio ciklus od osam besplatnih predavanja na temu kulture, kaosa, umjetnosti i čovjeka te uloge glazbe u pojedinim liturgijama. Predavanja su bila svojevrsno upoznavanje i uvod u razumijevanje središnjeg događaja projekta – koncerta koji se održao 9. travnja 2016. godine u KDVL i na kojem su se izvela dva velebna djela skladatelja Josipa Štolcera Slavenskog: *Chaos*, za orgulje i orkestar, te *Religiofonija*, oratorij ili suite za soliste, zbor i orkestar, u kojem su predstavljene religije svijeta. S obzirom na to da su se na koncertu čitali tekstovi iz svetih knjiga i prikazivale animacije inspirirane religioznom tematikom, projekt je predstavljao suradnju Muzičke akademije s Akademijom dramskih umjetnosti, Akademijom likovnih umjetnosti i Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Muzička akademija sveučilišta u Zagrebu i lokalni kontekst

Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu visokoškolska je institucija čija povijest seže u prvu polovicu 19. stoljeća. Članica je Sveučilišta u Zagrebu od 1979. godine. U želji da postane glazbeni centar s međunarodnom reputacijom koji će privlačiti studente i profesore iz cijelog svijeta, ustanova razvija i inovira studijske programe kojima želi „stvoriti umjetničku i intelektualnu elitu mladih glazbenika koji će svojim javnim djelovanjem utjecati na razvoj kulture i umjetnosti za dobrobit cijele društvene zajednice“²⁷. Matična ustanova akademije u Zagrebu u tom smislu nudi osam odsjeka na kojima se mogu studirati teorija glazbe i kompozicija, dirigiranje, instrumenti, muzikologija i glazbena pedagogija. Godišnje ponudi oko 300 koncerata, produkcija i priredbi, kako u dvoranama u svojoj zgradi na Trgu

²⁶ Podaci su preuzeti sa web-stranice: <http://www.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2016/03/RELIGIOFONIJA-najava.pdf> (na dan 2. svibnja 2017.)

²⁷ Podaci iz ovog poglavlja preuzeti su sa web-stranice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu: <http://www.muza.unizg.hr/> (na dan 15. svibnja 2017.).

Republike Hrvatske, tako u koncertnim dvoranama grada Zagreba (Hrvatsko narodno kazalište, Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog, Hrvatski glazbeni zavod, Mala scena).

Osim matične institucije u Zagrebu, od 1995. godine postoji i Područni odsjek Rijeka²⁸, na kojem se odvija nastava studijskih programa Pjevanja i Klavira²⁹. Nastava se odvija u prostorima Akademije na riječkome Korzu (glazbeni predmeti), kao i na sveučilišnom kampusu u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Rijeci (općeobrazovni kolegiji). Iako na web-stranicama akademije stoji da riječka akademija ima dvadeset studenata, na terenu smo primijetili da ih je upola manje jer ih je dosta već prebačeno na matičnu instituciju zbog „gašenja“ područnog odsjeka, koji će svoja vrata zatvoriti u lipnju 2017. godine.

Razlog za navođenjem konteksta djelovanja „obje“ akademije leži u tome što studenti Područnog odsjeka Rijeka neke kolegije iz određenih razloga slušaju na Filozofskom fakultetu u Rijeci, dok nastavu zbora pohađaju što u zboru Opere HNK u Rijeci (donedavno), što u Mješovitom pjevačkom zboru KUU Jeka primorja (od promjene uprave u kazalištu). To je znatna razlika u odnosu na zagrebačke studente koji tu nastavu imaju redovno organiziranu na Akademiji. Također, skupnu nastavu nekih kolegija slušaju preko Skypea te sudjeluju u koncertnoj ponudi grada. Rijeka će do 2020. godine biti usmjerena na projekt *Europska prijestolnica kulture*³⁰, a specifična je i po tome što prepoznaje važnost uvođenja Građanskog odgoja i obrazovanja u škole pa ga je od šk. god. 2016/2017. eksperimentalno uvela u pete razrede šest osnovnih škola kao izvannastavnu aktivnost.³¹ Time je postala prvi hrvatski grad koji je preuzeo inicijativu po pitanju sustavnog i formalnog rada na građanskoj pismenosti svojih građana. Na kraju, činjenica je da će Područni odsjek Rijeka zatvoriti svoja „vrata“ krajem ak. god. 2016/2017. indirektno povlači pitanje stvaranja koncertne publike i angažmana glazbenika u zajednici, kao i pitanje perspektive obrazovanja budućih glazbenika.

²⁸ U daljnjem tekstu koristit će se kratica PO Rijeka.

²⁹ Nekada su se na PO Rijeka mogli studirati i *Gitara* te *Violina*.

³⁰ „Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture projekt je kojim Rijeka želi u prvom redu poboljšati opseg i raznolikost kulturne ponude u gradu, proširiti pristup i sudjelovanje u kulturi, jačati kapacitete kulturnog sektora i njegove veze s drugim sektorima te povećati međunarodnu vidljivost i profil grada i regije.“

Podaci preuzeti sa: <http://www.rijeka2020.eu/tko-smo/> (na dan 15. svibnja 2017.)

³¹ <http://www.udruga-gradova.hr/inpuls/rijeka-gradanski-odgoj-obrazovanje/> (na dan 15. svibnja 2017.)

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanjem će se ispitati problematika razvoja građanske pismenosti u visokoškolskom obrazovanju glazbenika u odnosu na (lokalni) kontekst u kojem se to obrazovanje odvija. Konkretnije, njime će se pokušati dati odgovor na pitanje: Na koji način studenti Akademije u Zagrebu i Rijeci vide vlastito djelovanje u kulturi lokalne zajednice u kojoj studiraju?

2.1. Ciljevi

1. utvrditi kako se kontekst obrazovanja (lokacija i izvedba nastave) i umjetničkog djelovanja odražavaju na razvoj građanske dimenzije profesionalnog identiteta;
2. uvidjeti na koji način studenti vide svoje djelovanje kao glazbenika u kulturi lokalne zajednice (u okviru iste institucije na relaciji Rijeka-Zagreb).

2.2. Zadaci

1. ispitati kontekst obrazovanja studenata u Rijeci i Zagrebu (specifičnosti koje se odnose na lokaciju studija i na samu izvedbu nastave) i uvidjeti utječe li kontekst na stavove studenata;
2. uvidjeti jesu li studenti svjesni svoje uloge u društvu (*glazbenik-građanin*);
3. uvidjeti prepoznaju li probleme u svojoj lokalnoj zajednici i jesu li motivirani u odnosu na svoju profesiju aktivno djelovati u njoj;
4. utvrditi stavove studenata o civilnoj misiji sveučilišta i ispitati potiče li ih i priprema li ih fakultetsko obrazovanje na privrženost zajednici za vrijeme i nakon studija;
5. procijeniti hoće li zatvaranje Područnog odsjeka Rijeka utjecati na razvoj kulture i društva na području Rijeke, kao i na glazbeni odgoj budućih glazbenika i konzumenata (glazbene) kulture.
6. ispitati postoje li različita viđenja zadane problematike između studenata u Rijeci i Zagrebu, kao i između „starijih“ studenata (kojima je ovo drugi studij i u stalnom su radnom odnosu) i studenata kojima je ovaj studij prvi izbor;

2.3. Populacija i uzorak

Populacija koja je obuhvaćena istraživanjem su studenti Muzičke akademije u Zagrebu (matična institucija u Zagrebu i Područni odsjek Rijeka). U svrhu istraživanja su se provele dvije fokus grupe početkom lipnja 2017. godine – jedna u Zagrebu, a druga u Rijeci. U Zagrebu se, zbog velikog broja studenata s osam različitih odsjeka, izdvojilo devet predstavnika različitih smjerova ³²(pet ženskih i četiri muška ispitanika). U Rijeci se, zbog specifičnosti situacije, provela fokus grupa s najvećim dostupnim brojem studenata (maksimalno ih je devet i to na dostupna tri izvođačka smjera³³). Iz navedenog je razloga u istraživanju sudjelovalo pet ispitanika (tri ženska i dva muška). Od tih je pet ispitanika dvoje formalno zagrebačkih studenata koji, prvenstveno zbog mjesta stanovanja, sve opće i teorijske glazbene predmete slušaju na Područnom odsjeku Rijeka, dok temeljne predmete struke pohađaju u Zagrebu jednom do dva puta tjedno. Također, jedan je ispitanik u sličnoj situaciji – iako „riječki student“, temeljni predmet struke je pri kraju studija počeo slušati u Zagrebu, zbog nedostatka nastavnog kadra i postupnog gašenja njegovog smjera studija u Rijeci. Važno je napomenuti i da su ispitanici u Rijeci i Zagrebu predstavnici različitih godina studija.

Studenti Akademije su često i oni koji su se odlučili na studij u „starijoj“ dobi³⁴, nakon prethodno završenog studija na ili izvan akademije. Vrlo često je riječ o ljudima koji su u stalnom radnom odnosu kao glazbenici ili glazbeni pedagozi pa ovom „drugom“ studiju pristupaju na drugačiji način. S tom se svrhom izdvojilo dvoje ispitanika koji odgovaraju tome opisu. S njima su se proveli posebni intervjui, u Rijeci odnosno Zagrebu gdje studiraju i rade. Oba su ispitanika prvotno i sada studenti izvođačkih studija, s tim da je jedan od njih prvi studij završio po „starom“, a drugi po bolonjskom sustavu (ali ima završen i prvostupnički studij Glazbene pedagogije).

2.4. Metode, postupci i instrumenti

Za potrebe istraživanja odabran je kombinirani kvalitativni metodološki pristup, kako bi se dobili podaci o rasponu stavova vezanih uz temu koja se obrađuje. U prostorima Akademije su se organizirale dvije fokus grupe (jedna u Rijeci, a druga u Zagrebu), a zbog dubljeg i cjelovitijeg razumijevanja problematike koja se istražuje, održala su se i dva polustrukturirana intervjua sa studentima koji su studij upisali u „starijoj“ dobi, nakon prethodno završenog drugog studija na ili izvan Akademije (i u stalnom su radnom odnosu u kazalištu ili školi).

Sudionici intervjua nisu prisustvovali fokus grupama, iako su dvije trećine pitanja na intervjuu bila istovjetna onima

³² Riječ je o studentima različitih instrumentalnih smjerova, Pjevanju, Kompoziciji i teoriji glazbe, Muzikologiji, Glazbenoj pedagogiji i Dirigiranju.

³³ Riječ je o smjerovima Klavir, Gitara i Pjevanje.

³⁴ Ovo je vrlo čest slučaj, pogotovo kod muških pjevača, što ima veze sa fizionomijom i razvojem glasa. Čest je slučaj i kod studija *Dirigiranja* koji zahtijeva određenu zrelost u pristupu, široko znanje i visok stupanj tehničke spreme.

koja su postavljena na fokus grupama. Nekoliko specifičnih pitanja koja su postavljena njima bila su vezana uz usporedbu prvog i drugog studija, kao i gradova u kojima se nalaze njihovi fakulteti sada i prije³⁵. Također, pitanjima se nastojalo utvrditi postoji li razlika u njihovom poimanju vlastite profesije u kontekstu društva koje se neprestano mijenja sada u odnosu na mišljenje koje su imali o sebi kao glazbenicima kod prvog studija.

Zajednički okvir pitanja koji je postavljen i na individualnim intervjuima i na fokus grupama možemo podijeliti na nekoliko cjelina:

1. izvedba nastave skupnog muziciranja;
2. prostor ³⁶glazbenikovog djelovanja;
3. civilna misija Akademije;
4. motivacija za djelovanjem u zajednici (u kontekstu vlastite profesije);
5. Rijeka *EPK 2020* i važnost PO Rijeka (i akademije općenito) za kulturnu ponudu grada³⁷.

3. REZULTATI

Na temelju rezultata istraživanja provedenog na dvije lokacije Muzičke akademije u Zagrebu, donijeli smo nekoliko zaključaka vezanih uz kontekst obrazovanja (lokaciju i izvedbu nastave) i umjetničkog djelovanja glazbenika u smislu razvoja građanske dimenzije profesionalnog identiteta. Istraživanjem smo utvrdili specifičnosti u kontekstu glazbenikovog djelovanja u kulturi lokalne zajednice (Rijeka – Zagreb) u okviru iste institucije. Prema iskustvima i mišljenjima studenata u Rijeci i Zagrebu, razvidno je da se različit lokalni kontekst djelovanja Muzičke akademije u Zagrebu različito odražava na pitanje razvoja građanske pismenosti glazbenika i akademije kao institucije koja prepoznaje svoju civilnu misiju.

Provedeno istraživanje je pokazalo da postoje specifičnosti i u izvedbi i lokaciji visokoškolske nastave unutar iste institucije. To se posebice vidi kod nastave skupnog muziciranja, gdje zagrebački studenti od strane Akademije imaju nekoliko ponuđenih ansambala (zborova, orkestra, jazz ansambla i ansambla za modernu glazbu) koji nastupaju u svim velikim zagrebačkim koncertnim dvoranama. Prema sadašnjem stanju, riječki studenti nastavu zbora slušaju u sklopu udruge kao dio amaterskog pjevačkog zbora. Iako je neosporno da se i tako uči, amaterski zbor ne može parirati profesionalnim ansamblima po kvaliteti, iako nam je jasno da je i ovaj minimum bolji od toga da studenti uopće

³⁵ Naime, oba ispitanika su prvotno studirali u nekim drugim gradovima u Hrvatskoj.

³⁶ Pod *prostor glazbenikovog djelovanja*, osim na fizički prostor mislimo i na cjelokupni djelokrug svih njegovih aktivnosti.

³⁷ **Napomena:** Ova su pitanja postavljena samo studentima PO Rijeka.

nemaju nastavu skupnog muziciranja jer ju je naprosto nemoguće oformiti zbog malog broja studenata. Specifičnosti se vide i u koncertnoj ponudi Zagreba odnosno Rijeke. Naime, Rijeka ima znatno slabiju koncertnu ponudu i puno je teže dobiti priliku za nastup, dok je u Zagrebu moguće gotovo svakodnevno odlaziti na koncerte, a i prilika za nastup ima više nego dovoljno. Iako su zagrebački studenti svjesni te prednosti, izražavaju nezadovoljstvo vlastitim pohađanjem koncerata koje smatraju nedovoljnim, ponajprije zato što im je raspored nastave na Akademiji loše složen tako da mnoga predavanja imaju u večernjim satima. Po pitanju bavljenja i educiranja o popularnoj i tradicijskoj glazbi su mišljenja još uvijek podijeljena, no to je svakako tema za neko zasebno istraživanje za čijim provođenjem postoji potreba u budućnosti.

Iako se studenti pozitivno izjašnjavaju o civilnoj misiji Akademije, očito je da ne shvaćaju u potpunosti o kakvom je konceptu riječ. Ipak, smatraju sve njezine elemente izuzetno važnima te posebno naglašavaju potrebu suradnje i partnerstva s glazbenim školama u zajednici i to ne samo u vidu pedagoške prakse. Primjećuje se i da riječki studenti više ističu svoje uključivanje u rad udruga u lokalnoj zajednici od zagrebačkih studenata. Razlog tome je vjerojatno to što zagrebački studenti za tim nemaju potrebe jer i ovako već imaju pregršt nastupa u okviru akademije, dok se riječki studenti odazivaju na pozive svih udruga koje traže njihov angažman (iako se samoinicijativno ne angažiraju oko suradnje u smislu da oni zovu udruge). Ovdje treba spomenuti i ključnu ulogu sveučilišnih nastavnika u promicanju ove ideje. Ispitanici iz Zagreba ističu nezadovoljstvo svojim nastavnicima, a dok riječki spominju suradnički odnos između nastavnika i studenata i gotovo 'obiteljsku' atmosferu na Akademiji. Na PO Rijeka, zbog malog broja studenata, vlada ozračje zajedništva i praktički individualiziran pristup skupnoj nastavi. Takvo ozračje utječe na kvalitetu odnosa i na efikasnost svakog studenta. Zagrebački studenti imaju potpuno drugačije iskustvo jer se u matičnoj instituciji, gdje studira velik broj studenata, nažalost uglavnom ne njeguju takvi odnosi među studentima.

Što se tiče kolegija orijentiranih na društvo, i jedni i drugi ispitanici navode da ih Akademija ne priprema za buduću profesiju koja mora biti usklađena potrebama društva. Iz toga zaključujemo da se višedimenzionalan profesionalni identitet budućih glazbenika na Akademiji i dalje promatra kao dvodimenzionalan koncept gdje razlikujemo glazbenika kao *stručnjaka* i kao *pedagoga*. Dimenzija *građanin* još uvijek izostaje. Iz svega navedenog zaključujemo da bi Akademija u svoj sustav trebala uvesti kolegije³⁸ usmjerene na poznavanje društva, aktivnosti studenata i sveučilišnih nastavnika usmjerene na građanstvo, ostvariti kvalitetna partnerstva s glazbenim školama i udrugama te uskladiti svoje potrebe za studentima sa zahtjevima tržišta rada. Zanimljivo je u istraživanju bilo uvidjeti na koji način riječki studenti iskazuju svoju osviještenost po pitanju društva i „borbe za preživljavanje“ u odnosu na zagrebačke studente kojima je na neki način puno prilika za nastup i djelovanje već „servirano“ od strane Akademije. Također, studenti generalno smatraju da Akademija egzistira živeći u određenom *balonu*, nesvjesna potreba zajednice u kojoj djeluje. U skladu s time, smatraju da bi se više trebala otvoriti građanstvu. U Rijeci želja za time već dugo postoji, ali je to teško ostvarivo

³⁸ Akademija je svojedobno s tom svrhom nudila modul Kulturni menadžment koji i dalje postoji samo „na papiru“, vjerojatno zbog nedostatka kvalitetnog kadra koji bi te kolegije predavao.

zbog malog broja studenata i nastavnika. U Zagrebu se nešto manje radi na tome, iako su studenti svjesni problema i na neki način privilegirani od riječkih studenata po puno pitanja. Kao najveći problem vlastite nespremnosti za djelovanje u društvu navode to što ih sveučilišni nastavnici uglavnom ne potiču na kritičko razmišljanje, a i sami im ne predstavljaju uzor po pitanju angažiranja u zajednici.

Na temelju izdvojenih cjelina će se u nastavku prezentirati generalni zaključci dobiveni istraživanjem, dok će rad biti predstavljen i u cijelosti objavljen u službenoj publikaciji konferencije Community Music: Perspectives and Relevances, koja će se održati u Brixenu (Sveučilište u Bolzanu, Italija) od 11. do 13. listopada 2017. godine.

4. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog zaključujemo kako postoje određene prednosti i mane razvoja mladih glazbenika u manjoj lokalnoj zajednici kao što je Rijeka odnosno u metropoli (Zagreb). Prednosti metropole su svakako svakodnevna mogućnost izbora glazbenih sadržaja, više prilika za nastup i kvalitetnija izvedba nastave skupnog muziciranja. U Rijeci se prednosti odnose na „obiteljsku“ atmosferu koja vlada u prostorima Akademije, individualizirani pristup svakom studentu na svim predmetima, kvalitetniju izvedbu općeobrazovnih kolegija koji se slušaju na Filozofskom fakultetu u Rijeci s drugim odsjecima s te institucije (za razliku od Zagreba koji nudi vlastitu nastavu tih predmeta na početničkoj razini), svojevrsnu „izolaciju“ u kojoj je moguće biti maksimalno posvećen svojem predmetu struke, kao i suradnju s udrugama. Najveći nedostatak jedne i druge akademije je nedostatak jasne vizije cjelokupnog kolektiva o civilnom angažmanu Akademije u zajednici, što za sobom povlači pitanja nastave, djelatnosti i aktivnosti u vlastitom sustavu. Akademija mora shvatiti da vlastitom djelatnošću producira određenu, brojčano vrlo malu količinu publike koja posjećuje koncerte koje ona nudi. Ostatku je društva ona po svojem djelovanju *nevidljiva*.

U kontekstu „nevidljivosti“ studenata glazbe, prava je šteta što Rijeka nije prepoznala važnost postojanja muzičke akademije u vlastitom gradu, čije je postojanje moglo znatno obogatiti koncertnu ponudu grada, pogotovo sada kada bi on trebao biti u velikim pripremama za EPK 2020. Rijeka će zatvaranjem Akademije izgubiti odgojno-obrazovnu vertikalu u glazbenom obrazovanju, no nadamo se da će se u budućnosti pokazati potreba za otvaranjem institucije sličnog tipa, ali s potpuno drugačijom ponudom od svih ostalih akademija u Hrvatskoj, što bi svakako moglo pridonijeti profiliranju Rijeke kao *luke različitosti* koja prepoznaje svoje glazbenike kao građane sa specifičnom ulogom u društvu. Naposljetku, ti isti *glazbenici-građani* su važni utoliko što će odgojiti građane kao kritičke konzumente glazbene kulture koju grad nudi. Nije li upravo to ono što će ih učiniti *vidljivima*?

5. LITERATURA

- Baketa, N. i Ćulum, B. (2015) Građanski odgoj i obrazovanje u kontekstu visokoškolskog obrazovanja: Politike, praksa i izazovi europskog i nacionalnog visokoškolskog prostora. Zagreb: Centar za mirovne studije i Kuća ljudskih prava.
- Ćulum, B., Ledić, J. (2010) Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), 71-88.
- Elliott, D. J. (2015) Another Perspective: Music Education as/for Artistic Citizenship. *Music Educators Journal*. 99 (1), 21-27.
- Elliott, D. J., Silverman, M. i Bowman, W. D. (2016) *Artistic Citizenship: Artistry, Social Responsibility, and Ethical Praxis*. New York: Oxford University Press.
- Ferm Almqvist, C. (2016) Cultural Citizenship through aesthetic communication in Swedish schools: democracy, inclusion and equality in the face of assesment policies. *European Journal of Philosophy in the Arts*, 1, 68-94.
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Projekt Religiofonija. Dostupno na: <http://www.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2016/03/RELIGIOFONIJA-najava.pdf>
- Konvencija o pravima djeteta (2001) Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu. <http://www.muza.unizg.hr/>
- Narodne novine (2009) Opća deklaracija o ljudskim pravima. Zagreb: Narodne novine d.d., 28/96.
- Polisi, J. W. (2016) *The Artist as Citizen (Revised Edition)*. USA: Amadeus Press.
- Rijeka Europska prijestolnica kulture 2020, Dostupno na: <http://www.rijeka2020.eu/tko-smo/>
- Roberts, B. (1991) Music Teacher Education as Identity Construction. *International Journal of Music Education*, 18, 30-39.
- Schmidt-Campbell, M., Martin, R. (2006) *Artistic Citizenship: A Public Voice for the Arts*. New York, London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education (2010) Seoul: UNESCO (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu).
- Smjernice za umjetnički odgoj. Oblikovanje stvaralačkih mogućnosti za 21. stoljeće (2006) Lisabon: UNESCO (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu).

- Spajić-Vrkaš, V. (2015) (Ne)moć građanskog odgoja i obrazovanja: objedinjeni izvještaj o učincima eksperimentalne provedbe kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u 12 osnovnih i srednjih škola (šk. god. 2012./2013.). Zagreb: Nacionalni centar za visoko vrednovanje obrazovanja.
- Udruga gradova: Rijeka uvodi GOO u škole. Dostupno na: <http://www.udruga-gradova.hr/impuls/rijeka-gradanski-odgoj-obrazovanje/>
- UNESCO. (1998) World Declaration on Higher education for the Twenty-first Century: Vision and Action. Paris: UNESCO.

VOLONTIRANJE

3

Poglavlje “Volonterstvo” donosi tri teksta koja se bave istom temom, ali o njoj progovaraju kroz prizmu različitih lokalnih sredina i istraživačkih pitanja.

Prvi tekst Maje Manzin upoznaje nas s radom dviju udruga s područja Istre – “Informo” i “Istarsko – Ekomuzej iz Vodnjana” te doprinosom EVS volontera u razvoju istih. S druge strane, rad donosi i perspektivu samih volontera koji kritički promišljaju o svom angažmanu kao i o radu udruga. Pokazalo se kako EVS volonteri značajno doprinose radu i razvoju udruga; kako oni sami vide iskustvo volontiranja kao iznimno bogato, vrijedno i korisno u kontekstu stjecanja novih znanja, vještina i kompetencija, ali isto tako otvaraju iznimno važno pitanje zlouporabe volontera koji često rade “za” organizacije u kojima su aktivni, a ne “s” njima. Kroz druga dva teksta, Vanja Kovač i Stella Šimunić si postavljaju pitanje – “Zašto se bilo koja osoba odluči na volontiranje, odnosno, od kud motivacija i volja za odvajanjem svog slobodnog vremena za volontiranje?”. Odgovore smo dobili od mladih iz dvije

lokalne sredine – Osijeka i Ozalja, pri čemu se oni u mnogočemu preklapaju. Mladima je volontiranje važno zbog upoznavanja novih ljudi, širenja socijalne mreže, kvalitetnog provođenja slobodnog vremena te stjecanja kompetencija i vještina koje ih mogu učiniti konkurentnijima na tržištu rada. S druge strane, mladi naglašavaju kako volonterstvo i kompetencije stečene volontiranjem nisu dovoljno prepoznate u Hrvatskoj. Štoviše, smatraju kako je društvena klima za razvoj područja volonterstva prilično negativna, kako se nitko dovoljno ne bavi promocijom volonterstva te da se jako malo ulaže u donošenje poticajnih mjera za unaprjeđivanje istog. Ovo su važni indikatori, kako za organizatore volontiranja, tako i za donositelje odluka. Treba uložiti aktivan napor kako bi se što više mladih informiralo i uključilo u volonterske aktivnosti, ali isto tako, treba uložiti dodatan napor kako bi se stvorila pozitivna društvena klima uz pomoć koje bi se vještine i kompetencije stečene volontiranjem cijenile i u konačnici formalno priznale.

MAJA MANZIN

UTJECAJ VOLONTERA I PROJEKATA EUROPSKE

VOLONTERSKE SLUŽBE NA RAZVOJ UDRUGA INFORMO

I ISTARSKO – EKOMUZEJ IZ VODNJANA

1. UVOD

Volontiranje, lat. vōlo, velle, vōlūi= htjeti, željeti; vōluntas, ātis, f.= volja, želja, namjera, slobodna volja.

Volontiranje je način i stil života, usko vezan uz čovjekov sustav vrijednosti. Kroz sudjelovanje u volonterskim aktivnostima koje doprinose poboljšanju života u zajednici, ljudi stvaraju osjećaj odgovornosti za zajednicu i osvještavaju cijeli niz vrijednosti – toleranciju, solidarnost, zajedništvo, interkulturalno razumijevanje, mir, ljubav, ravnopravnost rodova i spolova, vrijednosti nenasilne komunikacije, zaštite okoliša te osobnog i društvenog razvoja (Begović, 2006). Volontiranje nudi alternativu ustaljenoj podjeli rada i ograničenoj definiciji osobe uobičajenoj u zapadnom industrijaliziranom društvu („školujem se za jedno zanimanje“), pruža ljudima mogućnost da rade za zajednicu, istovremeno razvijaju svoje vještine te usvajaju nove. Stoga često kažemo da je iskustvo volontiranja zapravo iskustvo učenja i stjecanja spoznaja. Njegove su glavne karakteristike usredotočenost na zajedničko dobro, intrinzična motivacija te aktivno sudjelovanje i doprinos u vidu vještina, vremena, energije i znanja (Begović, 2006). Naposljetku, volontiranje je jedan od elemenata koji pridonosi razvoju i formiranju demokratskih promjena u svakom društvu, odnosno razvoju i formiranju prosocijalnog društva (Perić, 2010).

Danas je u Hrvatskoj registrirana 52.231 udruga te se većina organizacija upisanih u Registar udruga temelji na volonterskom radu, što znači da njihove programe i projekte (pro)vode volonteri/ke. Volonteri/ke u Hrvatskoj se najčešće uključuju u sljedeće oblike volonterskog rada:

- Volontiranje u organizacijama civilnog društva ili društvenim institucijama
- Povremeno volontiranje na društvenim i kulturnim događajima
- Kratkoročno volontiranje (kampovi)

- Dugoročno volontiranje međunarodnog karaktera - razmjena mladih volontera putem EVS (European Voluntary Service) programa ili preko međunarodnih organizacija Service Civil International, Youth Action for Peace i InterCultural Youth Exchange (Begović, 2006).

Europska unija pokrenula je EVS kao pilot kampanju 1996. godine na inicijativu Europske komisije i izraženu potrebu civilnog društva. Putem neformalnih iskustava učenja, mladi volonteri podižu i/ili stječu sposobnosti osobnog, obrazovnog i profesionalnog razvoja, ali ujedno i socijalne integracije. EVS je prilika da mladi ljudi izraze solidarnost i društvenu odgovornost putem volontiranja u razvoju lokalne zajednice. Program EVS-a potiče i na veću mobilnost mladih i doprinosi izgradnji istinskoga građanstva Europe. Program je otvoren svim mladima u dobi od 17 do 30 godina te omogućuje kratkoročno (2 tjedna do 2 mjeseca) ili dugoročno (2 mjeseca do 1 godine) sudjelovanje u međunarodnim projektima. Sudjelovanje u programu je besplatno, a volonteru/ki je osiguran smještaj, hrana, osiguranje, mjesečni džeparac te putni troškovi. Svaki EVS projekt priprema se u partnerstvu organizacije pošiljatelja, organizacije domaćina, organizacije koordinatora te volontera. U ovome radu spominjat će se dvije organizacije, INFORMO-udruga za poticanje zapošljavanja, stručnog usavršavanja i obrazovanja te ISTARSKO-Ekomuzej iz Vodnjana, koje su nositelji, odnosno partneri u EVS projektu ACTIVE - Accelerating Change Through International Volunteering Enthusiasts, putem kojega ugošćuju ukupno šest volontera iz Španjolske, Italije, Francuske i Portugala u gradu Vodnjanu - Dignano tijekom 2016. i 2017. godine.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog rada je analizirati utjecaj EVS projekata te EVS volontera na razvoj udruga Informo te Istarsko-Ekomuzej iz Vodnjana. Nadalje, želio se dobiti uvid u zadovoljstvo EVS volontera projektom, zadovoljstvo zaposlenika spomenutih udruga projektom i volonterima te uvidjeti vrednuje li se i kako se vrednuje utjecaj koji EVS projekt ima na volontere, odnosno zaposlenike udruge. U skladu s tim ciljem, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Utječu li i na koji način EVS projekti te EVS volonteri na razvoj udruga Informo i Istarsko?
2. Kakvo je zadovoljstvo EVS projektom te volonterima iz perspektiva udruge, odnosno udrugama iz perspektive volontera?
3. Vrednuje li se i kako utjecaj EVS projekata te EVS volontera na osobni razvoj volontera, zaposlenika te razvoj udruga Informo i Istarsko?

U skladu s ciljem istraživanja, korišten je kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka. S obzirom na prirodu istraživačkog problema, svrhu istraživanja i veličinu uzorka (N=10), radi se o deskriptivnom kvalitativnom istraživanju te je korištena metoda fokus grupe zbog svoje fleksibilnosti pri prikupljanju podataka. Glavna svrha fokus grupe je

utvrditi stavove, osjećaje, vjerovanja, iskustva i reakcije sudionika na način koji nije ostvariv upotrebom drugih metoda (Dawidowsky, 2004).

Fokus grupe su provedene tijekom svibnja 2017. godine. U istraživanju je sudjelovalo ukupno deset osoba. Sudionici istraživanja su volonteri EVS te zaposlenici udruga Informo te Istarsko-Ekomuzej iz Vodnjana.

Fokus grupa s volonterima provedena je na engleskom jeziku, a sa zaposlenicima navedenih udruga na hrvatskom jeziku. Od ukupno deset sudionika istraživanja, pet ispitanica je ženskog spola, a pet ispitanika je muškog spola. Od ukupno deset sudionika istraživanja, šest sudionika čine volonteri, a četiri sudionika su zaposlenici udruga. Raspon dobi sudionika je od dvadeset i dvije godine do pedeset i devet godina. Odabir sudionika uključenih u istraživanje određen je prema kriteriju dostupnosti te prema kriteriju pristanka sudjelovanja u fokus grupi. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, a sudionicima istraživanja osigurana je mogućnost da u bilo kojem trenutku istraživanja od njega odustanu.

Informo, udruga za poticanje zapošljavanja, stručnog usavršavanja i obrazovanja od svog osnutka 2004. godine djeluje sa svrhom pozitivnog utjecaja na teritorijalni, profesionalni i osobni razvoj. Informo ima dvanaestogodišnje iskustvo implementacije programa profesionalnog usavršavanja kao nacionalna kontakt točka organizacije European Projects Association-a sa sjedištem u Bruxellesu (Belgija) te je među organizacijama-pionirima koje su u Republici Hrvatskoj akreditirane za primanje, slanje i koordiniranje volontera putem Europske volonterske službe. Udruga Istarsko-Ekomuzej iz Vodnjana od 2014. godine djeluje s ciljem valorizacije neiskorištenih potencijala grada Vodnjana, poboljšanja kvalitete života kroz vrednovanje vlastitih resursa, suradnju, rad i solidarnost svojih članova i lokalne zajednice. U ostvarenju ciljeva, Udruga potiče očuvanje i promicanje povijesne ruralne kulturne baštine, posebice one poljoprivredne, kroz valorizaciju proizvoda ljudskog rada te kreiranja prepoznatljivog kulturnog i turističkog identiteta Vodnjana kao destinacije bogate autohtonim prirodnim proizvodima.

Obje udruge putem projekta ACTIVE - Accelerating Change Through International Volunteering Enthusiasts ugošćuju ukupno 6 volontera iz Italije, Španjolske, Francuske i Portugala. Udruga Informo koja je i nositeljica navedenog projekta, ugošćuje četiri volontera, a udruga Istarsko-partnerska organizacija na projektu, ugošćuje dvoje volontera. Cilj projekta je podići društvene, kulturne i ekonomske razine lokalne zajednice grada Vodnjana-Dignano, s direktnim utjecajem na razvijanje europske svijesti građana. Volonteri tijekom 12-mjesečnog boravka u Informu pomažu u organizaciji, pripremi i prezentaciji Erasmus+ programa u lokalnoj zajednici; istražuju projekte i programe financirane od EU te pružaju podršku u pisanju, organizaciji i implementaciji istih; uključuju se u poslove managementa udruga; komuniciraju s partnerima i donatorima iz Hrvatske i šire; sudjeluju u kulturnim i društvenim događajima u Vodnjanu - Dignano te kreiraju i provode svoje osobne projekte na odabranu temu. Volonteri udruge Istarsko pomažu u administrativnim poslovima, poslovima na školskoj farmi te u vrtu, organizaciji događaja koje nudi Eko muzej. Projekt ACTIVE je financiran iz Erasmus+ programa Europske Unije te traje od 01. rujna 2016. do 31. prosinca 2018. godine.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu prikazat će se rezultati istraživanja te rasprava uz dobivene rezultate.

Radi lakše preglednosti, analiza rezultata i rasprava bit će strukturirane prema temeljnim istraživačkim pitanjima. Prvi prikazani rezultati odnose se na fokus grupu provedenu s EVS volonterima, a zatim slijede rezultati fokus grupe provedene sa zaposlenicima udruga Informo i Istarsko – Eko muzej iz Vodnjana.

Procjena utjecaja Europske volonterske službe, projekta ACTIVE i rada u udrugama na (osobni i profesionalni) razvoj volontera

Ispitanike fokus grupe pitalo se što za njih znači biti EVS volonterom te što misle, utječe li spomenuti projekt na njih same kao i na udruge u kojima djeluju.

Ispitanici na pitanje što za njih znači biti EVS volonterom daju veoma raznolike odgovore, ali se svi slažu u činjenici da to znači dobiti iskustvo rada i življenja u inozemstvu za vrijeme kojega se pomaže organizaciji u radu, rastu i napretku, istovremeno osnažujući svoj osobni i profesionalni život, kao i znanje stranih jezika. *„Za mene to znači dati vrijeme i posvetiti duži period svog života određenoj organizaciji i lokalnoj zajednici, učiti iz multikulturalnog okruženja i obogatiti se iskustvom koje svakodnevno stječemo radeći i učeći nove vještine.“*

Neki ispitanici ističu kako se njihova inicijalna ideja o EVS službi razlikuje od one koju imaju trenutno te navode sljedeće: *„Moja ideja volontiranja je bila drugačija prije dolaska ovdje. Volonterska služba ovdje podrazumijeva rad. Ja ovdje radim. U zamjenu za hranu, smještaj, nove vještine i znanja – u teoriji. Zapravo je više razmjena znanja no išta drugo.“*

Diskutirajući o procjeni utjecaja ACTIVE projekta, na osobni i profesionalni napredak, ispitanici poistovjećuju projekt ACTIVE s cjelokupnim iskustvom međunarodnog volontiranja, ne odvajajući specifičnosti projekta i samu EVS službu. *„Projekt mi je pomogao djelomično, više mi je pomoglo EVS iskustvo općenito nego sam projekt. Pomoću projekta sam poboljšao znanje engleskog jezika, no činjenica da živim u inozemstvu okružen ljudima iz cijele Europe mi je pomogla da unaprijed svoje vještine u 80%, a 20% sam unaprijedio na svojem radnom mjestu.“; “Za mene je bilo puno „prvog puta“. Ne mogu govoriti o profesionalnosti jer ne vidim mnogo profesionalnosti, ali je sve skupa dobro iskustvo. Napredovao sam na osobnom nivou, ne samo profesionalnom, iskustvo mi je pomoglo s boljom prilagodbom ali i u traženju svojih prava.“*

Ispitanici navode kako se smatraju ključnim osobama u radu udruga, obzirom na opseg i količinu posla kojeg svakodnevno obavljaju, pridonoseći svojim znanjem, vještinama i kompetencijama: *„Tim je motiviran, entuzijastičan i voljan pomoći.“; „Naš je utjecaj velik, govoreći o projektnim aktivnostima, mi smo esencija svega“.*

No, osim toga, svi se ispitanici slažu kako sudjelovanje u projektu ACTIVE i EVS službi u navedenim udrugama više izgleda kao rad nego kao volontiranje. „Sigurno je to da im mi pomažemo u radu, ne znam je li u pozitivnom ili negativnom smislu, ali da nema nas šestoro, oni ne bi mogli napraviti mnogo.“; „Mislim da smo mi vrlo važni za udruge, ako ne i najvažniji, bez nas bi morali zaposliti još ljudi.“; „Mislim da bi trebali biti zaista sretni što nas imaju, nije samo to što imaju šest pari ruku koje pomažu, već ne plaćaju ništa za nas, a dobivaju novce za nas. Mislim da pomažemo mnogo, Informo i Eko ne bi bile iste bez nas. Unaprijedili smo mnogo toga, pružili podršku projektnim menadžerima, na farmi, s magarcima...“

Većina sudionika navodi kako nije zadovoljna utjecajem kojeg imaju na rad i razvoj udruga, kao i lokalne zajednice, navodeći kako misle da mogu pružiti više (uz određene promjene u organizacijskoj strukturi udruga). „Nisam potpuno zadovoljan. Mislim da možemo dati više, zaista više. S jedne strane krivim sebe, ali s druge su to nedostatak koordinacije i nemogućnost koordinatora da nas dobro koordiniraju.“; „Djelomično se slažem. Moj utjecaj na organizaciju je dobar, siguran sam da je dobar. To što ja radim, nitko drugi ne radi. Ali nas ne koordiniraju, ne slušaju, ne prihvaćaju sugestije...briga ih je...kao organizaciju. Kao ljudi -brinu.“; „Katkad se osjećam da sam ja samo ruke. Ne trebaju moju inicijativu.“; „To je paradoks projekta. Ako pročitate projekt i ciljeve, vidjet ćete da je cilj unaprijediti utjecaj na lokalnu zajednicu. Ako me pitaš jesam li radio s lokalnom zajednicom s ciljem da je unaprijedim - nisam.“; „Zaista bi mogli imati snažan utjecaj na razvoj lokalne zajednice, jer ako pogledaš nas šest, sedam u zajednici kao što je Vodnjan...zaista možemo. Naš utjecaj može biti bolji, možemo imati ogroman utjecaj, ljudi iz cijele Europe s različitim pozadinama...“

Procjenjujući utjecaj udruga na razvoj volontera u osobnom i profesionalnom smislu, oni navode raznolike odgovore iz kojih možemo zaključiti kako su dobili vrijedna znanja i iskustva te ih je sudjelovanje u projektu i Europskoj volonterskoj službi svakako unaprijedilo. Također, ispitanici navode kako nisu u potpunosti zadovoljni s onim što dobivaju od strane udruga. „Nisam zadovoljan uopće, zaista sam želio više od njih. Želio sam edukaciju, da me slušaju dok pričam s njima...“; „Ne tražim perfekcionizam u organizaciji, ali stvari bi trebale biti bolje.“; „Još jednom želim naglasiti da pričam o organizaciji i udrugama. Svi su mi ljudi pružili nešto, nešto dobro, svi ljudi, zaista. Ali udruge ne baš nešto...ništa.“; „Da, za mene je to paradoks. Nakon par mjeseci što sam ovdje prešao sam iz osjećaja da radim s njima u osjećaj da radim za njih.“; „To se ne bi trebalo dogoditi u EVSu. Ne bi se trebao osjećati da radiš za njih, ne, trebao bi se osjećati da radiš s njima da radite za zajedničke ciljeve, za ciljeve koje smatraš i svojima.“

Vrednovanje procjene utjecaja projekta ACTIVE i EVS volontera na razvoj udruga

Ispitanike se pitalo kako vrednuju svoj utjecaj na rad i razvoj udruga te su zamoljeni da odgovore potkrijepe rezultatima ako je to moguće. Polovica ispitanika pismeno bilježi svoje radne zadatke, ishode učenja i (ne)uspjehe, dok je polovica ispitanika krenula tim putem, ali s vremenom odustala od takvog načina praćenja i vrednovanja svojih obaveza.

Ispitanici koji su naveli da bilježe svoje radne zadatke, odnosno učinjeno i utjecaj istoga, čine to na različite načine, od pisanja dnevnika do pohranjivanja materijala na svojim kompjuterima. Nadalje, ispitanike se pitalo bi li preporučili sudjelovanje u Europskoj volonterskoj službi i projektima koje ona obuhvaća, s ciljem dobivanja proširenog odgovora o utjecaju istog na njih osobno. Svi se ispitanici slažu kako bi preporučili sudjelovanje u EVS službi, nadodajući kako je važno izabrati pravi projekt u koji će osoba ući spremna, motivirana i s pravim očekivanjima. Navode kako je svako EVS iskustvo veoma specifično te ovisi u kojoj se zemlji odvija, pod kojim uvjetima i koji projekt obuhvaća. „Mislim da bi zasigurno preporučila EVS. To je iskustvo. Zависи od osobe, bilo dobro ili loše, naučit ćeš nešto.“; „Slažem se. Vjerojatno neće biti uvijek lako, ali je svejedno iskustvo. Imaš priliku živjeti u interkulturalnoj zajednici i to je svojevrsan test za samog sebe, tako da je korisno svakako, čak i ako shvatiš da to nije mjesto za tebe, to je dobro.“; „Za mene ovisi. Ako me netko pita – preporučuješ li EVS?, rekao bih – čekaj, što tražiš, koje su ti alternative, jer EVS može zaista biti gubitak vremena. Možda želiš raditi i zaraditi, moraš znati jasno što želiš od tog iskustva. Moraš imati jasno što je EVS i što ti može pružiti. I onda tražiti odgovarajući projekt, naravno. Ne skakati na prvi, jer ćeš pogriješiti, sigurno. Imati prava očekivanja, samo to.“

Prema dobivenim rezultatima istraživanja vidljivo je kako sudionici istraživanja Europsku volontersku službu karakteriziraju kao bogato iskustvo rada i života u inozemstvu tijekom kojega se pomaže u radu organizacije, istovremeno upijajući korisna znanja, vještine i kompetencije. Tijekom odrađivanja svoje službe, volonterima se promijenila inicijalna ideja o samom EVSu te sada, nakon više od polovice odrađene službe, navode kako njihovo iskustvo uključuje više rada no volontiranja. Sudionici ne odvajaju projekt ACTIVE putem kojeg su došli i samu volontersku službu, već to gledaju kao cjelinu i kroz tu cjelinu navode kako im je pomogla u osobnom i profesionalnom rastu i razvoju. Napredak se očituje u znanju jezika, samostalnosti, komunikaciji s drugima, toleranciji i radnim navikama. Osim što su napredovali sami, volonteri navode kako su utjecali i na napredak udruga u kojima obavljaju svoju službu. Sudionici smatraju kako mogu pružiti znatno više i tako utjecati na razvoj udruga i lokalnu zajednicu. Navode kako su potrebne snažne promjene u organizacijskoj strukturi dvaju udruga te da bi se jedino tako situacija mogla promijeniti. Svi ispitanici bi preporučili sudjelovanje u EVSu uz napomenu kako treba jasno odrediti ciljeve i namjeru prije početka službe, uz realna očekivanja.

U nastavku će biti prikazani rezultati druge fokus grupe, provedene sa zaposlenicima udruga Informo i Istarsko – Ekomuzej iz Vodnjana.

Procjena utjecaja EVS projekata i EVS volontera na razvoj udruga te utjecaj udruga na razvoj volontera

Ispitanici druge fokus grupe upitani su o utjecaju EVS projekata, odnosno EVS volontera na razvoj udruga, uz refleksiju na sebe osobno kao i na rad udruge.

Zaposlenici udruga navode kako volonteri iznimno pozitivno utječu na razvoj udruga te čine važan faktor u pripremi, provedbi i organizaciji aktivnosti udruga. Navode kako je prisustvo volontera veoma bitno i unaprjeđuje rad u svakom segmentu. *„Utječu pozitivno jer da ih nema, taj posao koji oni odrade taj dio ne bi bio odrađen sigurno.“*; *„Da, normalno da utječu na rad i razvoj udruge samim time što su prisutni ovdje osam sati s nama, bez obzira i da nemaju neku ulogu, opet utječu...Možda čak i toliko da se ponekad previše oslanjamo na njih...“*

Svatko je od zaposlenika pružio volonterima znanja, vještine i kompetencije s kojima i sami raspolažu te ističu kako smatraju da imaju utjecaj na volontere, a podršku i znanja im pružaju na različite načine – stvaranje radnih navika, komunikacijske vještine, informiranje, savjetodavni rad, pomoć u segmentima nevezanim za radni dio dana, praktične vještine u vrtu i radu sa životinjama. *„...ja sam im pokušao prenijeti neke vještine i to što ja znam, znači koliko je to utjecalo na njih ne mogu reći, pokušao sam dok su ovdje da nauče nešto praktično, da se vrate doma, da imaju neko znanje, veće, šire nego kad su došli.“*; *„Mislim da znanje i kontakte koje su dobili ovdje plus reference koje im nudimo, to im može samo pomoći u budućem traženju posla i u drugim stvarima.“*; *„Prenosila sam im informacije i bila podrška u nečem što su radili, nadam se dobra.“*

Zadovoljstvo utjecajem na udruge, projektom ACTIVE i EVS službom

Ispitanici su kroz prethodne odgovore naveli kako su zadovoljni općenito projektom ACTIVE te EVS volonterima koji odrađuju svoju službu unutar tog projekta u udrugama. Također, zadovoljni su njihovim doprinosom i utjecajem koji imaju na rast i razvoj obiju udruga.

Vrednovanje utjecaja projekta ACTIVE i EVS volontera na razvoj udruga i lokalne zajednice

Ne postoji službeni sustav vrednovanja utjecaja EVS projekata i volontera na razvoj udruge već se on bilježi i evidentira kroz izvještaje koji se predaju za vrijeme trajanja i po završetku trajanja projekta. Također, putem anketa koje volonteri ispunjavaju prati se njihova evaluacija i njihovo viđenje utjecaja i doprinosa. Ispitanici navode kako postoji usmeno vrednovanje utjecaja projekata i volontera na rad udruge.

Procjena utjecaja projekta ACTIVE i EVS volontera na razvoj lokalne zajednice

U postojanju pozitivnog utjecaja projekta i volontera na razvoj lokalne zajednice, ispitanici se jednoglasno slažu, navodeći kako su udruge i lokalna zajednica veoma dobro povezane te da su samim time volonteri prepoznati u zajednici te na nju svojim djelovanjem utječu. „Pa svakako utječu, kao što utječu na razvoj naših udruga, automatski utječu i na razvoj zajednice pošto je naša udruga ful povezana sa zajednicom“; „Pa svakako mislim da da jer je upravo ovaj projekt vezan za vidljivost volontera i da je vidljivost velika i da ih je zajednica odmah svih ful dobro prihvatila.“

Preporuka EVS projekata i pomoći EVS volontera u radu drugim udrugama

Ispitanici bi preporučili takve projekte i pomoć volontera Europske volonterske službe u svim udrugama, uz napomenu da je potrebno odvojiti vrijeme i resurse za te iste projekte i volontere. „Svakako ali te udruge moraju imat' na umu to da ti volonteri žele nekakvu strukturu i žele i vole raditi i nisu netko koga ti možeš dovesti ovdje i prepustiti samom sebi. Nego jednostavno treba s njima raditi, dati im konkretne zadatke i biti im od pomoći da se uklope u sredinu. Ja bi svakako preporučila volontere, ali s time da kažem da organizacije imaju dobru strukturu, u smislu da znaju što hoće i kamo se kreću i da imaju neke postojeće projekte na kojima volonteri mogu sudjelovati, da se potrude oblikovati svoj raspored prema potrebama volontera i prema njihovim mogućnostima.“

Iz odgovora ispitanika ove skupine vidljivo je kako projekt ACTIVE i EVS volonteri iznimno pozitivno utječu na razvoj udruga, pružajući im nova znanja, vještine i kompetencije te svakodnevan rad u interkulturalnom okruženju. Ispitanici smatraju da su radeći s volonterima pridonijeli njihovom rastu i razvoju, kako u osobnom tako i u profesionalnom smislu. Svatko je dao najbolje od sebe i trudio im se prenijeti kvalitetan i stručan pristup u radu i životu. Samim time, vidljivo je kako su ispitanici generalno zadovoljni utjecajem koji projekt ACTIVE i EVS volonteri pružaju u radu i razvoju udruge. Taj isti utjecaj projekta i volontera na razvoj udruge se ne vrednuje sustavno, ali postoji sustav praćenja kroz trajanje i po završetku samog projekta. Evaluacija i utjecaj se prate usmenom evaluacijom i povratnim informacijama te putem anketa i Youthpass-ova koje volonteri ispunjavaju po završetku njihove službe. Zaposlenici udruga navode kako je utjecaj projekta i volontera na razvoj lokalne zajednice snažan i pozitivan, a to se najviše očituje u njihovom svakodnevnom djelovanju i kontaktu sa zajednicom. Upravo zato bi preporučili sudjelovanje u EVS projektima i otvorenost za EVS volontere svim drugim organizacijama civilnog društva, uz napomenu da kvalitetno strukturiraju i organiziraju svoj rad kako bi olakšali rad sebi, volonterima i uspješno implementirali projekt(e).

4. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je analizirati utjecaj EVS projekata općenito, zatim utjecaj EVS volontera na razvoj udruga Informo i Istarsko-Ėkomuzej iz Vodnjana te naposljetku dobiti uvid u zadovoljstvo EVS volontera projektom, zadovoljstvo zaposlenika spomenutih udruga projektom i volonterima, s naglaskom na sustav vrednovanja utjecaja koji EVS projekt ima na volontere, odnosno zaposlenike udruga i same udruge.

Govoreći o utjecaju Europske volonterske službe i projekta ACTIVE na razvoj udruga, odnosno volontera, dolazimo do pozitivnih rezultata s obje strane – i zaposlenika udruga i volontera. Volonteri ističu kako su projekt i sama EVS služba iznimno pozitivno utjecali na njih te im donijeli nova znanja, vještine i kompetencije. Ohrabreni su i osnaženi novih iskustvima, teorijskim i praktičnim znanjima te su dobili smjernice za svoje buduće obrazovne, odnosno poslovne pothvate. Iz perspektive zaposlenika vidljivo je kako su volonteri veoma značajni u radu udruga te čine udrugu kompetentnijom i spremnijom u pogledu ljudskih resursa. Ta je činjenica vidljiva i iz odgovora volontera koji se smatraju ključnim osobama u radu u udrugama, obzirom na količinu i opseg posla koji svakodnevno obavljaju. Bez prisutnosti volontera, udruga bi bila potkapacitirana te bi bili primorani zaposliti nove osobe. Zaposlenici smatraju kako su utjecali na volontere te im pružili podršku i edukaciju na različite načine – od stjecanja radnih navika, usavršavanja komunikacijskih vještina, teorijskih znanja i praktičnog rada sa životinjama i biljkama do savjetodavnog rada u rješavanju privatnih teškoća volontera. Volonteri se s navedenim slažu, ističući kako su im osobe zaposlene u udrugama pružile puno, ali same udruge i ne baš toliko. Naime, glavna kritika ide u smjeru nedostatka organizacije udruga te manjkavosti i loše koordinacije u aktivnostima udruga. Iz odgovora volontera na pitanja o zadovoljstvu utjecajem na udrugu i udrugom, projektom i EVS službom, vidljivo je kako su nezadovoljni te smatraju da mogu pružiti više. U tome ih sprječava sama činjenica da svoj doprinos vide kao rad, a ne kao volontiranje, da osjećaju da rade za udruge, a ne s udrugama te da njihova povratna informacija i konstruktivna kritika ne dopiru do pravih mjesta. Stoga aktivnosti i volonteri stagniraju i nemaju poticaja da idu dalje. Nastavljajući s pitanjima o zadovoljstvu navedenim segmentima i osvrćući se na utjecaj na lokalnu zajednicu, dolazimo do velikog raskoraka u odgovorima. Naime, s jedne strane volonteri ocjenjuju svoj utjecaj na lokalnu zajednicu nevidljivim i skoro beznačajnim, dok zaposlenici udruga utjecaj na lokalnu zajednicu vide kao veoma snažan i pozitivan. Iz toga je vidljivo kako postoji nedostatak dvosmjerne komunikacije između volontera i zaposlenika, kao i povratne informacije od lokalne zajednice koja bi mogla najbolje prosuditi utjecaj istoga. Organizirano i sistematizirano vrednovanje rada i utjecaja koje donose projekt ACTIVE i EVS volonteri u radu udruge ne postoji te bi upravo zato trebalo uvesti organizirano i sistematizirano vrednovanje rada s obje strane, od volontera i zaposlenika. Takvo što bi moglo spriječiti razilaženje u procjeni utjecaja te omogućiti kontinuiran uvid u rad uz poticanje dvosmjerne komunikacije između volontera i zaposlenika.

EVS omogućava mladim osobama iskustvo života i rada u inozemstvu, istovremeno unaprjeđujući njihova znanja, vještine i kompetencije kroz pomaganje u radu na projektima i svakodnevnim aktivnostima udruga. Kratkoročno ili

dugoročno, EVS utječe na osobni i profesionalni razvoj pojedinca, ali i na rad udruge i njenih zaposlenika. Upravo zato i volonteri i zaposlenici udruuga preporučuju sudjelovanje u programu, s posebnim naglaskom na smislen i pažljiv odabir projekta i udruuga u kojoj će se obavljati volonterska služba, odnosno na pripremljenost udruuga za prihvaćanje volontera, koordinaciju i organizaciju udruuga.

5. LITERATURA

- Agencija za mobilnost i programe EU (2012). *Školica do kvalitete u EVS-u*. Priručnik za predlagatelje. AMPEU. Zagreb. Dostupno na: http://arhiva.mobilnost.hr/prilozi/05_1348747577_kolica_do_kvalitete_u_EVS-u.pdf
- Begović, H. (2006). *O volontiranju i volonterima/kama*. Volonterski centar Zagreb uz financijsku potporu Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Dostupno na: http://www.turbina-promjena.hr/images/dokumenti/O_volontiranju_i_volonterima.pdf
- Dawidowsky, D. (2004). Ispitivanje valjanosti metode focus grupe usporedbom s rezultatima na upitniku (Istraživanja Potrebe i problem mladih u Hrvatskoj). Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet. Odsjek za psihologiju.
- Ministarstvo uprave Republike Hrvatske. Registar udruuga. <https://uprava.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-opcu-upravu/registri/registar-udruuga/826>
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Međunarodne mirovne misije na tlu RH. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/medunarodna-sigurnost/mirovne-misije/medunarodne-mirovne-misije-na-tlu-rh/>
- Perić, D. (2010). *Volontiranjem u svijet rada*. Mladi i društvo – pitanje identiteta. Bilten Studija o mladima za mlade 01/2010. Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva.
- VolonterKA - volonterski centar Karlovac. EVS. <http://volonterka.info/evs/>
- Volonterski centar Zagreb. Međunarodno volontiranje. Dostupno na: <http://www.vcz.hr/medjunarodno-volontiranje/medjunarodni-dugorocni-projekti/>

VANJA KOVAČ

PRIPREMA, POZOR – VOLONTIRAJ!

Istraživanje motivacije, informiranosti i stavova mladih u Osijeku o volontiranju i mogućnostima za volontiranje

1. UVOD

Grčki filozof Aristotel na jednom je od svojih filozofskih predavanja pitao svoje učenike što je bit svakog života. Kada mu učenici nisu uspjeli odgovoriti na zadovoljavajući način, objasnio im je da je bit svakog života zapravo vrlo jednostavna stvar – služiti drugima i raditi dobro. Ako Aristotelovu misao prenesemo u kontekst teme ovoga rada, možemo reći kako su upravo volonteri ispunili svoju bit života.

U svijetu se volonterstvo najčešće povezuje s besplatnim radom usmjerenim ka pomaganju drugima. Definicija iz Opće deklaracije o volonterstvu, donesena u Pekingu 2002. godine, volonterstvo opisuje kao jedan od kamena temeljaca civilnoga društva jer oživljava najplemenitija stremjenja čovječanstva poput zauzimanja za mir, slobodu, mogućnost izbora, sigurnost i pravičnost za sve ljude.

U Republici Hrvatskoj se, prema Zakonu o volonterstvu (NN 58/07, 22/13), volontiranjem smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit. Prema istom Zakonu, volonter je fizička osoba koja volontira u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu, sukladno važećim nacionalnim i međunarodnim propisima, a maloljetni volonter je osoba mlađa od 18 godina koja volontira u Republici Hrvatskoj ili u inozemstvu.

Prema Etičkom kodeksu volontera, koji je izdao Nacionalni odbor za razvoj volonterstva 2008. godine (NN 55/2008), a koji predstavlja minimalni zajednički sustav vrijednosti koji organizatori volontiranja i volonteri prihvaćaju u svom području djelovanja, volonterstvo je prepoznato kao jedan od najznačajnijih elemenata koji doprinose razvoju i oblikuju demokratske promjene u svakom suvremenom društvu. Volontiranje je, prema spomenutom Kodeksu, osnova za uključivanje građana u društvene procese jer se njime osnažuju pojedinci, izgrađuje se osjećaj solidarnosti, građane se potiče na sudjelovanje, te se štite ranjive skupine od ekonomske, društvene i političke marginalizacije. Etičkim

kodeksom također su definirana načela i standardi koje se svi volonteri i organizatori volontiranja obvezuju poštovati. Neka od načela su: načelo sudjelovanja u društvenim procesima, načelo dobrovoljnosti i slobode izbora, načelo zabrane diskriminacije, načelo solidarnosti, promocije i zaštite ljudskih prava, načelo razvoja osobnih potencijala, načelo interkulturalnog učenja i razmjene i načelo zaštite okoliša i brige za održivi razvoj.

Svake godine volontiranju se posvećuje sve veći broj ljudi, pogotovo mladih, koji nesebično doniraju svoje vrijeme - "valutu" koja u volonterskom svijetu ima najvišu vrijednost. Upravo zbog je važno mlade dodatno informirati o mogućnostima volontiranja u njihovoj zajednici i motivirati ih za uključivanje u volonterske aktivnosti.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja je ispitati motivaciju, informiranost i stavove mladih o volontiranju i mogućnostima za volontiranje u Osijeku i okolici. Također, cilj je prikupiti informacije relevantne za daljnje promišljanje i razvoj volonterskih aktivnosti za mlade u Osijeku koje bi odgovarale njihovim interesima i potrebama.

Istraživanjem su obuhvaćeni učenici završnih razreda srednjih škola i studenti osječkih fakulteta. Ispitanicima je, u dogovoru s njihovim nastavnicima i pedagozima, kao i profesorima s fakulteta, proslijeđena poveznica na online anketni upitnik koji su bili slobodni ispunjavati u vrijeme koje njima odgovara. U diseminaciji anketnog upitnika sudjelovao je i Volonterski centar Osijek.

U istraživanju je sudjelovao 81 ispitanik rođen između 1985. i 2001. godine, od čega je 74% ispitanika bilo ženskog spola, a 26% muškog spola.

Pokazalo se da je 40,7% ispitanika u vrijeme provedbe istraživanja imalo stalno ili privremeno boravište u Osijeku, njih 43,2% u Osječko Baranjskoj županiji, 9,9% ispitanika boravi u okolici Osijeka, a 6,2% stalni ili privremeni boravak ima izvan Osijeka i Osječko- Baranjske županije.

Ciljana skupina ovog istraživanja bili su mladi, odnosno učenici koji su polaznici završnih razreda srednjih škola i studenti. Prema rezultatima, anketni upitnik ispunilo je 60,5% studenata koji pohađaju različite osječke fakultete i 39,5% učenika završnih razreda srednjih škola na području Osječko-Baranjske županije.

Glavna metoda ovog istraživanja bilo je anketiranje, a instrument istraživanja je bio anketni upitnik koji se većim dijelom temeljio na anketnom upitniku izrađenom za potrebe istraživanja „Biti volonter/volonterka? - Istraživanje uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad“, koje je u Primorsko-goranskoj županiji provodila Udruga za razvoj civilnog društva SMART.

Anketni upitnik izrađen za potrebe ovog istraživanja sastojao se od tri skupine pitanja. Prva skupina pitanja odnosila

se na ispitivanje sociodemografskih obilježja ispitanika i načine na koje su se upoznali s volontiranjem. Druga skupina pitanja odnosila se na ispitivanje stavova o volonterstvu mjenjenih kroz Likertove skale na tri baterije pitanja. Na Likertovoj skali od 5 stupnjeva ispitanici su trebali odrediti svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama, pri čemu je 1 - uopće se ne slažem, 2 - ne slažem se, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - slažem se i 5 - u potpunosti se slažem. Treća skupina pitanja odnosila se na volontersko iskustvo samog ispitanika te se sastojala od pet otvorenih pitanja o iskustvu volontiranja, osobnom mišljenju ispitanika o volontiranju i načinima kako mlade potaknuti na volontiranje.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U narednom dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja u šest cjelina. One prate ciljeve istraživanja i sukladno razvijene glavne skupine pitanja: (I) upoznatost mladih u Osijeku s volonterstvom, (II) stavovi mladih u Osijeku o volonterstvu, (III) unaprijeđivanje volontiranja i motiviranje mladih, (IV) sudjelovanje ispitanika u volonterskim aktivnostima, (V) osobni motivi ispitanika za sudjelovanje u volonterskim aktivnostima i (VI) mišljenje ispitanika o temi istraživanja.

Upoznatost mladih u Osijeku sa volonterstvom i sudjelovanje u radu udruga

Na pitanje znaju li što je volonterski rad, gotovo svi su ispitanici (98,8%) odgovorili potvrdno. Najveći broj ispitanika, njih 53,1% s volonterskim se radom upoznao već u osnovnoj školi, a njih jedna trećina (33,3%) u srednjoj školi. Nešto manje ispitanika (18,5%) s volonterstvom se upoznao u obitelji, a 9,9% s volonterskim se radom prvi puta susrelo u volonterskom centru. Najmanji udio ispitanika (1,2%) upoznao se s volonterskim radom već u vrtiću. Ostalih 14,8% ispitanika navelo je različita mjesta na kojima su se prvi puta susreli s volonterskim radom: izviđači, preko prijatelja, na fakultetu, preko Facebooka ili u knjižnici.

Posljednja dva pitanja u prvoj skupini odnosila su se na članstvo u udrugama - više od polovice ispitanika (55,6%) nisu članovi niti jedne udruge. Njih 11,1% razmišlja o uclanjenju, a njih čak jedna trećina (33,3%) članovi su udruga na području Osječko-Baranjske županije.

Udruge čiji su ispitanici članovi, pokrivaju različiti raspon područja djelovanja i aktivnosti: Volonterski centar Osijek, Prijatelji Svetog Martina, Udruga KultAkt, Volonterski program na Ekonomskom fakultetu, Udruga za zaštitu mladih lisica, Crveni križ Darda, Udruga umirovljenika, Oaza, Crveni Križ, Svjetlo nade, Udruga Breza i Udruga Dokica, Izviđački klub Javor Osijek, Udruga "Duga" Semeljci, Udruga studenata marketinga Bookmark, Udruga studenata AIESEC Osijek, Start-up udruga za poticanje poduzetništva i zapošljavanja mladih, Udruga "MOGU", Udruga za Down sindrom Osječko-Baranjske županije, KUD Cret, Klub kolekcionara Autići, Društvo za zaštitu od dijabetesa Osijek, Centar za nestalu i zlostavljanu djecu, Azil za napuštene pse Nemetin i Radioamateri.

Stavovi mladih u Osijeku o volonterstvu

Druga skupina pitanja u anketnom upitniku je podijeljena na tri djela u kojima se ispitanike pitalo o njihovim općim stavovima o volonterstvu, stavovima o razvijenosti područja volonterstva u Republici Hrvatskoj te stavovima o aktivnosti koje bi mogle utjecati na unaprjeđivanje volontiranja i motiviranje mladih na volontiranje.

Opći stavovi mladih o volonterstvu

Rezultati općih stavova o volonterstvu pokazuju da mladi ljudi koji su sudjelovali u ovom istraživanju načelno imaju vrlo pozitivne stavove prema volonterstvu, osobito ako se stupanj njihova slaganja promatra kroz dvije razine pozitivne orijentacije na Likertovoj skali (slažem se i u potpunosti se slažem). Tako primjerice velika većina njih (95,1%) smatra kako se uključivanjem u volonterske aktivnosti mogu upoznati zanimljivi ljudi, od čega se njih više od dvije trećine (70,4%) u potpunosti slaže s iskazanom tvrdnjom. Također, značajna većina ispitanika, njih 84%, (u potpunosti) se slaže s tvrdnjom da je volontiranje dobar način za provođenje slobodnog vremena, a gotovo jednak udio ispitanika (83,9%) smatra kako volonteri mogu pomoći u rješavanju problema lokalne zajednice. Zanimljiv je i podatak prema kojem velika većina mladih ispitanika (82,7%) smatra kako volontiranje može pomoći u pronalaženju i dobivanju zaposlenja te kako se volonterima može povjeriti ozbiljan posao (79%). Unatoč tome što je velika većina njih upoznata s volonterskim radom i imaju pozitivne stavove, još uvijek značajan udio ispitanika (87,7%) smatra kako je volontiranje potrebno dati više pozornosti, pri čemu se nešto više od polovice ispitanika (51,9%) u potpunosti slaže s iskazanom tvrdnjom. Rezultati pokazuju kako spremnost na volonterski angažman, mladi koji su sudjelovali u ovom istraživanju, ne povezuju s (osobnim) financijskim mogućnostima, pa se tako njih 77,7% ne slaže s tvrdnjom kako volontirati mogu samo osobe koje su financijski dobrostojeće.

Stavovi mladih o stanju volonterstva u Republici Hrvatskoj

U drugom dijelu ove skupine pitanja, ispitanici su procjenjivali razvijenost područja volonterstva u Republici Hrvatskoj. Značajan udio ispitanika (74,1%) smatra kako se u Hrvatskoj volonterski rad ne cijeni dovoljno, kako ljudi u Hrvatskoj ne znaju puno o mogućnostima i prednostima volontiranja (76,5%) i nisu svjesni da volontiranje pruža mogućnosti osobnog razvoja (80,3%). Nešto manje od polovice ispitanika (45,7%) se u potpunosti slaže da društvena klima u Hrvatskoj negativno utječe na volontiranje. Gotovo polovica ispitanika (48,2%) smatra da se u Hrvatskoj nitko ozbiljno ne bavi promocijom volontiranja, a značajan udio njih (72,9%) se u potpunosti slaže s tvrdnjom da država ne donosi poticajne mjere za unaprjeđivanje volontiranja. Odgovornost za (slabu) promociju i poticanje na volontiranje ispitanici gotovo jednakomjerno vide u obitelji, odgojno-obrazovnom sustavom i medijima. Skoro dvije trećine ispitanika (65,5%) smatra kako se volontiranje u Hrvatskoj ne pridaje dovoljno pažnje kroz medije, dok se nešto više od polovice (55,6%)

u potpunosti slaže s tvrdnjom da se u školama i na fakultetima volontiranju ne pridaje dovoljno pažnje zbog čega djeca i mladi nemaju gdje steći potrebno znanje o volontiranju. Također, gotovo jednak udio ispitanika (54,4%) ističe kako se u obiteljima ne potiče volontiranje kroz osobni primjer starijih.

Stavovi o aktivnostima za unapređivanje volontiranja i motiviranje mladih

U zadnjem, trećem dijelu ovog seta pitanja, ispitanici su izražavali svoje stavove o predloženim aktivnostima koje bi mogle utjecati na unapređivanje volontiranja i koje bi mogle motivirati mlade na volontiranje. Kao i u prva dva dijela, ispitanici su za svaku od navedenih tvrdnji trebali označiti stupanj slaganja na skali od 1 do 5, gdje 1 predstavlja 'uopće ne bi utjecalo', a 5 'utjecalo bi u velikoj mjeri'. Također, u zadnjem pitanju imali su mogućnost napisati dodatne aktivnosti koje bi mogle unaprijediti volontiranje i motivirati mlade na volontiranje. Rezultati pokazuju da najveći udio mladih poticajne mjere za volontiranje povezuje sa zapošljavanjem, što ne iznenađuje imajući u vidu aktualnu situaciju u Hrvatskoj i veliki udio mladih u ukupnoj stopi nezaposlenih. Tako primjerice 96,3% ispitanika smatra kako bi davanje prednosti pri zapošljavanju motiviralo mlade za volontiranje, a njih 87,7% smatra kako bi otvorenost gospodarstva i javnih službi za rad volontera doprinijelo unapređivanju volontiranja. Nadalje, značajan udio ispitanika, njih 86,4% smatra kako bi bolje informiranje o volontiranju doprinijelo unapređivanju volontiranja, a njih 85,2% smatra da bi unaprjeđenju i motivaciji doprinijela dobra ponuda volonterskih poslova. Najmanji udio ispitanika, iako i dalje značajan (75,3%) smatra kako bi pokrivanje troškova prijevoza motiviralo mlade na volontiranje.

Na pitanje koje bi druge aktivnosti doprinijele unaprjeđenju volontiranja i motiviranju mladih na volontiranje, ispitanici su naveli radionice, druženja s volonterima, bolju reklamu na društvenim mrežama, dodatnu motivaciju roditelja, organizaciju panela, predavanja i javnih predstavljanja volonterskih aktivnosti te uvođenje izbornog predmeta na fakultete.

Sudjelovanje ispitanika u volonterskim aktivnostima - vrsta aktivnosti, učestalost angažmana i korisnici volonterskih usluga

Na pitanje u kojim volonterskim aktivnostima su sudjelovali, nešto više od polovice ispitanika (55,6%) navelo je da je sudjelovalo u radu različitih udruga. Njih nešto manje od polovice (48,6%) je navelo da je bez ili s minimalnom naknadom sudjelovalo u pripremi nekog događaja. Njih jedna trećina (33,3%) je dobrovoljno radila za svoju lokalnu zajednicu, njih 29,2% je bez ili s minimalnom naknadom radilo kako bi stekli iskustvo u nekoj djelatnosti. Njih 25% je pomagalo rad crkve, 19,4% je dobrovoljno radilo za školu ili vrtić, 8,3% ispitanika je bez naknade radilo za političku stranku, a najmanji udio ispitanika (4,2 %) radilo je bez naknade u cilju dobivanja zaposlenja.

Na pitanje o dodatnim volonterskim aktivnostima u kojima su sudjelovali, a koje nisu bile ponuđene u anketnom

upitniku, odgovorilo je 15,3% ispitanika. Neke od aktivnosti koje su ispitanici posebno istaknuli su: organiziranje i provođenje manifestacije “Zemlja bez granica” koju organizira udruga Breza, pomaganje u organizaciji konferencija i događanja (Maker faire, Pannonian Challenge, Land art Slama festival, ReArt, Festival znanosti), prikupljanje sredstava za socijalnu trgovinu, rad s djecom bez odgovarajuće roditeljske skrbi, volontiranje u školi Ivan Štark, u Udruzi Pobjede, volontiranje u Bolnici za medvjediće, sudjelovanje u akciji Hrvatska Volontira, volontiranje kroz “Priče u torbi” na Odjelu pedijatrije Kliničkog bolničkog centra Osijek.

Sljedeće pitanje iz ovog dijela anketnog upitnika odnosilo se na vrijeme koje ispitanici odvajaju za volonterske aktivnosti. Najviše ispitanika, nešto više od jedne trećine (34,6%), volontira nekoliko puta u godini. Njih značajno manje volontira na tjednoj bazi (18,5%), još manje jednom mjesečno (14,8%), a najmanji udio ispitanika (7,4%) volontira svakodnevno. Oko 15% ispitanika nikada nije sudjelovalo u volonterskoj aktivnosti.

Posljednje pitanje višestrukog izbora iz ovog dijela anketnog upitnika odnosilo se na definiranje skupina kojima su ispitanici pomogli svojim radom. Više od polovice ispitanika, njih 52,1% pomagalo je rad organizacije koju dobro poznaje, a njih nešto manje od jedne trećine (32,9%) pomagalo je organizaciji čiji rad nisu poznavali prije samog volonterskog angažmana. Gotovo polovica ispitanika (49,3%) pomagala je osobama koje ne poznaje, a njih 35,6% pomagalo je osobama koje dobro poznaje. Od ukupnog broja ispitanika (N=81), njih nešto više od jedne trećine (35,6%) sudjelovalo je u volonterskim aktivnostima radi sebe i osobnih koristi.

Osobni motivi ispitanika za sudjelovanje u volonterskim aktivnostima

Na pitanje otvorenog tipa o osobnoj motivaciji za sudjelovanje u volonterskim aktivnostima sudionici su mogli slobodno odgovarati, te su kao osobne motive za uključivanje u volonterske aktivnosti navodili mogućnost zapošljavanja i naknade za prijevoz ako volontiraju izvan mjesta boravka. Za neke od ispitanika je motivacija povezana s boljim upoznavanjem osoba kojima pomaže, pa tako jedan od ispitanika navodi:

„Upoznavanje sa životnom pričom ljudi kojima je pomoć potrebna ili razgovor s volonterima o njihovoj motivaciji i o tome kako su i zašto počeli volontirati. Smatram da takve priče, strast i suosjećajnost volontera ili pak emotivna priča pojedinca ili grupe, potiču druge da naprave nešto dobro.“

Za neke ispitanike jako je važno da se njihov trud i rad prepozna i na neki način osnaži kroz javnu pohvalu:

„Osobno bi me motiviralo kada bi država i ljudi s kojima sam u svakodnevnom kontaktu (prijatelji, poznanici, možda i profesori) više cijenili trud volontera, ne mene kao pojedinca, nego volontera kao skupine ljudi i kada se naš rad ne bi omalovažavao. Znala sam se susresti sa situacijom u kojoj bi se ismijavao ‘besplatan’ rad. Mislim da ljudi ne znaju koliko ja kao osoba dobijem iz svog volonterskog rada i ne znaju koliko je život kvalitetniji kada imaš što raditi i kada tvoj rad nekome koristi.“

„Da se trud i rad kroz godinu primijeti i cijeni. Volontiramo većinom svi zbog osjećaja da si pomogao svojoj zajednici, ali na kraju godine nitko osim tebe ne zna koliki trud i rad si uložio i to poprilično demotivira. S druge strane, razne volonterske nagrade dobiju ljudi za jedan volonterski dan samo zato što ih netko poznaje Nepošteni kriteriji.“

Pojedini ispitanici pak nemaju problem s motivacijom te ističu isključivo pozitivna iskustva s volontiranjem, ali i ljubav prema poslovima na kojima kao volonteri rade i prema ljudima koji vode njihove volonterske aktivnosti:

„S obzirom na to da volontiram na dnevnoj bazi, smatram da sam izuzetno motivirana za volontiranje, smatram da je društvu potrebno, da je korisno i za vlastito dobro i za dobro drugoga jer mi učimo nešto novo, a drugima pomažemo tako da im olakšamo ili pomognemo u radu. Do sad sam imala samo pozitivna iskustva s volontiranjem i smatram volonterski rad jednako važnim i zahtjevnim kao i posao za koji ste plaćeni. Ako volite to što radite, onda nije ni problem raditi besplatno.“

„Mene motivira volonterska skupina u mojoj školi kao i profesor vjeronauka koji vodi tu skupinu. Također bih htjela reći kako bi bilo lijepo kad bi bilo puno više događaja na kojima bi se moglo volontirati (na primjer, za Pannonian Challenge ih se prijavilo više nego dvostruki broj volontera koji im je bio potreban, tako da mnogi prijavljeni nisu i dobili priliku volontirati). Naravno, uvijek se može volontirati u nekakvoj udruzi ili npr. dječjem domu, ali osobno nemam vremena za takva konstantna volontiranja. Također bi bilo lijepo kad bi bilo više volonterskih akcija poput 72 sata bez kompromisa.“

Mišljenje ispitanika o temi istraživanja

Na kraju anketnog upitnika ispitanici su mogli ostaviti osobni komentar povezan s temom istraživanja koji smatraju važnim, a koji nisu imali prilike prenijeti kroz ranije postavljena pitanja u upitniku. Neki od njihovih komentara su:

„O ovoj temi se mnogo priča i za sada nema pomaka u vidu poboljšanja odnosa prema volonterima; volonterima se daju poslovi za koje nisu obučeni ili dovoljno pripremljeni na obrazovnim institucijama samo kako bi se uštedjelo pri organizaciji i slično.“

„Dobra stvar je što ste postavili nekoliko pitanja o promociji volontiranja jer to je ono što trenutno nedostaje. Krucijalna je veća zastupljenost u medijima koji više promoviraju negativne nego pozitivne teme. Javna televizija bi trebala uvesti emisiju koja će se baviti isključivo volontiranjem i njegovim pozitivnim učincima na pojedinca i društvo. Volontiranje definitivno treba uvesti u škole i fakultete, barem kao izbornu aktivnost.“

„Mislim kako bi bilo dobro kada bi sve škole, pogotovo srednje, imale nekakvu volontersku skupinu i kada bi nam se održalo nekakvo predavanje o volontiranju. Također bih htjela reći da imam osjećaj da se strukovne škole (koliko sam ja primijetila) ne posvećuju volontiranju toliko kao gimnazije, tako da mislim da bi profesori strukovnih škola trebali više potaknuti svoje učenike na takve aktivnosti.“

4. ZAKLJUČAK

Na mladima svijet ostaje, rečenica je koja se vrlo često upotrebljava kako bi se mlade potaknulo na učenje, razvijanje i djelovanje u zajednici, a rezultati ovog istraživanja ostavljaju nadu da se mladima iz Osijeka može ostaviti mali svijet na istoku Hrvatske.

Predstavljeni rezultati provedenog istraživanja ukazuju na vrlo pozitivne stavove mladih prema volonterstvu i na prepoznavanje mjera koje bi na državnoj, lokalnoj i organizacijskoj razini mogle doprinijeti unapređenju volontiranja te snažnijoj motivaciji mladih za uključivanje u volonterske aktivnosti. Mladi u Osijeku prepoznali su važnost motiviranja i rezultati jasno upućuju da ih većina volontira barem povremeno u različitim udrugama, u svojoj lokalnoj zajednici, crkvi i slično. Imaju izrazito pozitivne stavove prema volontiranju i volonterskim aktivnostima te su dobro informirani o mogućnostima volontiranja u Osijeku i okolici. No, bez obzira na to, ispitanici smatraju kako volonterstvo u Osijeku treba kontinuirano osnaživati različitim akcijama pri čemu su ekstrahirane sljedeće preporuke za unaprjeđivanje postojećeg stanja:

1. Ovo istraživanje otvorilo je dodatna pitanja o volonterstvu i volontiranju u Osijeku i okolici, načinu njegovog organiziranja i udrugama koje pružaju mogućnosti volontiranja i organiziranja volonterskih akcija. Potrebno je osigurati dodatan istraživački, ali i aktivistički napor kako bi se šira javnost upoznala s ponuđenim prilikama i mogućnostima volontiranja u lokalnoj zajednici te kako bi se volonterstvo u Osijeku još kvalitetnije razvijalo.
2. S obzirom na to da su ispitanici naglasili važnost ranog pokretanja volonterskih programa te potrebu za upoznavanjem djece mlađe s konceptom volontiranja, preporuka je da se u osnovne i srednje škole uvede mogućnost uspostavljanja volonterskih programa/klubova, kao i da se osiguraju sredstva za njihovo provođenje od strane odgovornih osoba u školi ili kroz razne natječaje.
3. Ispitanici su naglasili da su informiranost i promidžba jedni od važnijih faktora kada se govori o osnaživanju volonterstva i motiviranju za volonterski rad. Stoga je potrebno povećati kvalitetu informiranja mladih korištenjem novih sredstava informiranja (društvene mreže) koje mladi učestalo koriste.
4. Potrebno je educirati ljude koji rade s volonterima, barem na neformalnoj razini. Ljudima koji su u kontaktu s volonterima, pogotovo s onima koji tek započinju svoj volonterski put, treba pružiti edukaciju i prijenos iskustva kako bi mogli adekvatno odgovoriti na različite situacije koje se pojavljuju, ali i kako bi mogli kontinuirano održavati motivaciju volontera.
5. Ispitanici su naglasili kako ponekad osjećaju kako se njihov trud i rad ne prizna dovoljno, pa je prijedlog da se, uz upis volonterskog angažmana u volontersku knjižicu, uvede i dodjela certifikata, potvrda i/ili preporuka koji će volonteru pomoći pri kasnijem traženju posla ili pri upisu na fakultet.

6. Značajan udio ispitanika, njih 87,7%, ocijenilo je da bi otvorenost gospodarstva i javnih službi za rad volontera doprinijelo unapređivanju volonterstva. Sukladno tome, preporuka je da se vodeći ljudi u tvrtkama i javnim službama dodatno potaknu različitim aktivnim mjerama kako bi osigurali priliku za volonterski angažman u svojim organizacijama.

5. LITERATURA

- Begović, H. (2006): O volontiranju i volonterima/kama. Zagreb: Volonterski centar Zagreb.
- Ćulum, B. (2008): Zašto i kako vrednovati volontiranje? Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Juzbašić, M., Vukasović Hlupić, T. (2015): Osobine ličnosti i motivi za volontiranje. Psihologijske teme, 24(2), 279-304.
- Kalaba, V. (2008): Kako razumeti omladinski rad u zajednici. Beograd: Forum Syd Balkans Programme.
- Kovačić, M., Ćulum, B., (2015): Teorija i praksa rada s mladima: Prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu. Zagreb: Mreža Mladih hrvatske.
- Miliša, Z. (2008): Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu. Diacovensia XVI, 1(2), 93-114.
- Morić, D., Pavlović, V., Roth, M. (2015): Volonterska kuharica – priručnik za pokretanje volonterskih programa u školama. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Pološki Vokić, N., Marić, I., Horvat, G. (2014): Motivacija za volontiranje - jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja? Revija za socijalnu politiku, 20(3), 225-252.
- Zakon o volonterstvu (NN 58/07, 22/13). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu>, Pristupljeno: 07. travnja 2017.
- Zrno, J. (2013): Uključivanje volontera u nastavu. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 29, 385-396.

STELLA ŠIMUNIĆ

ZAŠTO MLADI U OZLJU (NE)VOLONTIRAJU?

1. UVOD

Kada se raspravlja i govori o volontiranju, često se postavlja pitanje: “Zašto se bilo koja osoba odluči volontirati, odnosno od kud motivacija i volja za odvajanjem svog slobodnog vremena za volontiranje?”. Upravo taj segment volontiranja bit će predmet istraživanja ovog rada, s time da će u fokusu biti mlade osobe i motivacija mladih. Premda u Hrvatskoj postoje pojedina istraživanja o motivaciji i stavovima mladih o volontiranju, još uvijek postoje dijelovi unutar ovog tematskog područja koji su nedovoljno istraženi.

Iako svjesni različitih dobrobiti volontiranja, ljudi su još uvijek skloni razmišljati da je svaki dobrovoljni rad u hrvatskom društvu, globalno i individualno, čisto gubljenje vremena od kojeg netko potajice profitira (Baretić, 2015). I danas se nerijetko čuje takav stav, posebice u ruralnim područjima.

Nije lako izdvojiti samo jednu definiciju volontiranja jer postoje brojni autori koji proučavaju fenomen volontiranja te definiraju pojam volontiranja kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Tako na primjer Miliša (2008) definira volontiranje kao način i stil života, vezan uz vrijednosti čovjeka, dok Penner (2002) volonterstvo definira kao dugoročno, planirano, prosocijalno ponašanje za dobrobit stranaca koje se javlja u organiziranom okruženju (prema Miliša, 2008). Europska povelja o volonterstvu, donesena 1988. godine, definira volonteri rad kao „djelatnost u interesu ljudi, djelatnost koja nije motivirana financijskim interesom, djelatnost koja se odvija na lokalnoj ili nacionalnoj razini, djelatnost koja je dragovoljna, djelatnost koja je miroljubiva, djelatnost koja je utemeljena na osobnoj motivaciji i slobodi izbora, djelatnost koja potiče aktivnu građansku ulogu na dobrobit zajednice, djelatnost koja potiče razvoj ljudskih potencijala, djelatnost koja poboljšava kvalitetu življenja na načelima solidarnosti, traganje za novim rješenjima u brzim promjenama društva, poticaj korištenja poduzetničkih prigoda, osnovu razvoja partnerskih odnosa između aktera sistema blagostanja, te poticaj samoorganiziranju ljudi u rješavanju problema“ (Škopelja i sur., 2004).

Pravno gledajući, prema hrvatskom Zakonu o volonterstvu (NN 58/07, 22/13), volontiranje je dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje.

Kada govorimo o volontiranju važno je napomenuti i njegove dobrobiti, gdje razlikujemo dobrobiti koje vežemo za osobe koji volontiraju, ali i za širu zajednicu. Razlikujemo dobrobiti za same korisnike volontiranja, za volontere u smislu poboljšanja njihove kvalitete života, ali i poboljšanja, odnosno usavršavanja različitih njihovih znanja i vještina odnosno kompetencija (Juzbašić, 2014). Također, od volontiranja “profitira” i šira zajednica u vidu jačanja samoinicijative građana, građanskog aktivizma i odgovornosti (Juzbašić, 2014).

Kroz povijest se razvilo nekoliko teorija motivacije volontera: dvodimenzionalne, trodimenzionalne i višedimenzionalne. Najpoznatija višedimenzionalna teorija je teorija koju su razvili Clary i suradnici (1998) kao šest motivacijskih funkcija koje se nalaze u podlozi volontiranja (funkcija zaštite, vrijednosti, karijera, društveni odnosi, bolje razumijevanje, osobni razvoj) (prema Miljković i Jurčec, 2013). Funkcija zaštite bi podrazumijevala da osobe volontiraju kako bi primjerice pobjegli od negativnih osjećaja ili kako bi identificirali osobne probleme, dok se funkcija vrijednosti povezuje s altruizmom i željom osoba da iskažu brigu za druge ljude. Volontiranjem do karijere bi predstavljalo treću funkciju, a jačanje socijalne mreže volontiranjem četvrtu. Predstavljanje volontiranja kao mogućnosti stjecanja novih znanja i vještina pripada funkciji razumijevanja, a razvijanje pozitivnih osjećaja prema samim sebi osobnom razvoju (Juzbašić, 2014). Razlozi za volontiranje koje ljudi još navode su: pomoć društvu i zajednici, povećanje samopouzdanja, pomoć prijateljima, stvaranje novih prijateljskih odnosa, poboljšanje svoj životopisa, razvijanje novih vještina i uživanje u onome što vole (Pološki Vokić i sur., 2013).

U jednom od provedenih istraživanja s mladim osobama, na uzorku od 255 studenata diplomskih studija na Sveučilištu u Zagrebu, ustanovljeno je da primarna motivacija za volontiranje najvećeg broja ispitanika proizlazi iz vlastitih uvjerenja, a iz materijalnog dobitka (Pološki Vokić i sur., 2013). Što se tiče klasifikacije motivacije, provedeno istraživanje na populaciji studenata Sveučilišta u Zagrebu, pokazuje kako postoji pet ključnih motiva za volontiranje: a) *instrumentalni motivi* koji se odnose na volontiranje radi osobnih probitaka, b) *socijalni motivi* koji uključuju jačanje socijalne komponente života sudionika, c) *intrinzično-društveni motivi* uključuju osobni rast i razvoj, d) *terapeutsko - samopomažući motivi* koji uključuju bijeg od vlastitih problema i krivnje jer smo sretniji od drugih i e) *intrinzično-altruistični motivi* uključuju pomaganje drugima iz brige za njih (Kotlar i sur., 2016).

Osim istraživanja motivacije, u ovom radu također će biti istraženi i stavovi koje mladi imaju prema volontiranju. Analiza općih stavova na uzorku od 2000 ispitanika s područja Osječko-baranjske, Primorsko-goranske, Splitsko-dalmatinske te s područja grada Zagreba, pokazuju kako ispitanici imaju pozitivne opće stavove o volontiranju, ali postoje razlike s obzirom na obilježje ispitanika (Ledić, 2007; prema Miliša, 2008). Tako primjerice žene imaju pozitivnije stavove o volontiranju u odnosu na muškarce, a s obzirom na dob, istraživanje je pokazalo kako mlađi ispitanici imaju negativnije stavove o volontiranju od osoba starije životne dobi (Ledić, 2007; prema Miliša, 2008).

Ovaj rad usmjeren je na istraživanje motivacije, stavova i informiranosti mladih osoba o volontiranju na području grada Ozlja. Važno je napomenuti kako je Grad Ozalj ruralno područje pa će biti zanimljivo proučiti stavove i motivaciju mladih u odnosu na to obilježje lokalne zajednice. Svrha istraživanja jest dobiti sveobuhvatnu sliku o spomenutoj temi,

a kako bi se osmislile i provele mjere unapređenja volonterskog angažmana mladih ljudi u Gradu Ozlju. Imajući u vidu obrazloženu svrhu istraživanja, u ovom radu odgovora se na pitanje što mlade u Ozlju može potaknuti na volontiranje te koje bi poticajne mjere volontiranja bilo dobro donijeti na lokalnoj razini.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati motivaciju, stavove i informiranost mladih osoba o volontiranju na području grada Ozlja.

Podaci istraživanja prikupljeni su mrežnom anketom koristeći se prigodnim uzorkom. Poziv za sudjelovanje u istraživanju objavljen je na Facebook društvenoj mreži, nakon čega je sudionicima koji su odgovarali profilu ispitanika poslana poveznica na mrežnu anketu. Postupak prikupljanja podataka se provodilo od 15. svibnja do 1. lipnja 2017. godine.

Upitnik koji se koristio za potrebe ovog istraživanja bio je sastavljen od nekoliko zasebnih tematskih cjelina koje su u potpunosti prilagođene ispitanicima oba spola. Zasebne cjeline ispitivale su prvenstveno sociodemografske podatke o ispitanicima, dok su pitanja o motivaciji, stavovima i informiranost mladih o mogućnostima volontiranja slijedila nakon. Tijekom izrade anketnog upitnika za potrebe ovog istraživanja, korištena su dva anketna upitnika kreirana za potrebe provedbe sličnih istraživanja u Hrvatskoj - upitnik Udruge za razvoj civilnog društva SMART iz Rijeke, kreiran u svrhu provedbe Istraživanja uključenosti građana u civilne inicijative kroz volonterski rad u Primorsko-Goranskoj županiji (2001), te dio upitnika preveden s engleskog na hrvatski jezik od strane autorica Miljković i Rijavec (2009), a koji je korišten u diplomskom radu studentice Juzbašić (2014). Tijekom istraživanja zadovoljeni su standardi te načela anonimnosti, privatnosti i dobrovoljnosti. Dobiveni podaci korišteni su isključivo u svrhu izrade ovog rada.

Ciljana skupina ovog istraživanja bile su mlade osobe u dobi od 18 do 30 godina koje žive na području grada Ozlja. Provedenim online istraživanjem obuhvaćeno je 45 osoba, od kojih je 62,2% ženskog, a 37,8% muškog spola. Ispitanici većinom borave u okolici grada Ozlja (44,4%, N=20) i u gradu Ozlju (40%, N=18), dok manji postotak ispitanika boravi u Karlovačkoj županiji (8,9%, N=4) i izvan Karlovačke županije (6,7%, N=3). U ukupnom broju ispitanika prevladavaju zaposlene mlade osobe (37,8%, N=17) i studenti (35,6%, N=16), a manji postotak ispitanika pripada skupini nezaposlenih (15,5%, N=7) te skupini učenika (11,1%, N=5). Na pitanje procjene materijalnog stanja svoje obitelji, čak 91,1% ispitanika (N=41) procjenjuje materijalan status obitelji kao prosječan, a 8,9% (N=4) kao ispodprosječan.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Prvi dio upitnika ispitivao je opće stavove o volontiranju, a ispitanici su imali prilike iskazati svoj stupanj (ne)slaganja s tvrdnjama, koristeći Likertovu skalu s procjenama od 1 do 5, pri čemu 1 označava izrazito ne slaganje, a 5 izrazito slaganje. U tablicama koje slijede prikazat će se postoci i frekvencije odgovora ispitanika za svaku od tvrdnji.

Velik broj ispitanika je iskazao izrazito slaganje s tvrdnjom kako se volontiranjem mogu upoznati zanimljivi ljudi, njih čak 77,8% (N=35). Pridoda li se tom rezultatu i preostalih 20% ispitanika koji se slažu s ovom tvrdnjom, čak 97,8% mladih u Ozlju smatra kako je volontiranje odlična prilika za upoznavanje zanimljivih ljudi. Također, jedan od viših postotaka je zabilježen kod tvrdnje kako volonteri mogu pomoći u rješavanju problema zajednice pri čemu se 80% mladih ispitanika (u potpunosti) slaže s ovom tvrdnjom. Zanimljiv je i podatak prema kojem mladi u Ozlju iskazuju pozitivne stavove u kontekstu povezanosti volontiranja i radnog angažmana odnosno zapošljavanja, pa tako 88,3% ispitanika smatra kako se volonterima može povjeriti ozbiljan posao, a njih 77% smatra kako volontiranje može pomoći u pronalaženju i dobivanju zaposlenja. Nadalje, ispitanici smatraju kako je volontiranju potrebno dati više pozornosti pri čemu se 86,7% njih (u potpunosti) slaže s ovom tvrdnjom. Izrazito neslaganje ispitanici iskazuju na tvrdnji kako volontirati mogu samo osobe koje financijski dobro stoje pri čemu to misli njih 37,8% (N=17). Ostali rezultati vidljivi su u Tablici 1.

Red. br.	Tvrdnja	1 Uopće se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Niti se ne slažem, niti se slažem	4 Slažem se	5 Izrazito se slažem
1.	Volonteri su zadovoljniji sobom od ljudi koji ne volontiraju.	0 % (0)	8,9% (4)	33,3% (15)	18% (18)	17,8% (8)
2.	Volonteri mogu pomoći u rješavanju problema lokalne zajednice.	0% (0)	4,4% (2)	15,8% (7)	48,9% (22)	31,1% (14)
3.	Volontiranje može pomoći u rješavanju nekih osobnih problema.	0% (0)	2,2% (2)	26,7% (12)	37,8% (17)	33,3% (15)
4.	Volontiranje je dobar način za provođenje slobodnog vremena.	0% (0)	0% (0)	22,2% (10)	35,6% (16)	42,2% (19)
5.	Uključivanjem u volonterski rad mogu se upoznati zanimljivi ljudi.	0% (0)	0% (0)	2,2% (1)	20% (9)	77,8% (35)
6.	Volontiranju je potrebno dati više pozornosti.	2,2% (1)	0% (0)	11,1% (5)	48,9% (22)	37,8% (17)
7.	Volontirati mogu samo osobe koje imaju puno slobodnog vremena.	15,6% (7)	26,7% (12)	24,4% (11)	17,8% (8)	15,6% (7)
8.	Volontirati mogu samo osobe koje financijski dobro stoje.	37,8% (17)	31,1% (14)	17,8% (8)	13,3% (6)	0% (0)
9.	Volontiranje može pomoći u pronalaženju i dobivanju zaposlenja.	0% (0)	6,7% (3)	15,6% (7)	44,4% (20)	33,3% (15)
10.	Volonterima se može povjeriti ozbiljan posao.	0% (0)	0% (0)	17,8% (8)	46,7% (21)	35,6% (16)

Tablica 1. Opći stavovi mladih u Ozlju o volontiranju

Drugi dio upitnika je ispitivao također stavove mladih o volontiranju, ali s fokusom na stanje volonterstva u Hrvatskoj. Jednako kao i u prethodnom dijelu, ispitanici su trebali na skali od 1 do 5 označiti stupanj svog (ne)slaganja s iskazanim tvrdnjama, pri čemu je 1 značilo njihovo izrazito neslaganje, a 5 izrazito slaganje. Rezultati ovog dijela prikazani su u Tablici 2., gdje su iskazani postoci i frekvencije za odgovore na svakoj od ponuđenih tvrdnji. U dijelu interpretacije istaknuti su samo neki od ključnih rezultata, dok se cjelokupna obrada može iščitati iz same tablice.

S tvrdnjom kako se u Republici Hrvatskoj volontiranje ne cijeni dovoljno (u potpunosti) se slaže 86,6% ispitanika (N=39). Također, ispitanici iskazuju slaganje i izrazito slaganje s tvrdnjom kako ljudi nisu upoznati s mogućnostima i prednostima volontiranja, njih 80% (N=36). Visoki postotak slaganja, 84,5%, ispitanici iskazuju na tvrdnji kako se volontiranju ne pridaje velika pažnja u medijima, dok se njih 77,8% (u potpunosti) slaže s tvrdnjom kako se volontiranju ne pridaje dovoljno pažnje u školama i na fakultetima pa djeca i mladi nemaju gdje ni čuti informacije o volontiranju.

Red. br.	Tvrdnja	1 Uopće se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Niti se ne slažem, niti se slažem	4 Slažem se	5 Izrazito se slažem
1.	Društvena klima u Hrvatskoj negativno utječe na volontiranje.	2,2% (1)	4,4% (2)	42,2% (19)	28,9% (13)	22,2% (10)
2.	Za volonterski se rad ne dobivaju certifikati, potvrde ili preporuke, pa ljudi nisu motivirani za volontiranje.	15,6% (7)	17,8% (8)	26,7% (12)	31,1% (14)	8,9% (4)
3.	U Hrvatskoj se volonterski rad ne cijeni dovoljno.	2,2% (1)	0% (0)	11,1% (5)	44,4% (20)	42,2% (19)
4.	Nitko se ozbiljno ne bavi promocijom volontiranja.	4,4% (2)	11,1% (5)	33,3% (15)	33,3% (15)	17,8% (8)
5.	Ljudi kod nas ne znaju mnogo o mogućnostima i prednostima volontiranja.	2,2% (1)	0% (0)	17,8% (8)	40% (18)	40% (18)
6.	Ljudi su pasivni i nemaju ambicija ni za što, pa ni za volontiranje.	2,2% (1)	0% (0)	31,1% (14)	35,6% (16)	31,1% (24)

7.	Država ne donosi poticajne mjere za unapređivanje volontiranja.	2,2% (1)	0% (0)	17,8% (8)	40% (18)	40% (18)
8.	Zaposleni volontere smatraju prijetnjom za svoj posao i zbog toga ih ne žele poučavati.	13,3% (6)	17,8% (8)	35,6% (16)	28,9% (13)	4,4% (2)
9.	Ljudi koji u svome poslu kontaktiraju s volonterima najčešće nemaju potrebnog iskustva i znanja, pa s njima neadekvatno postupaju.	4,4% (2)	11,1% (5)	53,3% (24)	22,2% (10)	8,9% (4)
10.	Nema se gdje volontirati.	24,4% (11)	40% (18)	22,2% (10)	11,1% (5)	2,2% (1)
11.	Kod nas je potrebno pružiti veliku pomoć članovima svoje obitelji, pa se nema vremena pomagati drugima.	6,7% (3)	22,2% (10)	53,3% (24)	11,1% (5)	6,7% (3)
12.	Iskorištavanje volonterskog rada negativno djeluje na motivaciju za volontiranje.	0% (0)	2,2% (1)	28,9% (13)	42,2% (19)	26,7% (12)
13.	Volontiranju se ne pridaje dovoljno pažnje kroz medije (TV, novine, web).	4,4% (2)	0% (0)	11,1% (5)	57,8% (26)	26,7% (12)
14.	U školama i na fakultetima se volontiranju ne pridaje dovoljno pažnje, pa djeca i mladi nemaju gdje naučiti o volontiranju.	2,2% (1)	4,4% (2)	15,6% (7)	51,1% (23)	26,7% (12)
15.	U obiteljima se ne potiče volontiranje kroz osobni primjer starijih.	2,2% (1)	2,2% (1)	22,2% (10)	51,1% (23)	22,2% (10)
16.	Ljudi nisu svjesni da volontiranje pruža mogućnosti osobnog razvoja.	2,2% (1)	2,2% (1)	20% (9)	31,1% (14)	44,4% (20)

Tablica 2. Stavovi mladih u Ozlju o stanju volonterstva u Republici Hrvatskoj

Treći dio upitnika je ispitivao stavove ispitanika spram različitih mjera koje bi mogle utjecati na unapređivanje volontiranja i motiviranje mladih za volontiranje. Kao i u prethodnom dijelu, ispitanici su trebali odrediti svoj stupanj slaganja s tvrdnjom na Likertovoj skali od 1 do 5, pri čemu u ovom konkretnom slučaju, 1 označava izostanak mogućnosti utjecaja mjere na unapređenje i motiviranje, a 5 veliku mogućnost utjecaja na unapređenje volontiranja i motivaciju. U dijelu interpretacije, istaknut će se samo one mjere za koje ispitanici procjenjuju da postoji najveći mogući utjecaj na unapređivanje volontiranja i motiviranja (mladih) na volontiranje, dok se preostali rezultati mogu iščitati iz Tablice 3. u kojoj je dat prikaz svake tvrdnje s oznakama postotaka i frekvencija odgovora ispitanika.

Šest mjera za unapređenje i motivaciju (mladih) na volontiranje, s kojima se ispitanici ovog istraživanja najviše slažu (uz zajednički prikaz pozitivnih orijentacija 4 i 5 na skali i postotcima ispitanika koji prelaze 80%), su: (I) davanje prednosti pri zapošljavanju (88,9%, N=40), (II) pokrivanje troškova prijevoza (88,8%, N=40), (III) pozitivna propaganda u medijima (86,7%, N=39), (IV) dobra ponuda volonterskih poslova (84,5%, N=38), (V) donošenje i provođenje poticajnih mjera na državnoj razini (82,2%, N=37) i (VI) uvođenje volonterskih programa u škole (80%, N=36).

Red. br.	Tvrdnja/Motivacija	1 Uopće ne bi	2 Slabo	3 Osrednje	4 Unaprijedilo bi	5 U velikoj mjeri
1.	Davanje prednosti pri zapošljavanju motiviralo bi mlade za volontiranje.	2,2% (1)	0% (0)	8,9% (4)	33,3% (15)	55,6% (25)
2.	Bolje informiranje o volontiranju doprinijelo bi unapređivanju volontiranja.	2,2% (1)	0% (0)	20% (9)	37,8% (17)	40% (18)
3.	Osnivanje posebnih organizacija koje bi promovirale volontiranje doprinijelo bi popularizaciji volontiranja.	2,2% (1)	2,2% (2)	22,2% (10)	31,1% (14)	42,2% (19)
4.	Pozitivna propaganda u medijima pozitivno bi utjecala na volontiranje.	2,2% (1)	0% (0)	11,1% (5)	35,6% (16)	51,1% (23)
5.	Dobra ponuda volonterskih poslova doprinijela bi unapređivanju volontiranja.	2,2% (1)	2,2% (1)	11,1% (5)	37,8% (17)	46,7% (21)

6.	Pokrivanje troškova prijevoza motiviralo bi mlade za volontiranje.	0% (0)	2,2% (1)	8,9% (4)	24,4% (11)	64,4% (29)
7.	Donošenje i provođenje poticajnih mjera za promicanje volonterskog rada na državnoj razini unaprijedilo bi volontiranje.	2,2% (1)	0% (0)	15,6% (7)	20% (9)	62,2% (28)
8.	Uvođenje volonterskih programa u škole unaprijedilo bi volontiranje.	2,2% (1)	2,2% (1)	15,6% (7)	28,9% (13)	51,1% (23)
9.	Otvorenost gospodarstva i javnih službi za rad volontera doprinijelo bi unapređivanju volontiranja.	2,2% (1)	0% (0)	20% (9)	31,1% (14)	46,7% (21)

Tablica 3. Moguće mjere koji bi unaprijedile volontiranje i potakle mlade da volontiraju

Posljednji dio upitnika ispitivao je motivaciju mladih za volontiranje. Ispitanici su, kao i u prethodnim dijelovima, iskazivali stupanj svog slaganja s postavljenim tvrdnjama na skali od 1 do 5, pri čemu 1 znači njihovo izrazito neslaganje, a 5 izrazito slaganje. Od navedenih tvrdnji, postocima se ističu sljedeće tvrdnje, uz napomenu da su u interpretaciji uzete u obzir dvije razine slaganja na skali – 4 (slažem se) i 5 (u potpunosti se slažem): (I) Volontiranje je način stjecanja novih prijatelja (88,9%), (II) Volontiranje mi daje osjećaj da sam nekome pomogao/la (82,3%), (III) Mogu ostvariti nove kontakte koji bi mi mogli pomoći u karijeri (77,8%), (IV) Volontiranje mi omogućuje da istražujem različite opcije za buduću karijeru (75,6%) i (V) Zbog volontiranja se sam sa sobom bolje osjećam (75,6%). Ostali rezultati su prikazani u Tablici 4., uz postotke i frekvencije odgovora ispitanika na svakoj tvrdnji.

Red. br.	Motivacija	1 Uopće se ne slažem	2 Ne slažem se	3 Niti se ne slažem, niti se slažem	4 Slažem se	5 Izrazito se slažem
1.	Volontiranje mi može pomoći da se kasnije zaposlim tamo gdje bih volio/la raditi.	4,4% (2)	2,2% (1)	22,2% (10)	37,8% (17)	33,3% (15)
2.	Bez obzir na to kako loše se osjećam, volontiranje mi pomaže da to zaboravim.	2,2% (1)	8,9% (4)	37,8% (17)	31,1% (14)	20% (9)
3.	Ljudi s kojima sam blizak/bliska očekuju od mene da volontiram.	28,9% (13)	26,7% (12)	35,6% (16)	6,7% (3)	1% (2,2)
4.	Volontiranje mi pomaže da se osjećam važnim/om.	17,8% (8)	15,6% (7)	28,9% (13)	22,2% (10)	15,6% (7)
5.	Ljudi koje znam uključeni su u društveno koristan rad.	2,2% (1)	22,2% (10)	31,1% (14)	24,4% (11)	20% (9)
6.	Volontiranje mi pomaže da se osjećam manje usamljen/a.	6,7% (3)	8,9% (4)	42,2% (19)	24,4% (11)	17,8% (8)
7.	Mogu više naučiti o problemima ljudi i situaciji zbog koje volontiram.	0% (0)	2,2% (1)	26,7% (12)	35,6% (16)	35,6% (16)
8.	Volontiranje mi povećava samopoštovanje.	2,2% (1)	6,7% (1)	24,4% (11)	28,9% (13)	37,8% (17)
9.	Volontiranje mi omogućuje da istražujem različite opcije za buduću karijeru.	0% (0)	6,7% (3)	17,8% (8)	37,8% (17)	37,8% (17)
10.	Mogu ostvariti nove kontakte koji bi mi mogli pomoći u karijeri.	6,7% (3)	0% (0)	15,6% (7)	26,7% (12)	51,1% (23)
11.	Ljudi s kojima sam blizak/biska visoko vrednuju društveno koristan rad.	0% (0)	20% (9)	51,1% (23)	15,6% (7)	13,3% (6)

12.	Volontiranje mi pomaže da poradim neke osobne probleme.	4,4% (2)	20% (9)	35,6% (16)	17,8% (8)	22,2% (10)
13.	Volontiranje je dobar bijeg od vlastitih problema.	13,3% (6)	15,6% (7)	35,6% (16)	15,6% (7)	20% (9)
14.	Volontiranje mi daje osjećaj da sam nekome pomogao/la.	0% (0)	0% (0)	17,8% (8)	26,7% (12)	55,6% (25)
15.	Volontiranje je način stjecanja novih prijatelja.	0% (0)	0% (0)	11,1% (5)	35,6% (16)	53,3% (24)
16.	Zbog volontiranja se sam sa sobom bolje osjećam.	0% (0)	2,2% (1)	20% (9)	40% (18)	35,6% (16)
17.	Iskustvo volontiranja će dobro izgledati u mom životopisu.	2,2% (1)	4,4% (2)	24,4% (11)	20% (9)	46,7% (21)

Tablica 4. Motivacija mladih za volontiranje

4. ZAKLJUČAK

Dobiveni rezultati pokazuju kako mladi u Ozlju izražavaju načelno pozitivne stavove o volontiranju, ali i da ozbiljno promišljaju o mjerama koje bi mogle unaprijediti status volonterstva, kao i o broju mladih koji bi se mogli više angažirati u volontiranju. Ispitanici uz volontiranje većinom vežu pozitivne aspekte, od koji se ističe veća mogućnost za buduće zaposlenje, rješavanje postojećih problema u zajednici, upoznavanje novih prijatelja, širenje socijalne mreže u smislu ostvarivanja kontakata i opcija koje mogu imati utjecaja na buduće zaposlenje odnosno karijeru.

Motivaciju mladih s područja Grada Ozlja možemo podijeliti na motivaciju koja se dotiče samih volontera, motivaciju za karijeru te motivaciju za stvaranje novih prijateljstava putem volontiranja. Kao što je već navedeno, ispitanici su također izrazili mišljenje o mjerama koje bi mogle unaprijediti volonterstvo u Hrvatskoj i potaknuti veći broj mladih na uključivanje u volonteriški angažman, gdje najviše slaganja ispitanici izražavaju oko usuglašanih poticajnih mjera na državnoj razini. Kao jednu od poticajnih mjera ispitanici ističu da bi poslodavci trebali više cijeniti i priznavati volontiranje kao iskustvo te smatraju kako je potrebno uvesti programe u škole kako bi pojedinci od samih početaka školovanja spoznali mogućnosti volontiranja.

U kontekstu moguće generalizacije dobivenih rezultata istraživanja, valja svakako uzeti u obzir neka ograničenja provedenog istraživanja, a to je mali broj ispitanika, među kojima su dodatno dominirale osobe ženskog spola. No, unatoč tome, rezultati provedenog istraživanja dobra su empirijska podloga za promišljanje mjera na lokalnoj razini koje mogu unaprijediti status volonterstva, kao i onih poticajnih mjera koje bi mlade u Ozlju snažnije motivirale na (budući) volonterski angažman.

5. LITERATURA

- Baretić, S. (2015). Volonterstvo (kao ozbiljno slobodno vrijeme); percepcija volonterstva od strane volontera projekta „Pripovjedača/ica priča za laku noć u Dječjoj bolnici Kantrida“. Neobjavljeni Završni rad. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Juzbašić, Tena. (2014). *Osobine ličnosti i motivi za volontiranje*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Kotlar, V., Milanja, I., Jakšić, K., i Bionda, M. (2016). Stavovi o volontiranju i vrednovanju volonterskog rada studenata Sveučilišta u Zadru. *Magistra ladertina*, 11(1), 105-130.
- Miliša, Z. (2008). Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu. *Diacovensia XVI*, 1(2), 93-114.
- Miljković, D. i Jurčec, L. (2013). Povezanost pristupa sreći, motiva za volontiranje i subjektivne dobrobiti volontera. *Napredak*, 156(1-2), 115-129.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. (2017). Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine. Dostupno na <http://www.mspm.hr/istaknute-teme/mladi-1683/nacionalni-program-za-mlade/1848>
- Pološki Vokić, N., Marić, I., Horvat, G. (2013). Motivacija za volontiranje – jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja? *Revija za socijalnu politiku* 20(3), 225-252.
- Škopelja, S., Ivelja, N., Milinković, D. (2004). *O volonterskom radu*. Split: Udruga Mi.
- Zakon o volonterstvu. Narodne novine, br. 58/2007, 22/2013.

MENTALNO
ZDRAVLJE I
PSIHOSOCIJALNA
PODRŠKA

4

Poglavlje “Mentalno zdravlje i psihosocijalna podrška” iznimno je važno zato što otvara teme koje su u našem društvu još uvijek prilično osjetljive. Kada pričamo o zdravlju, najčešće podrazumijevamo fizički aspekt zdravlja, ali on je komplementaran s jednako važnim mentalnim zdravljem.

Polaznice Tena Rak i Martina Horvat istraživale su ovu temu ispitujući mlade kako razumiju pojmove mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške, koliko su informirani o uslugama koje se u tom kontekstu nude, koliko ih često koriste te u kojim slučajevima. S druge strane, isto to su pitale stručnjake kako bi dobile cjelovitu sliku i kako bi uspostavile potencijalni dijalog između mladih i pružatelja usluga. Treći rad, koji je napisala polaznica Elizabeta Petersdorfer, fokusira se na nešto specifičnije elemente – zaštitne i rizične

čimbenike koji utječu na kvalitetu života mladih ljudi. U tom smislu, mlade se pitalo kako im je u školi, kako provode slobodno vrijeme, kako brinu o svom zdravlju, tko su im prijatelji, kako se slažu sa svojom obitelji te što misle o društvenim podjelama i politici.

Prema onome što su mladi verbalizirali, postoji velika potreba za podrškom u kontekstu mentalnog zdravlja. Oni nisu dovoljno informirani; osjećaju nelagodu pri traženju pomoći zbog straha od društvene stigme te su sputani nepovjerenjem prema stručnjacima i ustanovama. Ovi radovi nas još jednom podsjećaju koliko je važno pričati i brinuti o mentalnom zdravlju. Jedino otvorenom komunikacijom i promocijom dobrobiti brige o mentalnom zdravlju možemo ukloniti predrasude i osigurati mladima podršku koja im je potrebna.

TENA RAK

BRIGA O MENTALNOM ZDRAVLJU MLADIH U GRADU VARAŽDINU

1. UVOD

„Sreća je kao zdravlje - ako ga ne primjećuješ, znači da ga imaš.” - I. S. Turgenjev

Zdravlje je jedna od najvažnijih domena ljudskog života, a briga o fizičkom i mentalnom zdravlju uvelike doprinosi subjektivnoj dobrobiti i zadovoljstvu životom. Prema Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, svatko ima pravo na životni standard koji odgovara zdravlju i dobrobiti njega samoga i njegove obitelji uključujući prehranu, odjeću, stanovanje, liječničku njegu i potrebne socijalne usluge, kao i pravo na sigurnost u slučaju nezaposlenosti, bolesti, nesposobnosti, udovištva, starosti ili nekog drugog nedostatka sredstava za život u uvjetima koji su izvan njegove kontrole, što je propisano Člankom 25. (UN, 1948; NN 12/2009). Kako pojedinci čine društvo, ključ zdravog društva jesu zdravi pojedinci, a samo društvo dužno je osigurati dostupnost usluga za očuvanje zdravlja. U Hrvatskoj je to uređeno na način da se zdravstvena djelatnost obavlja na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini te na razini zdravstvenih zavoda, što je propisano Člankom 25. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (NN 82/13). Prema mapiranju javno dostupnih usluga za zaštitu zdravlja na području Grada Varaždina, svim su građanima dostupne usluge u javnim ustanovama kao što su bolnica, dom zdravlja, ambulante, zavod za javno zdravstvo, centar za socijalnu skrb, centri za prevenciju ovisnosti, obiteljski centri te razne vladine i nevladine organizacije koje se bave zaštitom zdravlja.

Kada se govori o zdravlju uglavnom se misli na fizički aspekt, no podjednako je bitno i mentalno zdravlje koje predstavlja važan izvor snage i sigurnosti za pojedinca (Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, 2017). Brizi o mentalnom zdravlju u našem se društvu još uvijek pristupa s oprezom u strahu od stigmatizirajućih dijagnoza i nepoželjnog etiketiranja (Jakovčić i Živčić-Bećirević, 2008). Po definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (WHO, 2001) mentalno zdravlje je stanje dobrobiti u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi s uobičajenim životnim stresom, može raditi produktivno i plodno te je sposoban pridonositi zajednici. Dakle, briga o mentalnom zdravlju ne podrazumijeva samo odsustvo bolesti. Organizirana zaštita mentalnog zdravlja obuhvaća mjere i aktivnosti u nekoliko ključnih područja djelovanja, a to su promocija i unapređenje mentalnog zdravlja, prevencija, rano prepoznavanje, liječenje i rehabilitacija poremećaja ponašanja i duševnih/psihičkih poremećaja (Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. Andrija Štampar, 2017).

Mentalno zdravlje mladih i traženje pomoći

Pitanje zaštite mentalnog zdravlja posebno je važno kod mladih kao osjetljive dobne skupine. Mladi su osobe u rasponu starosti od 15 do 30 godina, a upravo se u tom razdoblju razvija samostalno funkcioniranje osobe i preuzimanje odgovornosti za vlastite postupke, pa tako i brigu o vlastitom zdravlju. Za ovo su razdoblje, uslijed mnogih životnih promjena, karakteristične i razne poteškoće, kako na emocionalnom, tako i na socijalnom planu, zatim problemi prilagodbe i nošenja sa stresom, a posebno mjesto zauzima i nezaposlenost (Novak, 2008). Programi promoviranja mentalnog zdravlja i pružanje odgovarajućih informacija mladima mogu pomoći kod suočavanja i prevladavanja mogućih stresova. To mogu biti aktivnosti koje obuhvaćaju ulaganje u mentalno zdravlje kao što su socijalno i emocionalno učenje, razvijanje emocionalne inteligencije, otpornosti, životnih vještina te karakterno obrazovanje (Antolić i Novak, 2016).

Europski pakt za mentalno zdravlje i blagostanje prihvaćen 2008. godine na konferenciji o mentalnom zdravlju, među pet prioritetnih područja djelovanja u zaštiti mentalnog zdravlja specifično navodi i mentalno zdravlje mladih (Novak i Petek, 2015). U Hrvatskoj, prema jednom istraživanju provedenom na zahtjev Ministarstva za socijalne politike i mlade, podaci govore kako je „hrvatska mladež, općenito gledano, zdrava” (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2015). Iz odgovora ispitanika o tome jesu li u proteklih godinu dana imali kakvih problema sa zdravljem, vidljivo je da je njih 6% imalo psihičke probleme, a 4% ih je patilo od težih bolesti. No, iz ovih podataka nije vidljivo radi li se u potonjoj skupini i o psihičkim bolestima. U jednom drugom istraživanju ispitani su stavovi studenata o traženju psihološke pomoći (Jakovčić i Živčić-Bećirević, 2008). Podaci govore da se profesionalna psihološka pomoć, uz navođenje raznih razloga, nedovoljno koristi, čak i kad je dostupna. Također, nalazi upućuju na to da muški dio populacije jače internalizira stigmatu od žena, te da će sebe percipirati neuspješnima potraže li pomoć drugih (bilo prijatelja ili stručne osobe), što se može negativno odraziti na njihovo samopoštovanje.

Kako se mladi nose s navedenim teškoćama, kada se i kome obraćaju za pomoć te koliko su upoznati s uslugama zaštite mentalnog zdravlja na području Grada Varaždina pitanja su na koja ćemo pokušati dati odgovor u ovome radu. Osim putem mladih direktno, do tih ćemo odgovora pokušati doći i iz perspektive skrbitelja o mentalnom zdravlju koji se mladima bave neposredno ili indirektno putem raznih programa za prevenciju ili tretman sa zajedničkim ciljem – brige o mentalnom zdravlju.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog kvalitativnog istraživanja je ispitati pružatelje i potencijalne primatelje usluga skrbi o mentalnom zdravlju i steći uvid u njihovo mišljenje o načinima nošenja s osobnim problemima, traženju profesionalne pomoći, sustavu i njegovom funkcioniranju te ispitati općenite stavove o ovoj važnoj komponenti ukupnog zdravlja.

Istraživanjem su obuhvaćene dvije skupine ispitanika s kojima su provedeni individualni polustrukturirani intervjui, što ukupno čini pet ispitanika. Prvu skupinu čine pružatelji usluga skrbi o mentalnom zdravlju koji su u doticaju s mladima. To su psihoterapeut, koji je ujedno i zaposlenik Crvenog križa Varaždinske županije te školski psiholog jedne srednje strukovne škole. Drugu skupinu čine potencijalni primatelji usluga, odnosno mladi iznad 15 godina. Istraživanjem je obuhvaćeno dvoje maturanata od 17 i 18 godina te mlada nezaposlena osoba s iskustvom fakultetskog obrazovanja i zaposlenja. Oni su iznijeli svoje viđenje zaštite mentalnog zdravlja, ponude usluga koje poznaju u gradu Varaždinu te kako vide potražnju i korištenje takvih usluga među svojim vršnjacima. Svi ispitanici muškog su spola.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kako mladi definiraju mentalno zdravlje?

Mladi uključeni u istraživanje definiraju mentalno zdravlje kao sposobnost osobe da samostalno funkcionira, da se razvija i da racionalno koristi do sad stečena znanja o životu. Smatraju da je mentalno zdrava osoba ona koja zna kako se nositi sa svijetom, koja razmišlja i pronalazi rješenja za svoje probleme. Također, smatraju da je mentalno zdravlje odsutnost ovisnosti o nekome ili nečemu, bilo o sredstvu ovisnosti ili o nekoj osobi kao i oslobađanje od emocija koje se vežu uz tu ovisnost te sposobnost osobe da se kontrolira i da „izdrži kad je teško”. Mladi posebnu važnost pridaju tome da osoba bude svoja i svjesna sebe. Vrijednosti koje uključeni u istraživanje navode kao ključne u postizanju mentalnog zdravlja, a koje su ujedno i nusprodukt takvog stanja, su ljubav i sreća.

Što narušava mentalno zdravlje?

Mladi kao glavni problem pri održavanju mentalnog zdravlja navode stres izazvan teškim situacijama. To mogu biti neka traumatska iskustva, zatim neugodna iskustva koja nazivaju „slomom živaca”, razočarenje u druge ili pak ljubavni problemi. Nadalje, osoba koji prolazi kroz proces osamostaljivanja od roditelja i financijske neovisnosti kao veliki izvor stresa navodi osiguravanje egzistencije. U toj generaciji, kako navodi jedan ispitanik, ujedno i njen pripadnik, dolazi i do situacija koje idu u dva ekstrema: ili se osjećaju suviše posebnima, što ih udaljava od društva i time čini

anksioznima, ili imaju pretjeranu potrebu stalno biti u društvu, što ih pak čini nesamostalnim i ovisnim o drugima.

Mlađima pak sama nemogućnost definiranja problema predstavlja izazov i smatraju da to dovodi do mentalne nestabilnosti, a često izbjegavanje suočavanja s nekim osnovnim problemima dovodi do dodatnih problema u drugim poljima funkcioniranja. Tu je i pojava frustracije ako osoba ne pronađe svoje osobne načine smirivanja i zadovoljstva, što je pak vezano uz poznavanje sebe kao osobe. Također, navodi se i potencijalno uživanje u vlastitim problemima ili pak nemogućnost pronalaska snage za izlazak iz takvoga stanja.

Što mladi misle o povezanosti mentalnog i fizičkog zdravlja?

Mladi smatraju da su mentalno i fizičko zdravlje povezani tako da jedno utječe na drugo. Iz njihovih odgovora vidljivo je da su svjesni kako fizičko oboljenje može narušiti mentalno zdravlje, ali i da briga o mentalnom zdravlju može pomoći u fizičkom ozdravljenju, no isto tako da i fizička aktivnost može popraviti raspoloženje. Ipak, priznaju da ono što je moguće poduzeti za poboljšanje ukupnog zdravlja, poput redovite fizičke aktivnosti, ne prakticiraju onoliko koliko smatraju da bi bilo potrebno za neku psiho-fizičku ravnotežu. Kao razlog za zanemarivanje tog aspekta brige o sebi navode preferiranje drugih aktivnosti koje ih ispunjavaju, kao što su odlazak na kavu s prijateljima, što opet doprinosi ukupnom zadovoljstvu i nadoknađuje nemar po pitanju brige o fizičkom zdravlju. Ipak, jedan od ispitanika složio se s poznatom izrekom „*U zdravom tijelu zdrav duh*”.

Kako mladi brinu o svom mentalnom zdravlju?

Mladi su svjesni činjenice da svi imaju probleme te da se s njima nose na različite načine. Na prvo mjesto pri suočavanju sa svojim poteškoćama stavljaju obraćanje svojoj bliskoj okolini, ponajviše prijateljima i obitelji, zatim partnerima, rodbini, susjedima i djeci, te navode „*Ako se osjećaš ugodno u nekom društvu, onda možeš lakše preći prek' tih nekih svojih problema*”. Vrlo važnim smatraju informiranje, odnosno dostupnost informacija vezanih uz načine nošenja s problemima. Te informacije dobivaju od iskusnijih osoba u koje imaju povjerenje, kao što su roditelji, učitelji, ili neki drugi uzori. Ipak, radije se obraćaju vršnjacima, no svjesni su da njima nedostaje iskustva. Veliki izvor informacija pronalaze i na internetu jednostavnim pretraživanjem teme problema koji ih muči. Od stručnjaka psihologe, pedagoge i psihoterapeute navode kao one za koje znaju da se time bave, no ne navode ih kao prvi izvor informacija o zaštiti mentalnog zdravlja. Također, tek kada su posrijedi teži problemi i iskorištene sve dosadašnje opcije, mladi spominju i psihijatre i bolničko liječenje kao potencijalni način rješenja za svoje psihičke probleme. Psihoterapiju ne navode kao sebi blisku opciju, već smatraju da je to rezervirano za „*teže slučajeve*”. Uz to, jedan od ispitanika smatra kako je redovito odlaženje psihologu ili psihijatru također odraz nesamostalnosti, što je suprotno ideji da je upravo samostalnost preduvjet za mentalno zdravlje.

Od ostalih načina nošenja sa stresom i problemima navode hobije, odnosno aktivnosti koje vole raditi te odlazak u prirodu i u osamu. Studentskoj populaciji pak društveni sadržaji koje nudi grad igraju veliku ulogu, a to uključuje kulturne i sportske sadržaje na kojima se mogu družiti i razvijati kao osobe. Općenito smatraju kako je važno da svaka osoba „traži uporište u nečem što je fiksno ili stabilno”, a kao primjer navode vjeru. Neki kao ključno rješenje navode kreativnost u pronalaženju sebi bliskih načina nošenja sa stresom.

Destruktivniji načini nošenja s problemima, a koje mladi navode kao svoje i načine velikog broja svojih vršnjaka, jesu korištenje opojnih sredstava, odnosno konzumiranje alkohola, droga i duhanskih proizvoda. To im, kako navode, omogućuje bijeg od stvarnosti, što predstavlja privremeno rješenje svakodnevnih problema, no svjesni su da zapravo takva ponašanja postojeće probleme još i dodatno produbljuju. Ipak, često su to društveno najprihvatljiviji načini zbog čega su i korišteni u tolikoj mjeri. S druge strane, kod nekih se javlja i potreba za izolacijom od društva i bliskih ljudi te povlačenje u sebe, što u ekstremnim situacijama može dovesti do ideje o suicidu kao jednom od načina zaustavljanja patnje koju osoba prolazi. Sve troje ispitanih spomenulo je kako zna za barem jedan takav slučaj te za nekolicinu onih koji su suicid pokušali počinuti.

Što mladi misle o stručnoj pomoći?

Mladi su svjesni postojanja stručne pomoći za zaštitu mentalnog zdravlja u vidu odlaska psihologu, psihijatru ili socijalnom pedagogu. „Imamo toliko problema u životu da jednostavno puknemo i ne znamo više kaj bi sami sa sobom i znam dosta ljudi koji su se pokušali ubiti, tak da mislim da bi im trebalo... Da bi im trebao psiholog.” Ipak, uz takva rješenja najčešće spominju osjećaj nelagode i nepovjerenja. Smatraju da ih odluka o tome da posjete savjetovalište ili bolnicu može izložiti društvenoj osudi, a strah i sram navode kao glavne emocije koje ih vežu uz to. Tako jedan ispitanik navodi: „Dok veliš – Idem psihijatru, svi te gledaju, –Kaj fakat? Kaj si lud, imaš nekih problema?”. Također, očigledna je nesigurnost u to kako i gdje mogu potražiti tu pomoć, odnosno kome se obratiti, te mogu li stručne osobe njihove probleme shvatiti ozbiljno: „Rekli bi mi – Kaj nemaš druge probleme, kaj nemaš dovoljno obaveza pa sad tu mene ideš piliti s nekim svojim pubertetskim problemima?”. Mladima općenito predstavlja problem sama ideja traženja pomoći i nemogućnost samostalnog rješavanja problema, unatoč činjenici da probleme imaju svi i da je nemogućnost dolaska do rješenja problema zapravo uobičajena pojava.

Općenito prema stručnjacima i institucijama od strane ispitanih vlada nepovjerenje, a navode da isto osjećaju i njihovi vršnjaci. Razlozi su mnogi. Jedan od razloga je nepovjerenje u razumijevanje osobnih problema, odnosno u ideju o tome da će stručna osoba znati nešto više od same mlade osobe koja ima problem: „Meni ne treba doktor da mi detektira problem”. Drugi važan razlog je zadiranje u intimu mlade osobe kada su posrijedi osobni problemi, koje je u stanju povjeriti samo osobama s kojima je bliska, koja ima isto ili slično iskustvo te osobama s kojima se mogu poistovjetiti. Postoji distanca od osoba s autoritetom, a zbog toga i osjećaj nelagode da se “otvori” nepoznatoj starijoj

osobi. Školskog psihologa navode kao osobu od najviše povjerenja u tom području, no i uz ovo zanimanje vežu se određeni stereotipi, poput onog najčešćeg da se psihologu ide tek kada se učenik ili učenica na nastavi ponašaju tako da to stvara problem nastavniku: „*Psihologu nejdeš kad imaš problem, neg' kad si ti problem*”. Još jedan od razloga tog nepovjerenja je i sumnja u dijeljenje povjerljivih informacijama drugima, npr. roditeljima, policiji, učiteljima. Konkretno, postoji odbojnost prema Centru za socijalnu skrb zbog straha od sudskog postupka prema vlastitoj obitelji, ukoliko mlada osoba dođe s problemom koji je vezan uz roditelje.

Mladi bi se rado obratili nekome tko im je dovoljno blizak prema životnom iskustvu i dobi, no opet netko tko posjeduje znanje i vještine u rješavanju životnih problema. Očigledno je da ih od traženja stručne pomoći odbija i formalna atmosfera koja prevladava u institucijama i kod stručnjaka, a koja je često popraćena i direktnim naredbama i uputama kako trebaju riješiti svoje probleme, što kod njih stvara otpor. Navode da bi se puno opuštenije i bolje osjećali kada bi to bilo u nekom neformalnom obliku nalik prijateljskom druženju uz piće.

Upoznatost mladih s uslugama za zaštitu mentalnog zdravlja u gradu Varaždinu

Općenito se o načinima brige o mentalnom zdravlju premalo govori, a informacije su nedostupne ili nezanimljive. Mladima su školski psiholozi najbliže stručne osobe kojima bi se obratili u slučaju nekog problema. Centar za socijalnu skrb percipiraju kao mjesto bez prevelike koristi na osobnoj razini, već ukoliko postoje veći problemi u obitelji. Postoji odbojnost prema Centru za socijalnu skrb temeljena na slici iz serija i filmova te medija općenito. Za Obiteljski centar znaju da postoji, no također ga ne vide kao opciju za direktno traženje pomoći. Neki su upoznati s radom Crvenog križa i njihovim Timom za krizna stanja, no neki nisu čuli da takva organizacija djeluje na ovom području. Mladi su djelomično upoznati s radom Zavoda za javno zdravstvo koje također nudi savjetovanje. Od ostalih mjesta tu su još udruge i vjerske zajednice, no mladi ne navode konkretne primjere, već samo znaju da postoje. Tu su i Hrabri telefon i Plavi telefon koji su dostupni u cijeloj državi, a ne samo u Varaždinu. Za mlade roditelje postoji i UNICEF.

Čini se da formalno obrazovanje ne nudi dovoljno informacija u ovom polju. Mladi primjećuju nedostatak edukacija na temu „Kako učiti” i radionice na temu pronalaženja vlastitih interesa i načina suočavanja sa zahtjevima okoline. Općenito mladi imaju potrebu za sadržajima koje osigurava sam grad. Jedan od ispitanika smatra da što je grad uređeniji i ugodniji za život, to će ljudi biti zadovoljniji i imati manje problema. Također smatra da sam grad Varaždin premalo ulaže u to.

Što kažu stručnjaci o sustavu zaštite mentalnog zdravlja mladih u Varaždinu?

Stručnjacima iz ustanova i udruga na području Grada Varaždina postavljena su pitanja vezana uz organizaciju sustava zaštite mentalnog zdravlja za mlade, ali i pitanja vezana uz spremnost mladih na traženje pomoći te razloge zbog kojih se obraćaju.

Stručnjaci smatraju da Varaždin dobro kotira po pitanju zaštite mentalnog zdravlja u usporedbi s ostalim gradovima u Hrvatskoj. Prema riječima psihoterapeuta, koji je ujedno i člana Tima za krizna stanja Crvenoga križa Varaždinske županije, s kojim je proveden intervju, mladi se javljaju gotovo svakodnevno kako bi zatražili pomoć pri rješavanju svojih problema. Poteškoće s kojima se javljaju jesu autodestruktivna ponašanja, kao što su pokušaji suicida, anoreksija i bulimija ili pak rezanje i drugi oblici samoozljeđivanja, zatim komunikacijski problemi s roditeljima te problemi zlostavljanja kod kuće ili u školi. Također, često se radi i o poremećajima u ponašanju koji su destruktivni. Problemi koje ovaj psihoterapeut naziva blažima su neuroze, strahovi, fobije i napadaji panike koji se lakše rješavaju jer sami/e klijenti/ce dolaze visoko motivirani/e i time olakšavaju sam terapijski proces. Ovaj psihoterapeut, koji dnevno provede i do šest individualnih psihoterapija, navodi kako se najčešće javljaju mladi koji imaju problem u komunikaciji s roditeljima i obitelji: „*Takvi pojedinci ipak imaju određenu socijalnu mrežu vršnjaka koji ih najčešće upute upravo k nama*”. Vrlo često su to nešto povučeni mladi ljudi, natprosječno visoke inteligencije, koji pokazuju određene oblike depresivnih i autodestruktivnih ponašanja. Takvi pojedinci shvaćaju da im je potrebna pomoć. Uz navedene, često se javljaju i mladi iz LGBT populacije koji imaju poteškoća u komunikaciji s okolinom te samopouzdanjem. Za uključivanje u savjetovanje ili terapiju, uglavnom ih ohrabre prijatelji vršnjaci, kao i pozitivne stvari koje čuju o ovakvim uslugama, a potaknu ih problemi za koje shvaćaju da ih nekako moraju rješavati. Osim samoinicijativno, pomoć traže i roditelji čiji mladi imaju psiho-socijalnih poteškoća.

Ono gdje se mladi i stručnjaci u potpunosti preklapaju u mišljenjima jesu razlozi zbog kojih mladi ne traže pomoć kada im je ona objektivno potrebna. Ono što ih najčešće sputava jest strah od reakcije okoline, osjećaj srama ili jednostavno nemogućnost socijalnog funkcioniranja. Također, smatra da među mladima postoji veliko nepovjerenje prema institucijama, što je isto razlog za ustručavanje od traženja pomoći.

Ovaj psihoterapeut smatra kako je prevencija jednako važna za održavanje mentalnog zdravlja mladih. Tako spominje i preventivni program na temu ovisnosti i konzumerizma proveden unatrag četiri godine, a koji je 3500 mladih ocijenilo s 4,93. Ujedno smatra i to da ostali stručnjaci u gradu uglavnom dobro rade svoj posao, „*...postoji vrlo mali postotak onih koji se tim poslom ne bi trebali baviti, no oni su zaštićeni na svojim pozicijama određenim načinima koji nisu vezani uz kompetentnost*”. U sklopu Crvenog križa Varaždinske županije uskoro se pokreće i Klub za mlade te Centar za roditeljstvo, koji će biti vođeni stručnjacima i stručnjakinjama na volonterskoj bazi. Velik broj informacija o njihovom radu nalazi se i na internetu. Osim u Crveni križ, mladi se u gradu Varaždinu mogu javiti i u Hrvatski zavod za javno

zdravstvo gdje također djeluju stručnjaci koji su spremni pomoći oko bilo kojeg tipa problema. Diskretnost, „jer su na njihovoj strani” te spremnost da uvijek izađu u susret, navode kao kvalitete ovih usluga te glavne razloge zbog kojih im se mladi rado javljaju.

Školski psiholog, s kojim je također proveden intervju, smatra kako se on ne bavi zaštitom mentalnog zdravlja mladih direktno, već je njegova uloga da učenicima u razdoblju srednjoškolskog obrazovanja pomogne da ga uspješno završe, da učenicima pomogne s njihovim razvojnim poteškoćama koje su kod nekih više izražene, a kod nekih manje, zatim da im pomogne da prevladaju poteškoće te da onima koji nemaju tih poteškoća pomogne da dalje rastu kroz projekte i radionice. Također, njegova je uloga i ta da s roditeljima provodi edukacije na grupnoj ili individualnoj razini te rad s kolegama da usvoje organizacijske vještine „*kako bi nastavni proces odgoja i obrazovanja bio što uspješniji za naše učenike*”. Sve svoje aktivnosti školski psiholog provodi kroz satove razredne zajednice, kroz radionice, individualne i grupne razgovore te kroz EU projekte. Kada su posrijedi učenici s nekim razvojnim problemima ili poteškoćama postoji suradnja sa Zavodom za javno zdravstvo, a ako postoje ozbiljne psihološke ili zdravstvene poteškoće, školski psiholog dogovara suradnju s kliničkim psiholozima van škole, odnosno u varaždinskoj ili čakovečkoj bolnici ili pak s privatnicima.

Iako smatra kako su u školi „99,9 posto zdrave osobe”, njegova je uloga kao školskog psihologa djelovati kada su u pitanju bilo kakvi problemi koji se javljaju kod učenika. To mogu biti poteškoće u svladavanju školskog gradiva, disleksija, disgrafija, dislalija, motoričke poteškoće zbog cerebralne paralize ili drugih kroničkih bolesti, pri čemu su uključeni i osobni asistenti s kojima sam psiholog radi. Pomaže i pri donošenju odluka u vidu profesionalnog usmjeravanja, iako taj problem neodlučnosti, ukoliko se uzme u obzir da je riječ o strukovnoj školi, nije toliko dominantan. Navodi kako se učenici koji dolaze na vlastiti zahtjev, obraćaju zbog traženja pomoći oko profesionalnog usmjeravanja i osobnih poteškoća, zbog problema s roditeljima, izolacije u razredu i zlostavljanja, ljubavnih problema ili zbog doživljenog neuspjeha.

Školski psiholog diskreciju navodi kao jednu od važnijih kvaliteta u odnosu s učenicima, ponajviše zbog odgovornosti da kao stručna osoba koja radi s maloljetnicima mora znati procijeniti kada je u rješavanje problema potrebno uključiti roditelje ili institucije, a ipak zadržati povjerenje onih koji su se odlučili obratiti za pomoć. Općenito smatra da mu se učenici i učenice rado obraćaju za pomoć te nema informacije o predrasudama, iako je svjestan pojedinaca „*koji neće imati posla sa psiholozima*”.

O zaštiti mentalnog zdravlja, koju školski psiholog ujedno naziva „*mentalnom higijenom*”, učenici i učenice uče na satovima razredne zajednice i kroz međupredmetne teme zdravstvenog odgoja. O roditeljima, navodi, najviše ovisi gdje će i kako mladi potražiti pomoć u situacijama kada je ona potrebna. Također, izražava zabrinutost za roditelje koji poduzimaju pretjerane mjere zaštite koje se očituju u velikom broju pretraga, što smatra neproduktivnim. Ipak, on sam ne zna za jedinstveno mjesto gdje mladi mogu dobiti sve potrebne informacije o brizi za svoje mentalno zdravlje. Općenito smatra da kao stručnjak nije toliko fokusiran na zaštitu mentalnog zdravlja, već na „*realiziranje potencijala i da se [mladi] razvijaju kao osobe*”.

4. ZAKLJUČAK

Kvalitativno istraživanje, provedeno kroz intervjue s mladima i stručnjacima za zaštitu mentalnog zdravlja u Gradu Varaždinu, pokazalo je da među mladima općenito vlada nepovjerenje prema institucijama i uslugama koje se nude. Ipak, oni koji se uključe u savjetovanje ili tretman i koji dobiju traženu pomoć, zadovoljni su uslugama zaštite mentalnog zdravlja. Mladi smatraju da informacije o tome kako brinuti o sebi i svom mentalnom zdravlju moraju biti zanimljive i dostupne, što u krugovima gdje provode svoje vrijeme, poput škola, fakulteta, radnih mjesta, obitelji i lokalne zajednice općenito, nije slučaj. Informacije o tome kako se nositi s problemima najčešće traže u krugovima bliskih ljudi te na internetu. Za povjeravanje svojih problema prvo biraju vršnjake, zatim internet, pa obitelj, a tek na kraju osobe stručne u području zaštite mentalnog zdravlja, pri čemu se prvo javljaju psiholozima i pedagogima, a tek kad su iscrpili druge izvore kontaktiraju i psihijatre. U nekim slučajevima mladi se ne obraćaju nikome, već da se izoliraju od društva i prepuste osjećaju bespomoćnosti. Kao poželjne karakteristike osobe kojoj bi se obratili za pomoć navode iskustvo, životno znanje i sličnost s njima samima, te da osoba mora pokazati da ih razumije i prihvaća.

Iz provedenih intervjua moguće je formulirati nekoliko preporuka za unapređenje sustava zaštite mentalnog zdravlja. Virtualno, potrebno je kreirati internetsku stranicu na kojoj će mladi moći dobiti one informacije koje ih mogu potaknuti da naprave prvi korak u brizi za svoje zdravlje - informacije o tome da je ono što im se događa uobičajeno, očekivano, prihvatljivo, a ipak posebno i jedinstveno te da postoji rješenje i za to. Fizičko mjesto koje bi okupljalo sve potrebne informacije bilo bi ugodno i atraktivno javno mjesto na kojem se mladi mogu okupljati i informirati, poput centra za mlade, kluba ili savjetovališta, a koje bi grad morao biti voljan osigurati. Također, mlade je s uslugama potrebno upoznati i kroz sustav obrazovanja i školske medicine. To uključuje i kvalitetnu provedbu zdravstvenog odgoja u koji bi trebali biti uključeni stručni suradnici, kako iz obrazovanja, tako i liječnici i drugi stručnjaci u području zaštite mentalnog zdravlja iz ustanova i udruga u lokalnoj zajednici. Sva ta mjesta, i virtualna i fizička, trebala bi biti dostupna tako da kod mladih osjećaj srama, straha i beznađa zamijene smisao, nada, perspektiva i osjećaj prihvaćenosti jer se jedino u takvim uvjetima mladi mogu otkrivati, rasti i razvijati u odgovorne odrasle osobe.

5. LITERATURA

- Antolić, B. i Novak, M. (2016). Promocija mentalnog zdravlja: Temeljni koncepti i smjernice za roditeljske i školske programe. *Psihologijske teme*, 25 (2), 317-339.
- Ilišin, V. i Spajić Vrkaš, V. (2015). Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Jakovčić, I. i Živčić-Bećirević, I. (2008). Stavovi studenata prema traženju psihološke pomoći. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.
- Jakovčić, I. i Živčić-Bećirević, I. (2008). Stavovi studenata prema traženju psihološke pomoći. *Socijalna psihijatrija*, 37, 3-10.
- Kaliterna-Lipovčan i sur. (2014). *Trendovi u kvaliteti života - Hrvatska: 2007. -2012.* Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.
- Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. Andrija Štampar. Dostupno na: <http://www.stampar.hr/hr/ocuvanje-mentalnog-zdravlja>.
- Novak, M. (2008). Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih. *Kriminologija i socijalna integracija*, 16 (2), 73-84.
- Novak, M. i Petek, A. (2015) Mentalno zdravlje kao politički problem u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 22 (2), 191-221 str.
- Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (2009). Narodne novine, 12/2009, br. 143. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html
- Penezić, Z. (2006). Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi. *Društvena istraživanja*, 4-5 (84-859, 643-669).
- World Health Organization (2001). International Classification of Functioning, Disability and Health. Geneva: World Health Organization.
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (2013). Narodne novine, 82/13. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/190/Zakon-o-zdravstvenoj-za%C5%A1titi>
- Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije. Preuzeto 10. travnja 2017. s adrese: <http://www.zzjz-ck.hr/?task=group&gid=18&aid=84>

MARTINA HORVAT

DOSTUPNOST I POTREBE ZA PSIHOSOCIJALNOM PODRŠKOM U

LOKALNOJ ZAJEDNICI GRADA SAMOBORA

1. UVOD

Mentalno zdravlje danas se objašnjava kao sposobnost uspostavljanja skladnih odnosa s drugim ljudima i sposobnost realizacije osobnih intelektualnih i emocionalnih kapaciteta u konstruktivnom mijenjanju socijalne i fizičke sredine. To je subjektivan osjećaj blagostanja, samoeфикаsnosti, neovisnosti, kompetencije i mogućnost da osoba izrazi svoju individualnost, ostvari osobne ciljeve, adekvatno se suočava sa stresom te da radi, uživa u plodovima vlastitog rada i doprinosi vlastitoj zajednici (Backović, 2010).

S druge strane, psihosocijalna podrška, najjednostavnije rečeno, predstavlja skup aktivnosti kojima se odgovara na psihološke i socijalne potrebe pojedinaca (Crveni Križ, 2009). Zakon o socijalnoj skrbi Republike Hrvatske³⁹ uslugu psihosocijalne podrške definira kao rehabilitaciju koja potiče razvoj kognitivnih, funkcionalnih, komunikacijskih i socijalnih vještina korisnika te se može pružati individualno ili u grupi. Unutar sustava socijalne skrbi, ova usluga se može pružati djetetu s teškoćama u razvoju, odrasloj osobi s invaliditetom, ovisniku, žrtvi obiteljskog nasilja ali i bilo kojoj drugoj osobi u potrebi. Prema spomenutom zakonu, u Republici Hrvatskoj se usluge psihosocijalne podrške mogu pružati u domovima socijalne skrbi, centrima za pružanje usluga u lokalnoj zajednici, udrugama, vjerskim zajednicama te preko drugih pravnih osoba i obrtnika koji pružaju socijalne usluge. Zakon postavlja široke granice za potencijalne pružatelje ove usluge te osigurava dovoljno prostora da oni sami kreiraju uslugu na specifičan način, ovisno o vlastitim područjima djelovanja. Obzirom da se psihosocijalna podrška odvija u sklopu sektora socijalne skrbi, moguće je aktivnosti provoditi na način da su one besplatne za sve korisnike čime bi ih se učinilo dostupnima i pristupačnima širem krugu pojedinaca.

Psihosocijalna podrška često je usluga koja je usmjerena specifičnim skupinama ljudi poput osoba s invaliditetom, osobama oboljelim od različitih kroničnih ili malignih bolesti, žrtvama nasilja ili osobama ovisnim o opojnim drogama, alkoholu i slično. No, obzirom da je psihosocijalna podrška prema osnovnoj definiciji usluga koja je namijenjena svim pojedincima koji osjete određenu potrebu ili se nalaze u nepovoljnoj životnoj situaciji, postavlja se pitanje koliko

³⁹ <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

pružatelji usluga percipiraju takve skupine pojedinaca; mogu li svi koji osjete potrebu dobiti željenu uslugu ili je ona dostupna samo određenim, usko definiranim ugroženim skupinama?

U tom kontekstu, važno je staviti fokus na mlade ljude kao posebno osjetljivu populaciju koja je, u suvremenom društvu, u sve većem riziku od socijalne isključenosti. Razdoblje adolescencije i mladosti je doba rasta, razvoja i kriza; ono je emocionalno vrlo intenzivno i nerijetko izrazito stresno razdoblje koje se često povezuje s povećanim rizikom za pojavu problema u psihosocijalnoj prilagodbi. U adolescenciji se isprepliću složene emocionalne, tjelesne i socijalne promjene, usvajaju se obrasci ponašanja i izabire se životni stil koji utječe na brigu o vlastitom zdravlju unutar samog perioda adolescencije, ali i u kasnijem, odraslom životu. Psihosocijalno funkcioniranje ili psihosocijalna prilagodba adolescenata odnosi se na poželjne ishode poput visokog samopouzdanja i samopoštovanja, sigurne privrženosti, dobrog školskog uspjeha i nepoželjne razvojne ishode na području ponašanja i doživljavanja. Nepoželjni razvojni ishodi se uglavnom dijele na eksternalizirane probleme poput agresije i internalizirane probleme poput depresije i anksioznosti (Ajduković i Rajhvajn Bulat, 2012). Iako velik dio mladih kroz adolescenciju prolazi bez ili s vrlo malo poteškoća, jedan dio njih se susreće sa značajnim problemima koji mogu nepovoljno djelovati na njihov psihosocijalni razvoj. Iz tog razloga je psihosocijalna podrška jedna od glavnih usluga koja ima za cilj pomoći pojedincima da lakše savladaju različite krize i prepreke s kojima se suočavaju.

Nacionalni program za mlade⁴⁰ Republike Hrvatske, za razdoblje od 2014. do 2017. godine, opisuje kako su prema podacima iz 2012. godine, najčešći razlozi za hospitalizaciju mladih u dobi između 15 i 19 godina duševni poremećaji i poremećaji u ponašanju. Program također navodi i sve veći rad i važnost savjetovališta za djecu i mladež u okviru preventivne zdravstvene zaštite. Osim što je povećan broj djece i mladih koji se javio u savjetovalište (sa 18.196, 1998. godine, na 38.516 u 2012. godini), neki od razloga za traženje pomoći bili su rizično ponašanje (11%) i zaštita mentalnog zdravlja (12%).

Prema svim podacima i saznanjima možemo zaključiti kako briga o mentalnom zdravlju i psihosocijalnom funkcioniranju mladih postaje velik problem koji zahvaća sve više mladih koji prepoznaju potrebu za očuvanjem svog mentalnog zdravlja te koji imaju potrebu potražiti pomoć u savjetovalištu.

Iako je ova tema iznimno zanimljiva kako na svjetskoj tako i na nacionalnoj razini, ovaj rad će se prvenstveno baviti mentalnim zdravljem i psihosocijalnom podrškom na lokalnoj razini. Točnije, istraživat će se spomenuto područje u gradu Samoboru. Kada govorimo o pružateljima socijalnih usluga u gradu Samoboru i okolici, prema izvještaju Grada Samobora iz 2016., aktivno djeluju Crveni križ, Centar za odgoj i obrazovanje Lug, Centar inkluzivne potpore - Idem i udruga Nova škola. Navedene udruge kao jednu od svojih aktivnosti spominju neki oblik psihosocijalne podrške za svoje korisnike. Udruga "Nova škola" je usmjerena na djecu i mlade, pogotovo one koji dolaze iz obitelji slabijeg imovinskog stanja, koji žive s jednim roditeljem ili koji nemaju adekvatnu roditeljsku skrb; "Centar inkluzivne potpore" usmjeren

⁴⁰ <http://www.mspm.hr/djelokrug-aktivnosti/mladi/nacionalni-program-za-mlade-za-razdoblje-od-2014-do-2017-godine/790>

je na djecu i mlade s teškoćama u razvoju, dok "Crveni križ" psihosocijalnu podršku kontinuirano nudi kao temeljnu uslugu prilikom izvanrednih situacija u svim svojim podružnicama.

Vodeći se gore spomenutim pitanjima i postojećim podacima, te činjenicom da mentalna higijena kao znanost o očuvanju mentalnog zdravlja ima za cilj razviti optimalne načine osobnog i socijalnog ponašanja koji će iskoristiti individualne kvalitete i kapacitete na najbolji mogući način, ovaj rad će istraživati psihosocijalno funkcioniranje mladih kao i dostupnost usluga koje su usmjerene upravo prema mladima. Točnije istražiti će se dostupnost i potrebe za psihosocijalnom podrškom u lokalnoj zajednici grada Samobora.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid u potrebu i korištenje usluga psihosocijalne podrške mladih s područja grada Samobora iz perspektive samih mladih i stručnjaka.

Kako bismo dobili odgovore na istraživačka pitanja, u sklopu ovog rada provedena su dva tipa istraživanja - online anketni upitnik za mlade i polustrukturirani intervju sa stručnjacima koji rade s mladima. Ideja je bila ispitati potrebe mladih i njihovo razumijevanje pojma psihosocijalne podrške s jedne strane te istražiti usluge koje za mlade postoje, kao i fenomen korištenja istih, s druge strane.

Što se tiče istraživanja provedenog s mladima, uvjet za sudjelovanjem u istraživanju je bio da ispitivane osobe imaju od 16 do 30 godina i da žive na području općine Samobor⁴¹. Važan je kriterij bio da su sudionici s područja grada Samobora, obzirom da je važan kontekst lokalne zajednice i poznavanja aktera koji pružaju psihosocijalnu podršku u gradu Samoboru.

Istraživanje je na kraju provedeno na uzorku od 35 ispitanika s područja Samobora. U uzorku je bilo 11 muških ispitanika (31,4%) i 24 ženske ispitanice, odnosno 68,6%. Dob ispitanika bila je od 16 do 30 godina, a prosječna dob ispitanika bila je 22,57 godina. Najveći broj ispitanika bio je u statusu studenta, njih 13 (37,1%); 9 ispitanika izjavilo je kako su trenutno učenici (25,7%); 8 ih je zaposleno (22,9%); dok je samo troje onih koji su trenutno korisnici mjere stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa (8,6%). Najmanje ispitanika u uzorku je trenutno nezaposleno, njih 2, odnosno 5,7%.

U svrhu provođenja istraživanja korišten je anketni upitnik sastavljen za potrebe ovog istraživanja. Prvi dio upitnika odnosio se na prikupljanje osobnih podataka poput dobi, statusa u obrazovanju i spola. Drugi dio upitnika bio je

⁴¹ Populacija je određena obzirom na Nacionalni program za mlade (2014 -2017), prema kojem su mlade osobe u dobi od 14 do 30 godina, te je u skladu s etičkim načelima istraživanja s djecom prema kojima djeca od 16 godine života mogu samostalno dati pristanak na sudjelovanje u istraživanju.

modificirani upitnik procjene kvalitete života (McGill Quality of life questionnaire, 1995) koji se sastojao od 15 pitanja. Ispitanici su procjenjivali svoju psihofizičku dobrobit kroz (ne)slaganje s određenom tvrdnjom na skali od 0 do 10 pri čemu je 0 bilo uopće ne, a 10 u potpunosti da. Rezultati ovog dijela upitnika neće se interpretirati u ovom radu. Treći dio upitnika bio je usmjeren na njihovu upoznatost s pojmom psihosocijalne podrške te dosadašnjim iskustvom s traženjem i korištenjem usluga vezanih uz psihosocijalnu podršku. Pitanja u ovom dijelu su bila otvorenog tipa, te su ispitanici imali mogućnost otvoreno i anonimno odgovoriti na pitanja o vlastitim iskustvima i mogućim potrebama za psihosocijalnom podrškom.

Anketni upitnik je napravljen u online formatu te je podijeljen putem Facebook stranica Volonterskog centra „Kad bi svi“ i Centra za mlade „Bunker“. Uzimajući u obzir anketni upitnik koji je podijeljen preko društvenih mreža te broj ispitanika, možemo zaključiti da je ovaj uzorak prigodan i da na temelju njega ne možemo zaključivati o cjelokupnoj populaciji mladih s područja Samobora. No, njihovi stavovi i promišljanja donose neke važne spoznaje i mogu biti kvalitetne smjernice za daljnji razvoj psihosocijalne podrške u Samoboru.

Što se tiče istraživanja provedenog sa stručnjacima, održana su dva polustrukturirana intervjua s pružateljima psihosocijalne podrške na području grada Samobora. Obje sudionice bile su ženskog spola, jedna predstavica udruge „Nova budućnost“ i predstavica volonterskog centra „Kad bi svi“. Jedna sudionica po struci je magistra psihologije, dok je druga sudionica magistra arhitekture. Pitanja u intervjuu bila su usmjerena na njihovo dosadašnje iskustvo u pružanju psihosocijalne podrške, načine informiranja mladih, zainteresiranost mladih za takve usluge, te prepoznavanje potreba mladih u gradu Samoboru.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kako mladi razumiju termin psihosocijalne podrške i iskustvo traženja pomoći

S obzirom na opširnost teme i pojam psihosocijalne podrške koji je na početku ovog rada definiran kroz različita gledišta i periode, valja se osvrnuti i na psihosocijalnu podršku kroz oči mladih osoba iz Samobora.

Mladi termin psihosocijalne podrške vide na različite načine. Neki smatraju kako je za pružanje psihosocijalne podrške ključan aspekt **stručnosti i obrazovanja osobe koja pruža podršku** (S_03: „Razgovor sa stručnom osobom koja mi može pomoći riješiti/nositi se sa situacijama u životu s kojima bi se sam puno teže/nikako nosio“, S_11: „Pomoć u nekom težem problemu od strane neke profesionalne usluge, npr. psihologa, socijalne službe, psihijatra“); drugi su se više fokusirali na područje **pružanja podrške u kontekstu čovjekovog emocionalnog, kognitivnog, socijalnog**

funkcioniranja (S_05: „Podrška u emocionalnim i društvenim problemima“, S_07: „Pomoć i podrška u socijalnom, emocionalnom, kognitivnom aspektu“). Nadalje, jedan dio ispitanika je navodio uzroke, odnosno **razloge zbog kojih je psihosocijalna podrška uopće potrebna**. Navodili su kako psihosocijalna podrška služi za rješavanje različitih problema, vide ju kao priliku da ih netko poslušaju i razumije njihovu situaciju te im pruži pomoć u nekim važnim životnim trenucima (S_14: „mogućnost razgovora s nekime tko je spreman poslušati sve što imam za reći i razumjeti u čemu je izvor moga problema te mi pomoći riješiti se istog“). Također, jedan dio ispitanika je u tom kontekstu prepoznao **važnost obitelji i okoline** (S_13: „Podrška obitelji...pri održavanju nečijeg psihičkog i fizičkog stanja“, S_18: „Podrška roditelja i prijatelja“).

Na pitanje kome se mogu obratiti u slučaju da osjete potrebu za stručnom pomoći i podrškom, ispitanici su navodili stručnjake kao što su psiholozi, psihijatri i školski pedagozi. Nekolicina ispitanika je navela kako se u slučaju određenih teškoća oslanjaju i na svoju obitelj i prijatelje ili partnere (S_06: „roditeljima...“ S_15: „majci,“ S_24: „Ujni, ujaku ili sestrični...“ S_11: „prijateljima i dečku“), dok neki mladi podršku pronalaze u sebi samima, vjeri ili ohrabrujućim i motivirajućim sadržajima na internetu (S_31: „...ali volim čitati tuđa mišljenja na internetu jer stvarno znaju pomoći“).

Nakon pitanja koja su se odnosila na razumijevanje termina psihosocijalne podrške, mlade se pitalo o njihovom iskustvu traženja pomoći. Od onih koji su tražili neki oblik psihosocijalne podrške, pet ispitanika je navelo kako su bili zadovoljni dobivenom uslugom, jedan ispitanik je naveo kako je u zadnji trenutak odustao od odlaska na dogovoreni susret, dok su ostali naveli kako nisu bili zadovoljni ili nisu dobili ono što su tražili i očekivali. Razlozi za traženjem pomoći bili su vrlo različiti. Jedan dio ispitanika tražio je pomoć zbog raznih poteškoća vezanih uz školu (S_24: „Nisam se znala nositi sa svime na kraju srednje škole i smatrala sam da mi treba razgovor s osobom koja je stručna.“, S_29: „Kada sam upisivao srednju. Saslušali su me tamo i to mi je pomoglo“, S_31: „Tražila sam pomoć iz razloga jer sam zbog ‘nervoze u trbuhu’ povraćala svaki dan prije škole ili kad bi nekud trebala ići, ali sam na kraju odustala od dogovorenog termina jer mi se činilo da je bolje“). Drugi dio ispitanika tražio je pomoć zbog raznih problema s mentalnim zdravljem poput depresije, poremećaja u prehrani i anksioznosti. (S_17: „Depresija, anksioznost, poremećaj u prehrani“, S_16: „Depresija, OKP – usluga nije bila pretjerano zaslužna za moj oporavak već ljudi iz moga života“).

Psihosocijalna podrška u Samoboru iz perspektive mladih

Kada se govori o trenutnoj situaciji vezanoj uz pružanje nekog oblika psihosocijalne podrške u lokalnoj zajednici općine Samobor, važno je istražiti kako mladi percipiraju uslugu psihosocijalne podrške u lokalnoj zajednici – kao tabu ili kao socijalno poželjan tip usluge. Također, važno je vidjeti koriste li mladi određene usluge, jesu li informirani o tome što postoji, što ih može motivirati, odnosno spriječiti u korištenju usluga te što smatraju da se može učiniti da usluge budu dostupnije i kvalitetnije ako smatraju da nisu dostupne ili dovoljno prezentirane među mladima.

Na pitanje kako mladi percipiraju uslugu psihosocijalne podrške u zajednici, ispitanici su davali ambivalentne odgovore. Jedan dio napominje kako je traženje pomoći sada već prihvaćeno u društvu i njihovoj okolini (S_02: „Imaju pozitivan stav i mogu o tome otvoreno pričati“, S_36: „Sve više se počinje otvoreno pričati o tome“); dok s druge strane velik dio ispitanika smatra kako je to još uvijek tabu tema o kojoj mladi nisu spremni otvoreno govoriti, ali prepoznaju to kao problem (S_22: „Tabu tema. Danas je još uvijek sramota otići ili priznati da trebaš pomoć nekog stručnjaka, iako većini mladih treba pomoć, ako ništa drugo s pedagogom ili psihologom u školi vezano za poteškoće u učenju i slično“, S_03: „mislim da je i dalje prilično tabu, ljude se tada često osuđuje po pitanju mentalnog zdravlja, no to je primitivan način razmišljanja koji u mom iskustvu najčešće zauzimaju samo ljudi koji već u startu imaju skućene ili nazadne poglede na život i društvo“).

U kontekstu informiranosti o raznim uslugama kao i mogućnostima korištenja istih, devet ispitanika je zaista i potražilo neki oblik stručne pomoći i podrške. Iako je velik broj ispitanika opisao kako je upoznat s pojmom psihosocijalne podrške te u načelu znaju kojim osobama bi se mogli javiti u svojoj lokalnoj zajednici ako im takav oblik podrške treba, trenutačnu ponudu procjenjuju kao izrazito slabu ili izjavljuju kako nisu dovoljno upoznati s time gdje se takva podrška zaista nudi. (S_22: „Iskreno niti ne znam što se nudi baš. Mislim da je to dovoljno dobar odgovor koliko se podrške uopće nudi ljudima.“ S_03: „na žalost nisam upućena, no budući da sam u jednom trenutku posjećivala psihologa u Zagrebu umjesto u Samoboru, rekla bih da očito nije baš velika.“). Četiri sudionika odgovorila su kako je trenutna ponuda takvih usluga zadovoljavajuća ili dobra, a dva sudionika su navela kako su posjećivala psihologe u Zagrebu, zbog nemogućnosti pronalaska zadovoljavajuće usluge u vlastitoj lokalnoj zajednici. Te izjave pokazuju kako usluge možda nisu toliko dostupne ili kvalitetne kao što su u većim gradovima, pri čemu su one možda dostupnije određenim skupinama mladih, dok velik broj drugih mladih ne može dobiti pristup dostatnoj pomoći i podršci.

Kada se mlade pitalo da navedu što bi ih motiviralo da potraže pomoć, navodili su kako bi to učinili kada bi shvatili da se sami ne mogu nositi s određenim poteškoćama ili problemima, odnosno kada bi problemi postali preteški za njih (S_04: „Situacija koju ne mogu riješiti sam, značajniji utjecaj nekog problema na moj život/osjećaje/zdravlje, negativni osjećaj (tuge, depresije, straha, nervoze...) koji je značajniji intenzitetom ili trajanjem od uobičajenog.“, S_22: „Situacija kojoj ne mogu sam naći rješenje“). Nadalje, navodili su depresiju, crne misli ili stanje u kojem bi postali opasni sami za sebe ili svoju okolinu. Također su navodili kako bi ih netko njima bitan mogao motivirati da se jave i potraže neki oblik stručne pomoći.

Na pitanje vezano uz to što je moguće napraviti da se unaprijedi trenutna ponuda i vidljivost usluga, odgovori pokazuju kako mlade treba puno više informirati o dostupnim uslugama (S_04: „Informiranost javnosti o ponudi usluga, prvenstveno kroz obrazovanje (škole, fakultete), iako vjerujem da je situacija sad bolja nego u vrijeme mog obrazovanja, a onda kroz medije, društvene mreže, eventualna predavanja ili projekte za upoznavanje i popularizaciju tih pitanja, prvenstveno za mlade, a onda i ostale. Informiranjem bi se pomoglo i destigmatizaciji koja, vjerujem, u mnogim krugovima još uvijek postoji.“, S_30: „Educirati mlade o mogućnostima korištenja psihosocijalne pomoći, peer-

to-peer podrška, skidanje stigme o psihosocijalnoj podršci kao nečemu sramotnom“). Uz informiranje, spominjali su i ekonomsku dostupnost usluge (S_18: „Maksimalno omogućiti pomoć potrebitima primjerice održavanjem besplatnih razgovora za one koji si ne mogu priuštiti privatnog psihijatra“). Uglavnom su svi ispitanici navodili kako nedostaje promocije i informacija o dostupnim uslugama, kako je važno da te usluge budu besplatne, te da se je potrebno pričati o potrebi za ovakvim oblicima pomoći kako bi se mladi ohrabрили potražiti pomoć i lakše odlučili na taj korak.

Psihosocijalna podrška u Samoboru iz perspektive stručnjaka

U sklopu istraživanja, provedena su dva intervjua sa stručnjakinjama koje su aktivne u udrugama civilnog društva u Samoboru, te se trenutno bave temom psihosocijalnog funkcioniranja mladih. One su kroz polustrukturirani intervjue podijelile vlastito viđenje onoga što rade i kako mladi reagiraju na njihov rad.

Mlade osobe su navodile kako je primanje psihosocijalne podrške za neke tabu, dok su neki ipak okruženi ljudima s kojima mogu razgovarati o brojnim temama. I stručnjaci koji su bili uključeni u intervjue napominju kako se čini da je ta tema još uvijek pomalo zabranjena, te da je mladima teško pričati o problemima koje imaju ili tražiti pomoć. (I-01: „Da li je traženje pomoći tabu? Ja nisam imala takvu predodžbu kada sam došla u Samobor, ali oni (mladi, korisnici) govore da je tabu. Ja sam mislila da je to sada već bolje, ali sada mi se čini kako još uvijek nije i da je mladima ipak neugodno.“)

Osim pitanja koliko je psihosocijalna podrška tabu među mladima, željeli smo ispitati koliko često mladi koriste ovakve usluge i koliko su upoznati s mogućnostima korištenja iste u svojoj lokalnoj zajednici. Početkom 2017. godine, u Samoboru je otvoreno prvo i za sada jedino besplatno savjetovalište za mlade. Savjetovalište djeluje u sklopu centra za mlade „Bunker“ gdje rade psiholozi i socijalni radnici. Sudionica istraživanja navodi kako interes svakako postoji, što pokazuje i provedena procjena potreba prema kojoj su mladima takve usluge potrebne. Savjetovalište se oglašava putem interneta, društvenih mreža, letaka, štandova i slično, no mladi se još uvijek ne javljaju samoinicijativno, već to čine roditelji koji prepoznaju da njihovo dijete ima određeni problem ili poteškoću. Profesori kontaktiraju udrugu te traže da se uključe, pozivaju stručnjake da dođu na roditeljske sastanke. Prema sudionicima istraživanja, mladi na dolazak u savjetovalište gledaju kao na odlazak kod liječnika, nisu upoznati s tim što im savjetovalište nudi, kakvu dobrobit mogu imati za sebe zbog čega su posljedično u otporu. Najčešći problemi s kojima dolaze vezani su uz ponašanje, školsko funkcioniranje ili obiteljske situacije (I_01: „Najčešće su to teškoće u učenju, odnosi s vršnjacima, svađe, razvodi roditelja, agresivne reakcije koje roditelji prepoznaju kod djeteta pa nam se jave. Emocionalne teškoće, povučenost.“).

Za sada, uz stručne suradnike u školama i centar za socijalnu skrb, ne postoje druge ustanove ili organizacije civilnog društva koje bi nudile usluge vezane uz psihosocijalnu podršku usmjerenu mladima. Uz udrugu “Nova budućnost”, u Samoboru je sve aktivniji volonterski centar „Kad bi svi“. Predsjednica udruge, koja je ujedno i sudionica istraživanja,

navodi kako je kroz proučavanje raznih istraživanja i projekata drugih udruga došla na ideju pružanja psihosocijalne podrške. (I_02: „Pa to je potrebno ne u svakom gradu, nego u svakom selu, gdje u svakoj zgradi, ima djece, ima mladih. I imaju isti problem, idu u školu, na faks i boje se ispita. Čak iz najbliže obitelji imam primjer, nekad mladi nisu ni spavali jer imaju sutra ispit, imaju nastup, sviraju i ta trema ih koči da se potpuno slobodno posvete nekom hobiju i mislim da je to jednostavno potrebno”). U sljedećih nekoliko mjeseci organizirati će se radionice za mlade na temu javnog nastupa, samopouzdanja i samopoštovanja te nošenja s teškim životnim iskustvima. (I_02: „U tom našem projektu sudjelovati će 4 ili 5 čak poznatih stručnjaka. Otvaramo s radionicom „ Artikulacija prisutnosti“ koju će vodit glumac Leon Lučev, Imat ćemo predavanje o jačanju samopouzdanja. Ali cijelo vrijeme one najvažnije radionice psihosocijalne pomoći držat će mlada psihologinja...“).

Razgovori sa stručnjacima pokazuju kako udruge postoje, prepoznaju probleme mladih i potrebu za pružanjem psihosocijalne podrške, osmišljavaju nove pristupe i načine rada s mladima, te predstoji vidjeti koliko će usluge u budućnosti zaživjeti i koliko će biti prepoznate od strane korisnika.

4. ZAKLJUČAK

Očito je kako je izbor psihosocijalne podrške u lokalnoj zajednici skroman i kako se još uvijek razvija. No, određene usluge postoje. Iz ovog istraživanja vidljivo kako postoji određena potreba, mladi navode kako imaju probleme, a neki su od njih primorani tražiti podršku u drugim gradovima. Mladi navode razne simptome koje osjećaju poput anksioznosti, stresa, teškoća sa spavanjem, neke simptome depresije, probleme s apetitom, umorom, ali vrlo često ne traže pomoć, već se sami nose sa svojim problemima. S druge strane, postoje udruge koje pružaju neki oblik podrške, a koje teško dolaze do korisnika. Bez obzira na to što koriste razne medije i kanale poput društvenih mreža, interneta, javnih i medijskih istupa, primjećuju nezainteresiranost i slab odaziv mladih osoba. Postavlja se pitanje gdje dolazi do problema i kako povećati motivaciju mladih za uključivanje u ovakve aktivnosti i traženje psihosocijalne podrške? U ovom istraživanju jedan dio mladih rekao je kako preferira probleme rješavati samostalno, te kako se nisu skloni otvoriti čak ni prijateljima i obitelji. S obzirom na to da velik dio mladih iz istraživanja smatra kako je traženje pomoći svojevrsni tabu, moguće je da nisu upoznati s pozitivnim aspektima ovih usluga i potencijalnom dobrobiti za njih same. Moguće je i da bi neki primjeri dobre prakse te istupanje mladih koji su potražili pomoć u javnosti mogli na neki način pomoći u demistificiranju takvih oblika podrške ali i povećanju same motivacije mladih da se odluče javiti stručnjacima ukoliko se suoče s nekim problemom. Tako bi se pokrenuo dijalog o tome što je psihosocijalna podrška, gdje je mogu dobiti i na koji način. Isto tako, uz podizanje svijesti o važnosti brige o mentalnom zdravlju, mladi bi imali priliku shvatiti da je traženje pomoći sasvim prirodno i opravdano te tako mogu osigurati pozitivne promjene u svom životu.

5. LITERATURA

- Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L. (2012): Doživljaj financijskog statusa obitelji i psihosocijalno funkcioniranje srednjoškolaca. *Revija za socijalnu politiku*, 19(3), 233-253.
- Backović, D. (1998): Mentalno zdravlje i mentalna higijena između dva milenijuma. *REDAKCIJSKI ODBOR*, 833.
- Hrvatski crveni križ: <http://www.hck.hr/hr/>
- Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine. Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Program javnih potreba u socijalnoj skrbi i zdravstvu grada Samobora za 2016. godinu
- World health organization: <http://www.who.int/about/mission/en/>
- Zakon o socijalnoj skrbi, „*Narodne novine*“, broj 157/13, 152/14, 99/15, 52/16 i 16/17)

ELIZABETA PETERSDORFER

MLADI U ILOKU, KAKO STE? RIZICI I ZAŠTITA MLADIH

U GRADU ILOKU

1. UVOD

Istraživanje o mladima Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu i Zaklade Friedrich Ebert (Ilišin i sur., 2013), opisuje probleme s kojima se suočavaju mladi u razvijenim i u bivšim socijalističkim zemljama, a navode i neke hrvatske specifičnosti. To su ponajprije domovinski rat u Hrvatskoj početkom 1990-ih i njegove ekonomske i političke posljedice, društvena transformacija koja se očituje u deficitarnoj demokratizaciji hrvatskog društva i devastaciji gospodarskih resursa, potom, dugogodišnji proces pripreme Hrvatske za ulazak u Europsku uniju uz slabo poboljšavanje samih gospodarskih prilika te financijska kriza od 2008. godine. Autori zaključuju kako je "današnja generacija mladih odrastala u društvu obilježenom ratnim traumama i skromnim gospodarskim razvojem, a da je sazrijevala u okolnostima gospodarskog nazadovanja i velike osobne neizvjesnosti i nesigurnosti".

Kako to Štefančić (2010) i Nacionalni program za mlade (2014) definiraju, mladi kao društvena skupina objedinjuju populaciju u dobi od 15. do 30. godine života, a Ilišin i suradnici (2013) ističu kako su "mladi u tranzicijskim zemljama suočeni s nizom procesa koji otežavaju njihovu adekvatnu integraciju u svijet odraslih, kao što su: porast socijalnih razlika i nejednakosti obrazovnih šansi, zaoštavanje kompeticije na tržištu rada uz rast nezaposlenosti i prekarnog rada, porast kriminala i rizičnih oblika ponašanja, pad kvalitete zdravstvene zaštite, urušavanje nekadašnjih te sporo instaliranje drukčijih društvenih vrijednosti."

Suočeni s neizvjesnim mogućnostima zapošljavanja, otežanim prilikama za socioekonomskim osamostaljivanjem, a pod pritiskom navedenih rizičnih čimbenika, mladi se pokazuju kao ranjiva skupina. Uzevši u obzir i dodatne pritiske nošenja s teškom ratnom poviješću, nameće se pitanje sposobnosti upravljanja stresom i mentalnog zdravlja mladih Grada Iloka. Briga o zdravom razvoju i zaštiti zdravlja mladih podrazumijeva osiguravanje društvenih uvjeta za kvalitetan život mladih, kao i prepoznavanje rizičnih i zaštitnih čimbenika kojima su mladi izloženi te podršku razvoju otpornosti kod mladih.

Rizični čimbenici su "one karakteristike, varijable ili opasnosti koje, ukoliko su prisutne, za određenog pojedinca postoji veća vjerojatnost da će se taj pojedinac, prije nego netko drugi iz opće populacije, razviti poremećaj u ponašanju"

(Bašić, 2009). Rizični čimbenici mladih se smještavaju u pet područja: 1) genetski ili biološki čimbenici rizika, 2) individualni i vršnjački čimbenici rizika, 3) rizični čimbenici vezani za školu, 4) rizični čimbenici u obitelji i 5) rizični čimbenici u zajednici (Williams, Ayers i Arthur, 1997). Nikčević – Milković i Rupčić (2014) navode najizraženije zaštitne čimbenike. To su: a) prilike u zajednici za prosocijalno uključivanje, b) nagrade u zajednici za prosocijalno uključivanje, c) religioznost, d) prilike u školi za prosocijalno uključivanje, e) nagrade u školi za prosocijalno uključivanje, f) vjerovanje u moralni red, g) druženje s prosocijalnim vršnjacima i h) privrženost obitelji.

Nenadić – Bilan (2012) navodi dva različita pristupa preventivnim strategijama s obzirom na stupanj rizika. Prvi je Konbergov i Caplanov (1980) pristup s obzirom na tri razine prevencije: primarnu, sekundarnu i tercijarnu. Mjere primarne prevencije se odnose na mjere koje se poduzimaju prije pojave problema u funkcioniranju osobe, sekundarna prevencija se odnosi na mjere nakon pojave prvih znakova smetnji, a tercijarna prevencija nakon aktualizirane smetnje. Vezano za prvi pristup, Catalano i Dooley (1982, prema Nenadić – Bilan, 2012.) predlažu dva tipa primarne prevencije: proaktivni, koji se odnosi na sprječavanje porasta i razvoja rizičnih čimbenika te reaktivni, kod kojeg se pojedinca nastoji osposobiti za učinkovitu reakciju na suočavanje sa stresom. Drugi pristup je Gordonov (1987, prema Nenadić – Bilan, 2012.) koji prevenciju s obzirom na stupanj rizika dijeli na univerzalnu, selektivnu i indiciranu koji je šire prihvaćen pa tako i od Europskog nadzornog centra za nadzor droga i ovisnost o drogama (EMCDDA, 2010).

Otpornost je definirana kao 'opći kapacitet koji omogućuje osobi, grupi ili zajednici da prevenira, umanjiti ili savlada štetne utjecaje nedaća' (Gazdek i Horvat, 2001)

I na primjeru lokalne zajednice Grada Iloka moguće je postaviti pitanje kako žive mladi, kako se nose s rizičnim čimbenicima i znaju li kome se mogu obratiti za pomoć? Što postoji, a što je potrebno za zaštitu kvalitete života te koji su čimbenici nekorištenja postojeće zaštite?

U radu se prikazuju rezultati istraživanja o tome kako žive mladi u Iloku, s osvrtom na njihovo zadovoljstvo kvalitetom života i to osobito u odnosu na područja: zaštite zdravlja, obrazovanje, rad, slobodno vrijeme i privatne odnose (obitelj i prijateljstva), kao i stavove o društvenim pitanjima te prema iseljavanju ili nastavku života u Iloku. Radom su identificirani neki rizični i zaštitni čimbenici koji utječu na socijalnu uključenost i kvalitetu života mladih te otpornost mladih u nošenju s izazovima na razini lokalne zajednice Grada Iloka.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Svrha provođenja istraživanja na području Grada Iloka je stjecanje uvida o različitim područjima života i kvaliteti života mladih u lokalnoj zajednici. Specifični ciljevi su istražiti rizične i zaštitne čimbenike za život mladih; stavove i ponašanje mladih vezanih uz područje zaštite zdravlja, obrazovanje, rad, slobodno vrijeme i privatne odnose (obitelj i prijateljstva), vjersku pripadnost; stavove o društvenim pitanjima, prevladavanju podjela i osobnom zadovoljstvu životom; te stav prema iseljavanju odnosno nastavku života u Iloku.

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2017. godine putem on line anketnog upitnika na uzorku od 69 sudionika. Uzorak je slučajan te je njime obuhvaćena ciljana skupina mladih sa prebivalištem/boravištem na području Grada Iloka (Bapska, Ilok, Mohovo i Šarengrad), starosne dobi od 15-30 godina, uključujući srednjoškolce, studente, nacionalne manjine i NEET skupinu.

Sadržaj i struktura on line upitnika velikim su dijelom temeljeni na upitniku istraživačke studije *Mladi u vremenu krize* Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu i Zaklade Friedrich Ebert (2013), prilagođenog opsegu istraživanja (specifičnosti lokalne zajednice i odabrane teme istraživanja). Upitnik se sastoji od 85 pitanja, grupiranih po sljedećim rizičnim i zaštitnim čimbenicima: 1. školska atmosfera, 2. zaposlenost, 3. slobodno vrijeme i način života (kultura, rekreacija, mogućnosti za druženje mladih), 4. (ne)prisutnost sredstava ovisnosti (alkohol i droga), 5. zdravlje (dostupnost sustava podrške i zaštite mentalnog i fizičkog zdravlja), 6. prevladavanje društvenih podjela i sukoba (prostori za dijalog i uvažavanje), 7. obitelj i prijatelji, 8. vjera i vjerska pripadnost te 9. demokracija i politika.

Za potrebe ovog rada, bit će interpretirano izdvojenih 57 pitanja.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U istraživanje je bilo uključeno ukupno 69 mladih, od kojih je 71% ispitanika bilo ženskog spola. S obzirom na dobne skupine, 14,5% ispitanika je maloljetno, dok je njih 40,6% u skupini od 18 do 30 godina. 65,2% ispitanika ima prebivalište u Iloku, 5,8% u Šarengradu, 14,5% je iz Bapske, 2,9% iz Mohova, a 11,6% ispitanika ima prebivalište izvan područja Grada Iloka. 88,4% ispitanika je izjasnilo da su katolici. Od ukupnog broja ispitanika, 36,2% je zaposleno, 17,4% nezaposleno, 18,8% su učenici/e, a 27,5% studenti/ce. 1,4% mladih je završilo samo osnovnu školu, 5,8% ima završenu trogodišnju, a 60,9% četverogodišnju školu. 17,4% je završilo fakultet, a 14,5% imaju magisterij ili doktorat. Većina ispitanih mladih trenutno se ne školuje (49,3%).

Nakon predstavljenih socio-demografskih obilježja sudionika, prikazat će se rezultati istraživanja i to po prema pitanjima, odnosno prema identificiranim kategorijama zaštitnih i rizičnih čimbenika.

Školska atmosfera

Mladima je u ovom kontekstu postavljeno 6 pitanja, a ona su se odnosila na oblik obrazovanja u koji su trenutno uključeni; njihovo mišljenje o obrazovnom sustavu; zadovoljstvo obrazovanjem u Gradu Iloku; te na potencijalne razloge za prekid školovanja kod onih koji su prekinuli školovanje. Odgovori mladih pokazuju kako im je škola donekle stresna, kako je kvalitetom osnovnoškolskog obrazovanja u Iloku nezadovoljno 14,4% ispitanika, a da je kvalitetom srednjoškolskog obrazovanja nezadovoljno 18,8% mladih. 82,6% mladih navodi kako nisu imali građanski odgoj i obrazovanje u školama. Zadovoljstvo osnovnoškolskim obrazovanjem je izrazilo 43,4%, a srednjoškolskim 40,4% mladih. Kao razloge za prekid školovanja, njih 10,1% navodi siromaštvo ili financijske poteškoće u kojima se obitelj nalazi (nalazila), a 5,8% navodi privlačnost mogućnosti zapošljavanja.

Zaposlenost

Vežano uz zapošljavanje, mladima je postavljeno 13 pitanja koja su se odnosila na njihovu perspektivu o zaposlenju nakon završenog obrazovanja te na to rade li u struci ili van struke. Zatim, ispitivano je njihovo mišljenje o važnim čimbenicima pri pronalasku i prihvaćanju posla, volja za odlaskom iz Iloka, profesionalni ciljevi te koliku ulogu pri pronalasku posla za njih ima HZZ. Odgovori mladih pokazuju kako njih 34,8% ne vjeruje da će brzo nakon završetka školovanja pronaći posao, dok 10,1% njih pak vjeruje u suprotno – brz pronalazak posla nakon školovanja. Njih 20,3% radi u struci, odnosno rade zanimanje za koje su školovani, dok 30,4% ne radi u svojoj struci. Prilikom traženja posla, mladi su ocijenili političke veze i razinu obrazovanja kao najvažnije čimbenike, dok kao najvažnije čimbenike za prihvaćanje posla navode primanje/plaću, mogućnost rada sa simpatičnim ljudima te sigurnost radnog mjesta. Kada bi mogli birati, 15,9% mladih bi imalo vlastiti obrt ili proizvodni pogon, 33,3% bi radilo u javnoj (državnoj službi), a 20,3% bi radilo u maloj privatnoj firmi. 30,4% ispitanika se nada radnom mjestu u Gradu Iloku, 14,5% radnom mjestu unutar Vukovarsko-srijemske županije, 27,5% radnom mjestu unutar Hrvatske, a njih 14,5% radnom mjestu u inozemstvu. 44,9% mladih želi ostati u Iloku, dok se 42% izjasnilo kako bi se željeli odseliti u neki drugi grad/mjesto u Hrvatskoj. Za to navode sljedeće razloge: poboljšanje standarda života (27,5%) i lakše zaposlenje (24,6%). 17,4% mladih izražava jako snažnu, a 29% donekle snažnu želju za iseljenjem iz Iloka. U svojim iskustvima s HZZ-om, 30,4% mladih navodi kako HZZ nije imao nikakvu ulogu u pronalasku njihovog posla, dok 10,1% izražava nezadovoljstvo uslugama. Zadovoljstvo uslugama je izrazilo samo 1,4% mladih.

Mladi u Gradu Iloku optimistično gledaju na budućnost: njih 66,7% ju vidi boljom, dok ju 5,8% vidi lošijom. Najvažniji profesionalni ciljevi mladih su: zaposliti se (89,9%), naći stan, siguran posao (84,1%) i osigurati egzistenciju (72,5%). Potpuno nevažni su, u jednakom postotku, nastaviti obiteljski posao i baviti se znanstvenim radom (po 21,7%).

Slobodno vrijeme i način života

Vezano uz provođenje slobodnog vremena, ispitanicima je postavljeno 7 pitanja koja se odnose na učestalost i kvalitetu provođenja različitih aktivnosti (kultura, rekreacija, druženje mladih), te pitanja koja se odnose na konzumaciju TV i internet sadržaja. Odgovori pokazuju da ispitanici često slušaju glazbu (79,7%), izlaze s prijateljima (43,5%) i gledaju filmove (40,6%), dok njih 33,3% nikada ne posjećuje muzeje ili kazališta te se njih 15,9% ne bavi sportom. Mladi se međusobno svakodnevno družu kroz posjete jedni drugima/međusobne razgovore (24,5%), a njih 66,7% je ocijenilo kako se jako rijetko družu kroz aktivnosti zajedničkog učenja. Također, 49,3% jako rijetko odlazi na koncerte, a 39,1% jako rijetko ide na grupne izlete.

Financijski, ispitanici mjesečno najviše (više od 300kn/mjesečno) izdvajaju na odjeću/obuću/kupovanje modnih dodataka (20,3%), a najmanje na kupnju knjiga (60,9%). Pristup internetu ima 95,7% ispitanika, a na njemu 23,3% provodi više od 6h na dan. Najčešće koriste internet za pristup društvenim mrežama (31,9%), traženje različitih informacija (26,1%) i komuniciranje s poznatima/rodbinom putem ´chat-a´, skypea (18,8%). 29,0% mladih uopće ne gleda TV, a 31,9% gleda TV do 1h na dan.

Zdravlje

U ovom tematskom području ankete, ispitanicima je postavljeno 16 pitanja koja su se odnosila na sljedeće segmente zdravlja: postojanje određenih zdravstvenih problema, redovitost obavljanja sistematskih pregleda i odlazaka zubaru, ginekologu/urologu, razlozi ne odlaska istima, seksualno iskustvo mladih, oblici kontracepcije koju koriste ako su seksualno aktivni, zadovoljstvo vlastitim izgledom te dostupnost sustava podrške i zaštite mentalnog i fizičkog zdravlja. Odgovori ispitanika pokazuju prisutnost određenih zdravstvenih teškoća (njih 65,2% je u proteklih godinu dana imalo lakšu bolest, a 15,9% neku vrstu tjelesne ozlijede) i psihičkih problema ispitanika (2,9%), dok ih 15,9% ne može niti navesti kada su posljednji put bili na sistematskom pregledu. Seksualno je aktivno 66,7% ispitanika, a kao najčešće sredstvo kontracepcije koriste prezervative (37,7%) i prekinuti snošaj (7,2%), dok 13% mladih ne koristiti nikakav oblik zaštite prilikom spolnih odnosa. 47,8% mladih nije niti jednom bilo na ginekološkom/urološkom pregledu, a razlozi tomu su: stav da je to nepotrebno (14,5% mladih), prometna udaljenost od najbliže ordinacije (10,1%) i strah od odlaska urologu/ginekologu (8,7%). Razlozi neredovitog posjećivanja zubara su strah od zubara/boli (23,2%), prometna udaljenost (10,1%) i stav da je to nepotrebno (4,3%). Po pitanju fizičkog izgleda, 8,7% je izjasnilo nezadovoljstvo, dok je 42% ispitanika zadovoljno svojim izgledom.

(Ne)prisutnost sredstava ovisnosti

Vežano uz (ne)prisutnost sredstava ovisnosti (alkohol i droga), ispitanicima su postavljena 4 pitanja koja se odnose na pušenje, prihvatljivost i konzumaciju alkohola te učestalost različitih rizičnih ponašanja. Odgovori ispitanika prikazuju prisutnost konzumacije sredstava ovisnosti poput cigareta (29,0% mladih svakodnevno, a 11,6% povremeno puši cigarete), alkohola (26,1% mladih konzumira alkohol samo vikendom) i marihuane/hašiša (11,6% mladih je nekoliko puta probalo marihuanu ili hašiš). 55,1% mladih smatra alkohol prihvatljivim, a od ostalih rizičnih ponašanja, 7,2% mladih prakticira seksualne odnose bez zaštite nekoliko puta tjedno, te 7,2% ispitanika drži neku vrstu dijete.

Prevladavanje društvenih podjela i sukoba

Vežano za prevladavanje društvenih podjela i sukoba te prostore za dijalog i uvažavanje, ispitanicima je postavljeno 14 pitanja koja se odnose na stav mladih prema eventualnom (ne)postojanju određenih vrsta centara i aktivnosti za mlade u Gradu Iloku, toleranciji prema drugim skupinama, iskustvo diskriminacije (drugih i sebe), stav o pobačaju te volonterskom angažmanu mladih.

Odgovori pokazuju kako 89,9% mladih prepoznaje potrebe za nekom vrstom centra za mlade, a od aktivnosti koje bi nudio mladi su najviše ocijenili: usluge informiranja u području obrazovanja, zapošljavanja i mobilnosti (42,4%), tribine o aktualnim temama/problemima mladih (38,5%) i različita savjetovališta za mlade (35,9%). Vežano za savjetovališta, jako važnim su procijenili postojanje savjetovališta za poticanje kreativnosti mladih (53,6%) te savjetovališta za samozapošljavanje i poduzetništvo mladih (43,5%), savjetovališta za suzbijanje ovisnosti među mladima (43,5%), savjetovališta za učenje mirnog (nenasilnog) rješavanja sukoba među mladima (43,5%) i savjetovališta za mlade – žrtve nasilja (43,5%).

Mladi daleko najviše vjeruju članovima svoje obitelji (76,8%), a odgovaraju i na pitanje o vlastitoj izloženosti diskriminaciji. Na pitanje jesu li često bili diskriminirani na osnovi odrastanja u gradu, odnosno selu, potvrdno odgovara 11,6% ispitanika. Isti broj ispitanika je izjavilo kako su bili diskriminirani na osnovu svog ekonomskog položaja, a 23,2% njih kaže kako su ponekad bili diskriminirani na temelju svog spola.

Vrijednosti koje ispitanici najviše cijene su skladan obiteljski život, tolerantnost (uvažavanje drugačijeg mišljenja) i borbenost, zatim inovativnost (kreiranje), poštenje (korektnost prema drugima) i osobno dostojanstvo (integritet i obrazovanje).

Zanimljiv je rezultat prema kojem ispitanici ističu tolerantnost kao važnu vrijednost, dok s druge strane njih 14,5% pokazuje socijalnu distancu i neprihvatanje istospolnih parova u susjedstvu. Nešto više njih, 17,4%, ipak iskazuje potpuno tolerantno ponašanje prema istospolnim parovima. Pojavnost socijalne distance uočena je i na drugim

česticama – odnosu prema manjinskim skupinama. Tako ispitanici najviše netrpeljivosti pokazuju prema obiteljima iz Kine, romskim obiteljima, obiteljima iz SAD-a i Sirije. Nadalje, pobačaj 24,6% mladih doživljava kao nešto što se treba u potpunosti zabraniti zakonom, dok njih 20,3% podržava legalizaciju pobačaja.

Čak 66,7% mladih je u posljednjih 12 mjeseci bilo volonterski angažirano, pri čemu navode da je riječ o sljedećim aktivnostima: organizaciji kulturnih događaja/festivala koncerata i sl. (15,9%) i sudjelovanju u javnim poslovima u lokalnoj zajednici (13,0%) pri čemu su kao motive navodili želju za aktivnošću (31,9%), predanost pomaganju drugima (15,9%) i želju za rješanjem konkretnog problema (10,1%).

Obitelj i prijatelji

Vezano uz obitelj i prijatelje, ispitanicima je postavljeno 13 pitanja koja se odnose na vrstu zajednice roditelja, s kim žive, kakve odnose imaju s roditeljima i braćom/sestrama, te zadovoljstvo prijateljima i odnosima u lokalnoj zajednici. Odgovori pokazuju da većina ispitanika (92,8%) dolazi iz bračnih zajednica roditelja te da ih 50,7% živi s roditeljima, 23,2% živi s partnerom ili bračnim drugom, a 10,1% ih živi samostalno. 36,2% ispitanika navodi kako ima jako dobre odnose s roditeljima, njih 53,6% navodi kako ima dobre odnose, a samo 2,9% navodi odnose pune sukoba i neuvažavanja, dok se 46,4% mladih jako dobro slaže i 36,2% dobro slaže s braćom/sestrama. Na donošenje odluka ispitanika najviše utječu majka (37,7%) i otac (21,7%). Iako 29% ispitanika odluke donosi s roditeljima, njih 63,8% se izjasnilo kako u konačnici samostalno odlučuju.

Po pitanju ulaska u brak, 43,5% mladih smatra kako su optimalne godine za to između 26 i 29 godina. 88,4% ispitanika nema djecu, a 39,1% se izjasnilo kako bi voljeli imati troje djece. 84,1% ispitanika ima određeni krug prijatelja s kojima se redoviti druži pri čemu je 30,4% jako zadovoljno svojim prijateljima, a svega 11,6% je jako zadovoljno odnosima u lokalnoj zajednici.

Demokracija i politika

Skupinom pitanja o demokraciji i politici se željelo dobiti odgovore na 3 pitanja o tome kako mladi procjenjuju vlastiti utjecaj na proces odlučivanja i kvalitetu demokracije u vlastitoj lokalnoj zajednici. Rezultati pokazuju kako ispitanici nemaju povjerenja u političke stranke, državne institucije, pa čak ni u organizacije civilnog društva. 43,5% ispitanika je izašlo na lokalne izbore, a 44,9% ispitanika se uopće ne osjeća zastupljenima kroz mlade ljude koji su aktivni u politici.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

I optimizam je preseljiv

Ja živim u Gradu Iloku. Dio sam onih 66,7% mladih koji optimistično gledaju na svoju budućnost. Također sam i dio gotovo polovice mladih koji ozbiljno razmišljaju o odlasku iz svog mjesta. Ono što će odlučiti neće biti optimizam niti manjak ljubavi prema Iloku. Bit će to (i prema istraživanju) manjak posla i manjak mogućnosti provođenja kvalitetnog vremena. U ovom trenu vjerujem da nitko ne očekuje od države ili lokalnih zajednica da naprave drastične pomake po prvom pitanju – pitanju zaposlenosti mladih, stoga ću se osvrnuti na rješenja koja su izvediva, i kojima bi sredina, u ovom trenutku, odgovorila na potrebe mladih.

Istraživanje mi je jasno predočilo kako nam je potreba struktura. Struktura u smislu udruge za mlade, kluba za mlade, centra za mlade... Potrebni su nam prostori za povezivanje, razvijanje vještina, osamostaljivanje, stjecanje iskustva i provođenja kvalitetnog vremena. Ne samo da bismo postali 'konkurentniji na tržištu rada', već i zato da bismo zajedno doprinosili razvoju cijele lokalne zajednice i sami kreirali puno bolju budućnost. Sebi i drugima. Mladi su u velikim postocima iskazali potrebu za osnivanjem jednog takvog centra koji bi im nudio: usluge informiranja u području obrazovanja, zapošljavanja, mobilnosti i sl., tribine o aktualnim temama/problemima mladih, te različita savjetovališta za mlade. Jako važnim su procijenili savjetovališta za poticanje kreativnosti mladih.

Zanimljivo je to... Istraživanje prikazuje mlade kao osobe koje su voljne volontirati, koje žele preuzeti odgovornost, pokazati proaktivnost u zajednici, a kojima nedostaju osnovne informacije i multifunkcionalan prostor za ispunjavanje svojih potencijala... Za sada taj potencijal, u velikom postotku, čini se samo 'visi' na internetu. Istraživanje također opisuje te iste mlade kao osobe koje ne vjeruju politici i kojima je možda te politike već i dosta (Za ovo vam doista nije niti trebalo istraživanje, ponekad se letargija osjeti i u zraku...).

Zabrinjavajuća je misao da mladi, u vremenu kada su informacije dostupnije nego ikada, ne koriste dostupne sustave zdravstvene zaštite (ginekolog, urolog, zubar i psihološka pomoć), te da im nedostaje zdravstvena edukacija pri čemu se kao glavni čimbenici ističu prometna nepovezanost i neinformiranost. Postojanjem jednog multifunkcionalnog centra za mlade osiguralo bi se kvalitetno informiranje i to na youth friendly način (kroz kvalitetan rad s mladima). I kroz dijalog. Mi vam mladi 'ne brijemo' na monologe...

Mladi su prepoznali i potrebu za postojanjem savjetovališta za mentalno zdravlje mladih, iako se, prema istraživanju, maleni postotak mladih izjašnjava da im je uopće potrebna psihološka pomoć. Zanimljivo, zar ne? Ne vjerujem da je ovdje u pitanju samo negativna slika općenitog mentalnog zdravlja mladih, niti solidarnost prema drugim mladima... Vjerujem da je ovdje do izražaja došla osobna potreba mladih... Koliko se doista u školama i obiteljima razgovara o temi mentalnog zdravlja? I koliko se radi na tome? Koliko je još uvijek mentalno zdravlje tabu tema?... Opet, centar za mlade bi dogovaranjem na ove potrebe kroz različite aktivnosti, procese socijalne inkluzije i samim osiguravanjem

provođenja kvalitetnog vremena bio veliki zaštitni čimbenik. Zaštitni čimbenik koji zaslužuje svaka mlada osoba u bilo kojem gradu. Bila ona optimistična ili ne.

Obavezno moram naglasiti kako centar za mlade ne može biti zamjena za zdravstveni i građanski odgoj u školama! Ovo napominjem jer istraživanje pokazuje stvarnu potrebu za sustavnim i kvalitetnim provođenjem zdravstvenog i građanskog odgoja. Samo postojanje centra ne bi magično riješilo sve probleme svih mladih, on bi bio dio rješenja i daleko najlogičniji, najbrži i najkvalitetniji način na koji bi Grad pokazao stvarnu brigu za mlade. Mladi bi njime dobili podršku i mogućnost provođenja kvalitetnog vremena.

Dok ovo čitaš, možda razmišljaš kako će biti teško sve to osigurati, pokrenuti i postaviti na noge... Možda misliš kako je općenito teško biti dio promjene...

Ali što je teže? Osigurati strukturu ili gledati kako se sav mladi optimizam iseljava?

Nažalost, i optimizam je preseljiv...

5. LITERATURA

- Bašić, J., Novak, M.; Grozić-Živolić, S. (2008): Spremnost i mobilizacija zajednice za prevenciju rizičnih ponašanja: Perspektiva ključnih ljudi u Istarskoj županiji. *Kriminologija i socijalna integracija*, 16 (2), str. 1-124
- Ferić Šlehan, M. (2008): Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: Razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (1), str. 15 -26
- Gazdek, M., Horvat, I. (2001): Otpornost i prevencija poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Kriminologija i socijalna integracija*, 9 (1-2), str. 85 – 94
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvoždanović, A., Potočnik, D. (2013): Mladi u vremenu krize: Prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Friedrich Ebert o mladima. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Friedrich Ebert Stiftung – Zagreb.
- Ilišin, V., Spajić Vrkaš, V. (2015): Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj: Istraživački izvještaj. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Kranželić Tavra, V. (2002): Rizični i zaštitni čimbenici u školskom okruženju kao temelji uspješnije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38 (1), str. 1-12
- Lebedina – Manzoni, M. (2002): Rizični i zaštitni čimbenici u relaciji s veličinom grada i izloženosti ratnim razaranjima. *Revija za sociologiju*, 33 (3-4), str. 181 – 196
- Nenadić – Bilan, D. (2012): Strategije prevencije ovisnosti o drogama. *Magistra ladertina*, 7(7).
- Nikčević- Milković, A., Rupčić, A. (2014): Procjena rizičnih i zaštitnih čimbenika u svrhu planiranja prevencije problema u ponašanju djece i mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (1), str. 105-122
- Štefančić, V. (2010): Kult(ura) mladocentričnosti. *Mladi i društvo – pitanje identiteta, Bilten Studija o mladima za mlade*. 2010 (1), 10-16 str.

PARTICIPACIJA
MLADIH I
SUVREMENE
MIGRACIJE

5

Poglavlje “Participacija mladih i suvremene migracije” problematizira nekolicinu aktualnih pitanja o mladima – jesu li mladi zaista pasivni i nezainteresirani ili ih njihova lokalna zajednica ne potiče (dovoljno) na aktivan angažman? Što se mladima zapravo nudi i koliku autonomiju imaju u donošenju odluka koje ih se tiču? Koji su uzroci sve većeg iseljavanja mladih iz Hrvatske i što je potrebno napraviti kako bi ih se zadržalo?

Polaznica Martina Kalčić je kroz svoj rad o suvremenim migracijama pokušala razumjeti koji su to elementi društva koje je potrebno mijenjati kako bi mladi odlučili ostati u Hrvatskoj. Ukazuje na sustavne promjene koje je potrebno napraviti u području obrazovanja, zapošljavanja, životnog standarda, birokratizacije sustava te raznih politika. Također, naglašava kako je vrijeme za mlade ograničen resurs koji ne žele trošiti uzalud u zemlji u kojoj su promjene prilično spore i teško vidljive. Zabrinjavajući rezultati ovog istraživanja mogli bi poslužiti donositeljima odluka s kojima je u sklopu svog istraživanja pričala polaznica Martina Lončarek. Ona je radila na usporedbi institucionalnih oblika participacije mladih u dvjema manjim lokalnim sredinama,

pri čemu je razgovarala s mladima i donositeljima odluka. Istraživanje je pokazalo kako su mladi prilično nezadovoljni situacijom u svom životnom okruženju, nisu dovoljno aktivni niti informirani o mogućnostima koje im se nude. S druge strane, donositelji odluka smatraju kako se nudi dovoljno sadržaja, ali da mladi nisu zainteresirani za korištenje istih. Sve ove spoznaje još jednom ukazuju na to koliko je važno osigurati dijalog između mladih i donositelja odluka. A da se on ne bi temeljio samo na pretpostavkama, potrebno je ispitivati potrebe mladih i na njima temeljiti svoje aktivnosti i programe. U osmišljavanju istih može pomoći nacrt istraživanja kojeg je pripremila polaznica Tamara Lipnjak. Iako je upitnik bio namijenjen istraživanju slobodnog vremena i potreba mladih u Gospiću, on se bez većih promjena može koristiti u svim lokalnim zajednicama.

Mladi trebaju osvijestiti moć i snagu koju imaju, a donositelji odluka trebaju znati slušati i odgovarati na njihove potrebe. Jedino se tako može unaprijediti kvaliteta njihovog života što će zasigurno utjecati na sve rjeđi odlazak mladih u inozemstvo.

MARTINA KALČIĆ

SUVREMENE MIGRACIJE MLADIH IZ REPUBLIKE HRVATSKE

U INOZEMSTVO - RAZLOZI I MOTIVI ISELJAVANJA

1. UVOD

Ovaj rad bavi se fenomenom iseljavanja mladih izvan granica Republike Hrvatske, prvenstveno njihovim razlozima te motivacijom za iseljenje. Važno je spomenuti kako se istražuje vremenski okvir koji odgovara vremenu ulaska Hrvatske u Europsku uniju pa do danas. Istraživanje u ovom radu obuhvatit će isključivo mlade u dobi od 18 do 30 godina, zato što se želi obuhvatiti mlade koji zakonski samostalno mogu donijeti odluku o odlasku iz države, točnije skupinu koja obuhvaća studente i studentice te mlade radnike i radnice. Navedeni vremenski okvir istraživanja određen je trenutkom otvaranja novih mogućnosti po pitanju pravne regulacije i dostupnosti tržišta rada za dugoročniju migraciju prema državama Europske unije. Odnosno, označava trenutak kada se današnjim generacijama mladih pružila mogućnost jednostavnijeg preseljenja izvan granica države.

Brojni autori Hrvatsku nazivaju „tradicionalno“ iseljeničkom zemljom pa tako primjerice Čizmić (2002; prema Grabovac, 2016) navodi kako su na ovim prostorima najvažniji uzroci iseljavanja bile ekonomske i agrarne krize koje su poticale gospodarski tip migracija, dok su ratovi, primarno svjetski, i nezadovoljstvo vladajućom politikom poticali politička iseljavanja. Motivaciju suvremenih migracija, jednako kao i ranijih, nemoguće je svesti pod jedan nazivnik, već ih čini cijeli niz isprepletenih faktora koji ovise o brojnim prirodnim i društvenim čimbenicima, o društvenoj i ekonomskoj razvijenosti te o prostornim napetostima (Friganović, 1989; prema Grabovac, 2016).

Posljednjih godina sve je značajniji trend povećanog iseljavanja iz Hrvatske, odnosno kako kaže Župarić-Ilić (2016) povećao se broj emigrirane u odnosu na imigriranu populaciju, naročito od razdoblja ulaska Hrvatske u Europsku uniju čime su se otvorile nove mogućnosti za mobilnost različitih populacijskih skupina. Ovaj autor navodi kako su najvažniji ekonomski parametri, zbog kojih su pojedinci mogli donijeti odluku o privremenom ili trajnom iseljavanju u razdoblju od kraja 2008. do kraja 2015. godine, negativni rast bruto domaćeg proizvoda, nepovoljna gospodarska situacija, smanjenje opće stope zaposlenosti, visoka stopa nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti, pad životnog standarda za mnoge građane, nemogućnost pronalaženja zaposlenja u struci, dugo čekanje na zaposlenje, neadekvatna plaća s obzirom na kvalifikaciju i loša poduzetnička klima. Također, navodi kako je Hrvatska u 2015. godini imala jednu

od najviših stopa nezaposlenosti mladih ispod 25 godina (43%) u odnosu na druge zemlje Europske unije te smatra kako su upravo takvi negativni ekonomski trendovi uzrok pojačanom iseljavanju mlađe populacije. S druge strane, autor smatra kako je jednako tako potrebno istražiti i brojne druge faktore koji oblikuju novije emigracijske tokove iz Hrvatske, osobito populacije mladih, a koji uključuju i političke, društvene, obrazovne te druge razloge (Župarić-Ilić, 2016).

Autori Peračković i Rihter (2016) svojim su istraživanjem ustanovili kako je upravo sklonost materijalizmu u suvremenom hrvatskom društvu također jedan od poticaja koji se pridružuje tradicionalnijim motivima iseljavanja, poput težnji za ostvarivanjem karijernih ambicija i/ili poboljšanjem životnog standarda (Peračković i Rihter 2016). Prema istraživanju "Mladi u vremenu krize" (Ilišin i sur., 2013), u sklopu kojeg su analizirani određeni stavovi i obrasci ponašanja mladih u suvremenom hrvatskom društvu, autorice također spominju prvenstveno ekonomske faktore koji motiviraju mlade na iseljavanje, poput poboljšanja standarda života i lakšeg zaposlenje, ali i općenito loše situacije u Hrvatskoj (Ilišin i sur. 2013).

Od otvaranja granica Europske unije hrvatskim građanima, može se pratiti kako je trend iseljavanja u porastu. Tako su se prema godišnjim evidencijama Državnog zavoda za statistiku 2013. godine iselile 15.262 osobe; 2014. godine 20.858; i 2015. godine njih 29.651 (Državni zavod za statistiku, 2014, 2015, 2016). No, budući da su navedeni podaci zasnovani na podacima Ministarstva unutrašnjih poslova o odjavama prebivališta, može se pretpostaviti kako je broj iseljenih još veći obzirom da sigurno postoje i oni koji su iselili iz zemlje, ali nisu to evidentirali u kontekstu prebivališta (Peračković i Rihter, 2016). Kako autori Peračković i Rihter (2016) kažu, navedeni podaci nisu katastrofalni, no zabrinjavajući su budući da je trend u porastu te da nerijetko odlaze cijele obitelji, a dio iseljenih se ne namjerava vratiti.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanjem koje će biti provedeno u sklopu ovog rada nastoji se dobiti što širi spektar razloga zbog kojih je društvena pojava iseljavanja mladih iz Hrvatske opet u porastu. Cilj istraživanja je doprinijeti razumijevanju fenomena iseljavanja mladih u inozemstvo u suvremenom hrvatskom društvu, ali i utvrditi koji bi se sve preduvjeti trebali zadovoljiti da se trend iseljavanja smanji, te da se iseljeni mladi odluče na povratak u Hrvatsku.

Istraživačka pitanja na koja će se nastojati odgovoriti ovim radom bit će usmjerena na uzroke i motivaciju mladih za iseljavanjem iz Hrvatske. Neka od njih su: kakvu predodžbu mladi imaju o preseljenju u drugu državu; što žele ostvariti prilikom dolaska u novu zemlju; koje sve društveno-ekonomsko-političke promjene mogu utjecati na smanjenje trenda iseljavanja mladih? Istraživačke metode koje su korištene za prikupljanje podataka te dobivanje dubljeg uvida i razumijevanja stavova, iskustava, predodžbi i praksi ispitanika su polustrukturirani intervju i fokus grupa.

Provedena su tri polustrukturirana intervjua s mladim osobama koje već žive u inozemstvu. Ovakva vrsta intervjua zahtjeva pripremu jednog dijela pitanja, međutim ostavlja prostor i za improvizaciju (Myers i Newman, 2007) kojom se istraživač može prilagoditi svakoj situaciji i svakom ispitaniku individualno uzimajući u obzir istraživačka pitanja. Ovakvi intervjui omogućavaju konstruiranje konteksta oko ljudskog iskustva kako bi ono postalo smisleno i razumljivo (Patton, 1989; prema Seidman, 2006). Obzirom na fizičku udaljenost ispitanika, intervjui su bili održani on-line na dogovorenoj platformi koja podržava video razgovore. Populaciju su činile punoljetne mlade osobe, a jedan od važnih kriterija odabira ispitanika bio je i njihov stav prema dugoročnom ostanku u inozemstvu, odnosno bili su izabrani oni koji za sada još nemaju plan povratka u Hrvatsku. Također, targetirao se uzorak sa što raznolikijim karakteristikama, a u obzir je uzet spol, porijeklo, ekonomski status te motivacija za odlaskom iz države, kako bi se prikupio što širi spektar mišljenja mladih koji su se već odselili. Ispitanicima se pristupilo putem osobnih i posrednih poznanstava, a teme o kojima se razgovaralo odnosile su se na njihove osobne priče o preseljenju, razloge zbog kojih su odlučili živjeti u inozemstvu, uvjeti u kojima su se nalazili u Hrvatskoj, očekivanja koja su imali prilikom preseljenja, prednosti i nedostaci koje vide u takvoj odluci, planovi za budućnost te potencijalni povratak u Hrvatsku kao jedna od opcija i pod kojim uvjetima. U iskazima ispitanika analizirale su se sličnosti i razlike u njihovim narativima, praksama i iskustvima preseljenja u drugu državu te njihovu osobnu predodžbu razlike u prilikama koju mladi imaju u Hrvatskoj i u inozemstvu.

U sklopu istraživanja također je provedena i jedna fokus grupa. Ova kvalitativna metoda istraživanja, u sklopu koje istraživač moderira razgovor s grupom odabranih ljudi o njihovim stavovima, iskustvima i praksama na određenu temu (Vaughn, 1996; prema Puchta i Potter, 2004), može pružiti priliku i potaknuti članove grupe da artikuliraju one uobičajeno neartikulirane normativne pretpostavke (Bloor i sur., 2002). Fokus grupa je bila provedena u Zagrebu na uzorku koji također ulazi u istu dobnu skupinu kao i u intervjui, uz kriterij da vlastito preseljenje u inozemstvo postoji kao opcija pri kreiranju planova za budućnost. Uzorak je također činila skupina mladih sa što više različitih karakteristika kako bi se utvrdilo mogu li se mišljenja i stavovi različitih mladih pojedinaca i pojedinki podudarati kada su u pitanju razlozi i motivacije suvremenih migracija mladih u inozemstvo. Teme o kojima se razgovaralo odnosile su se na njihove stavove prema fenomenu sve većeg odlaska mladih iz države, pokušalo se utvrditi koji su sve pozitivni, a koji negativni faktori preseljenja u inozemstvo za pojedinca i za društvo. Zatim se propitalo njihovo mišljenje o tome kakva je javna slika mladih koji su otišli, odnosno koji je društveni stav prema njima? Smatraju li se mladi koji su se odselili onima koji su „odustali“ ili koji su „uspjeli“? Na kraju se pokušalo odrediti koje bi sve društvene, ekonomske i političke promjene bile potrebne da se mlade potakne na ostanak ili povratak u Hrvatsku.

Iako je ovo istraživanje manjeg opsega, ono može biti potencijal za izradom opsežnijeg istraživanja čiji bi podaci mogli poslužiti pri kreiranju novih strategija kojima bi se u budućnosti mlade zainteresiralo za ostanak ili povratak u Hrvatsku. Priče pojedinaca, neovisno jesu li još u Hrvatskoj ili su već iselili, mogu odražavati širi pogled na nepovoljnu poziciju mladih ljudi u Hrvatskoj po pitanju njihova obrazovanja, usavršavanja, zaposlenja, osobnog rasta i razvoja, egzistencijalne sigurnosti te zaštite njihovih prava.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati proizašli iz fokus grupe

Na fokus grupi sudjelovalo je petero sudionika i sudionica, a grupu su činili mladi od dvadeset i jedne do dvadeset i devet godina te su svi bili ili visokoobrazovani, ili još uvijek na studiju odnosno mladi koji će postati visokoobrazovani. Također, dvoje ih spada u populaciju zaposlenih, jedna je nezaposlena i dvije su studentice. Teme o kojima se diskutiralo na fokus grupi uključivale su njihovo dosadašnje znanje o fenomenu iseljavanja mladih iz Hrvatske, koliko su upoznati s podacima o iseljenim mladima, koliko je njihovih poznanika već odselilo, zatim koliko je ta tema postala dio njihove svakodnevice te jesu li i sami već razmišljali o odlasku. Pokušali su se nabrojati prednosti i nedostaci koje za pojedinca može imati iseljenje u inozemstvo, a razgovaralo se i o društvenom stavu prema mladima koji odlaze te se nastojalo pobrojati koje bi sve društvene, ekonomske i političke promjene bile potrebne kako bi mladima ostanak u Hrvatskoj postao prihvatljivija opcija od iseljenja.

O temi informiranosti o fenomenu iseljavanja mladih iz Hrvatske može se zaključiti kako su sudionici dio informacija dobili prateći vijesti u kojima se spominju istraživanja i statistički podaci o broju iseljenih i o regijama iz kojih najviše mladih iseljava, no kao primarni izvor informacija naveli su članove obitelji ili poznanike koji su se već odselili. Također, navode kako su primijetili da u zadnje vrijeme češće slušaju o toj temi ili sudjeluju u razgovorima u krugovima poznanika, ali i u interakciji s nepoznatim ljudima. Pitanje jesu li razmišljali o svom odlasku iz države, dovelo je do zaključka da svi jesu, no razlozi su varirali od osjećaja nedovoljne cijenjenosti za svoj trud i rad, želja za boljim obrazovanjem za sebe, ali za svoje potomke, nemogućnost pronalaska posla, želja za višim životnim standardom, politike u Hrvatskoj koja se više bavi prošlošću zanemarujući probleme sadašnjice, te zbog mentaliteta ljudi i kulture kojom se nameće pridržavanje pojedinih tradicionalnih obrazaca ponašanja s kojima se sudionici ne žele poistovjetiti. Svi su sudionici zaključili kako bi voljeli ostanuti u Hrvatskoj ukoliko je javi mogućnost za provedbom pozitivnih društvenih promjena. No, isto tako su spremni nastaviti život u nekoj drugoj državi ako do promjena ne dođe u dogledno vrijeme. Među razlozima koji motiviraju mlade na iseljenje naveli su nemogućnost pronalaska posla u Hrvatskoj, mogućnost pronalaska bolje plaćenog posla u inozemstvu, ali i mogućnost za većim osobnim i profesionalnim napretkom. Zatim, bolje životne uvjete koji uključuju veću kupovnu moć, mogućnost da si priušte luksuz, ali i štednju za budućnost. Također su spomenuli bolje reguliran i sproveden zdravstveni i mirovinski sustav koji doprinosi većem osjećaju sigurnosti i dostojanstva, te dostupnost kvalitetnijeg obrazovanja za sebe i svoje potomke. Navode kako iseljenju doprinosi i činjenica da puno ljudi već imaju člana obitelji, rodbine ili prijatelje koji žive u inozemstvu, ali i otvaranje granica nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Navodili su se i motivi koji su odražavali negativno stanje u Hrvatskoj poput loše ekonomske i gospodarske situacije unutar koje se radnici i radnice nedovoljno cijene, tržište na kojem nema mjesta za većinu mladih, mjere aktivne politike zapošljavanja mladih koje ne osiguravaju

dovoljne prihode za početak samostalnog života. Govore i o socio-kulturnim razlozima poput osjećaja neuklapanja u trenutnu okolinu ili predodžbe da se u inozemstvu manje zaviruje u tuđu privatnost. Istaknuli su da poticaj može biti i visoki stupanj korupcije među političarima, čije odluke često odražavaju njihove osobne interese i nezainteresiranost za provedbu društvenih promjena potrebnih da bi motivacija za ostankom u Hrvatskoj porasla. Najznačajniji negativni faktor odlaska u inozemstvo bio je nedostatak socijalne mreže te problem usamljenosti i teže integracije u novo društvo unutar kojeg se susrećemo s drugačijim načinom života i drugačijim obrascima interakcije među ljudima. U stranoj državi možemo biti tretirani kao jeftinija radna snaga bez obzira na stupanj obrazovanja s kojim dolazimo, a mogu nam i neodgovarati prirodni uvjeti poput nedostupnosti pitke vode ili blizine većih zelenih, šumskih područja. Na temu mišljenja javnosti o mladima koji odlaze, sudionici fokus grupe smatraju da stavovi pojedinaca često ovise o političkoj naklonosti te se tako s jedne strane može naići na osude, a s druge na poticanje. Većina njih je u svojoj okolini naišla na podršku i razumijevanje od strane svoje obitelji, ali i ton žaljenja radi toga što trenutnu situaciju smatraju bezizlaznom. Kažu kako u pojedinim krugovima, odlazak može biti percipiran kao uspjeh ili čak ideal koji osigurava afirmaciju našeg poslovnog uspjeha, a pojedinci koji odlaze kao prosječni radnici i radnice u Hrvatskoj, dobivaju društveni status kvalitetnog kadra. Ispitanici su naveli kako bi za poticanje mladih na ostanak u državi bile potrebne takve promjene uz koje će mladi imati perspektivniju budućnost, ravnopravnu dostupnost obrazovanju, doškolovanju, mogućnost zaposlenja s plaćom koja omogućava razinu kvalitete života koju mogu imati u inozemstvu. Navode želju za promjenom kompletne političke „garniture“, ali i promjenu njihova načina rada, no ono što navode kao jedan od ključnih elemenata za početak društvenih promjena je reforma obrazovanja koja bi imala ulogu osvježavanja i poticanja mladih da se aktivno uključe u društvo. Prijedlozi su bili raznoliki, a rasprava je potaknula sudionike da se međusobno nadopunjavaju i nadovezuju te ih na kraju navela da se oko potrebnih promjena svi slože, bez obzira što su u ranijim diskusijama određeni motivi za odlazak bili različiti.

Rezultati proizašli iz intervjua

U sklopu istraživanja provedena su tri intervjua s jednim ispitanikom i dvije ispitanice koji su se već iselili iz Hrvatske, a s ciljem potpunijeg razumijevanja procesa donošenja odluke o odlasku i iskustvu samog preseljenja. Iako su ispitanici imali relativno različite osobne priče pa s time i motive koji su ih potaknuli na odlazak, ipak su se mogle povući mnoge paralele koje na kraju doprinose razumijevanju povećane stope odlaska mladih iz Hrvatske. Njihova imena su u tekstu izmijenjena radi zaštite identiteta.

Sanja je magistra industrijskog dizajna tekstila i odjeće koja se nakon studija vratila u Petrinju. Jedno vrijeme je bila nezaposlena, međutim prekvalificirala se te u svijet rada ušla kroz rad u jednoj udruzi. Radila je četiri godine od kojih je jedan dio radila bez plaće, što i navodi kao najveći razlog koji ju potaknuo da krene razmišljati o odlasku: „*Jednostavno, prvo ako je nemam plaću, nemam što radit tu. (...) I dobila sam puno toga. Dobila sam iskustvo, dobila sam slobodu da mogu radit što želim i uživala sam, ali nakon nekog vremena ne možeš profesionalno rast, nemaš plaću, nemaš šta*

više raditi u Hrvatskoj (Sanja). Dodatno ju je motiviralo i povećanje birokratizacije i ograničavanja rada civilnog društva u Hrvatskoj koja ostavlja sve manje mjesta za rad s ciljanim skupinama i pokretanje društvenih promjena. Ono što ju je najviše uzrujalo bila je priča o korumpiranosti lokalnih političara nezainteresiranih za nove ideje kojima bi se povećala kvaliteta života lokalnog stanovništva. Odbijanje suradnje političara povezuje i s mentalitetom lokalnog stanovništva: „A ti jednostavno imaš ljude koji su tol'ko zaokupljeni samo da prežive i tol'ko su zaokupljeni svojim svakodnevnim životom i jednostavno ne znaju. Ima jako puno nepismenih, ne educiranih, neobrazovanih. Ljudi ne shvaćaju. Tol'ko ih je lako prevariti“ (Sanja). Za svoju novu destinaciju izabrala je Berlin, grad kojeg je samo jednom prije toga posjetila, u kojem nije imala nikoga poznatog, niti unaprijed dogovoren posao.

Teo je magistar računarstva iz Crikvenice koji je odmah po završetku studija, prvi posao potražio u inozemstvu. Iako je svjestan da bi i u Hrvatskoj sa svojom strukom mogao pronaći posao, smatrao je kako su uvjeti koji se nude u našim firmama višestruko lošiji od onih koje je mogao dobiti vani: „... i nije problem meni nać posao u Rijeci, Zagrebu ili negdje u blizini. Nego problem je što jednostavno mogu vani nać puno lakše posao, puno bolji posao i financijski i kvalitetniji. Ostanak u Hrvatskoj bi bio uvijek jedna stepenica ispod“ (Teo). Smatra kako je IT sektor u Rijeci još uvijek relativno nerazvijen u odnosu na Zagreb, a budući da bi se u tom slučaju trebao seliti u Zagreb, zaključio je da onda može iseliti u inozemstvo. Nakon dva mjeseca slanja prijave, dobio je posao u Berlinu, te je kao i Sanja krenuo u državu u kojoj ne poznaje nikoga, niti govori njihovim jezikom, te si je novi život morao izgraditi sam i ispočetka. Spomenuo je također kako mu se nakon pola godine provedene u Berlinu, doselio bratić koji je također odlučio potražiti posao u inozemstvu, a za kojeg smatra da mu je proces preseljenja ipak bio malo lakši jer nije bio sam.

Zrinka je studentica na diplomskom studiju poslovne informatike na Sveučilištu u Wageningenu u Nizozemskoj. Iako je veći dio života živjela u Rijeci, preddiplomski studij sa specijalizacijom u organizacijskom učenju i menadžmentu promjene, završila je na jednom američkom fakultetu. Nakon povratka u Hrvatsku, dobila je posao u struci, u Zagrebu u jednoj većoj Hrvatskoj firmi, za koju je smatrala da će joj pružiti priliku da svoje dosadašnje znanje i iskustvo primijeni i doprinese implementaciji određenih pozitivnih promjena na kojima su u to vrijeme radili. Međutim, ubrzo je primijetila da ipak nisu toliko otvoreni za nove ideje: „I recimo stvarno sam primijetila nakon tih godinu i pol da ono ja padam u tu neku kolotečinu kao ma nema smisla, što ću se i ja uopće truditi, tu davati neke prijedloge, kada me i dalje svi otkantaju. Kao 'Ne, ne, mi smo uvijek to tako radili i što ja sad tu fantaziram' (Zrinka). Nakon odluke o odlasku iz firme, vratila se u Rijeku s idejom da pronađe diplomski studij koji bi odgovarao njenim interesima. Ta je želja također „pala u vodu“ kada je otkrila da je kod nas gotovo nemoguće, bez obzira na dotadašnje iskustvo, na diplomskom studiju započeti s pojedinim zanimanjima, a da se prije toga ne završi istovrsni preddiplomski studij. Upravo je zbog toga svoj diplomski studij odlučila potražiti u inozemstvu.

Iako se na temelju prethodno navedenih iskaza može zaključiti kako su motivi ispitanika za odlaskom iz zemlje bili vezani za individualnu situaciju te samim time potpuno različiti, dijelovi iskaza u kojima su spominjali samo iskustvo

selidbe, već imaju puno dodirnih točaka. Primjerice, negativnom stranom selidbe su i Sanja i Teo naveli nedostatak društvenog života i povremena usamljenost u sredini u kojoj ne poznaju nikoga. Oboje smatraju kako se na novoj lokaciji s vremenom počinju stvarati nove mreže poznanstava i na taj način se ovaj negativni aspekt ublažava. S druge strane, Zrinkino iskustvo preseljenja u Nizozemsku potpuno je suprotno po pitanju stvaranja novih društvenih mreža, no to se može povezati s organiziranošću društvenog života u studentskom kampusu, osobito između stranih studenata.

Kada je u pitanju iskustvo rada u inozemstvu, Teo koji je prije samog odlaska već pronašao poslodavca, kaže da jedino što se pokazalo istinitim od onoga što je čuo o kulturi rada u Njemačkoj je da puno rade, ali da unatoč tome on ne osjeća nikakav stres. Radno vrijeme mu nije fiksno, nitko ga ne provjerava, već se samo očekuje da posao bude odrađen na vrijeme. Sanja pak s druge strane nije došla na unaprijed dogovoren posao, već se odlučila pomalo upoznavati s njihovom civilnom scenom kroz volonterstvo, te je do sada osjetila puno veći stupanj poštovanja za svoje iskustvo. Iako je Zrinka još na studiju, do sada je već dobila nekoliko ponuda za posao kao i za ostanak na doktoratu, što joj je svakako jedan lijepi pokazatelj koliko se vrednuje i cijeni njezin rad i trud te da joj niti nakon studija neće biti teško pronaći poslodavca u području koje ju interesira.

Svi ispitanici su naveli kako žele, u nekoliko narednih godina, skupiti što više radnog iskustva u inozemstvu i onda kroz dogledno vrijeme razmotriti povratak u Hrvatsku, ako se do tada neke stvari promijene. Za početak, Sanja i Zrinka smatraju da se poduzetnička klima mora više razviti i prilagoditi novim, malim poduzetnicima. Zrinka također ističe važnost mogućnosti profesionalnog napredovanja, a što su i Sanja i Teo naveli kao nedostatak koji su zamijetili u Hrvatskoj. Jedan od ključnih faktora im je postizanje barem približno jednake kupovne moći u Hrvatskoj s hrvatskom plaćom, kakvu imaju u inozemstvu. Određeni lajtmotiv koji se provlačio kroz sve tri priče bilo je nezadovoljstvo trenutnom politikom u Hrvatskoj te svim političkim akterima, budući da smatraju kako nikome od njih nije u interesu mijenjati trenutno stanje u kojem su im njihove političke pozicije i plaće osigurane. Također im smeta i trenutni, sve prisutniji diskurs u javnosti, politici, među ljudima, a osobito među mladima, koji inzistira na propagiranju nacionalnosti i katoličanstva kao temeljnih hrvatskih vrijednosti, pritom negirajući vrijednost svih ostalih identitetskih skupina, te njihovu prisutnost prezentirajući ih kao prijetnju integritetu hrvatske nacije. Smatraju da trenutno nije vidljiv nikakav potencijal za skorijim društvenim promjenama koje bi ih motivirale da se vrate u državu, stoga niti planove za svoju budućnost ne razvijaju u tome smjeru.

4. ZAKLJUČAK

Istraživanje o motivima i razlozima iseljavanja mladih iz Hrvatske, koje je provedeno kroz jednu fokus grupu i tri intervjua, pokazalo je da se stavovi ispitanih skupine dodiruju u mnogo točaka. Njihovo navođenje sličnih razloga sve većeg iseljavanja mladih, dovodi do zaključka kako među ispitanima postoji određena kolektivna svijest o situaciji u kojoj se mladi u Hrvatskoj nalaze. Iako bi svi pojedinačno mogli istaknuti različite osobne motive za preseljenje, u pozadini većine njih mogu se pronaći mnogi slični i međusobno isprepleteni faktori koji djeluju jedni na druge. Moment u kojem svi navode potrebu za istim društvenim promjenama kako bi ostanak u Hrvatskoj bio privlačnija ideja, možda najbolje govori o tome.

Najčešće spominjani elementi društva koje, prema njihovom mišljenju, treba mijenjati bili su obrazovni sustav, zaposlenje i životni standard, birokracija, mentalitet ljudi u Hrvatskoj te politika. Ulaženjem dublje u probleme koji proizlaze iz svakog elementa, vidljiva je njihova međusobna povezanost i isprepletenost, što često može ostaviti dojam kao da je nemoguće promijeniti jednu stvar, a da se prije toga ne izmjene i neke druge. Iako je među ispitanima bilo onih koji smatraju da to nije razlog za odustajanje od zagovaranja pozitivne društvene promjene i nade da se društvo u Hrvatskoj može promijeniti, svi su zaključili kako je njihovo vrijeme ograničen resurs koji ne žele trošiti uzalud ako rezultati nikada neće postati vidljivi. Iako većina zapravo ne želi otići, odnosno nije htjela otići, selidbu su često navodili kao jedinu opciju koja se čini ispravna sada, ali i u bližoj budućnosti: „*Nitko se ne rastaje i tek tako ide ča od mame, tate, prijatelja. Ljudi su prisiljeni. To će tako bit do... ja iskreno ne znam kad jer... ja jednostavno ne vidim što se može u nekom skorom roku dogoditi da će u biti preokrenut Hrvatsku...*“ (Teo); „*Naravno da bih i ja željela da Hrvatska izađe jednog dana iz magle u kojoj se nalazi i da se stvari pokrenu i da sve bude lijepo. (...) Ali da mi trebamo čekati još dvadeset i nešto godina ili više, da mi moramo ispaštati za probleme koje mi nismo stvorili... ja to ne mogu više.*“ (Sanja).

Priče ispitanih navode na zaključak da za mlade ne postoji ispravna odluka, već samo manje štetna u određenom trenutku, što ovisi o svakome individualno. Uronjeni u probleme koji su ih dočekali u svijetu nesigurnosti, korupcije i mržnje, bez perspektive, vidljiva su dva moguća rješenja, otići ili ostati i prihvatiti da ih čeka još duga borba.

Ovo istraživanje je bilo provedeno na malom uzorku te stoga ne može odražavati sveukupni stav mladih prema fenomenu povećanja stope iseljavanja mladih iz Hrvatske. Međutim, svakako može biti pokazatelj potrebe za opsežnijim istraživanjima kako bi u buduću bilo moguće formirati i zagovarati politike usmjerene pružanju mladima prilika za izgradnju života u kojem im se neće kršiti njihova prava te narušavati dostojanstvo.

5. LITERATURA

- Bloor, M (2002): *Focus Groups in Social Research*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Grabovac, H. (2016): *Migracije iz Hrvatske nakon pristupanja EU: Primjer Sisačko-moslavačke županije*. Diplomski rad. Zagreb: Hrvatsko studiji.
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013): *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, Friedrich Ebert Stiftung – Zagreb
- Myers, M. D., Newman, M. (2007): *The qualitative intervju in IS research: Examing the Craft*. *Information and Organization* 17, 2-26. Pergamon.
- Peračković, K., Rihtar, S. (2016): *Materijalizam kao društvena vrijednost i poticaj namjerama iseljavanja iz Hrvatske*. *Migracijske i etničke teme* 32/3, 295-317, Zagreb: Institut za migracije i narodnosti.
- Puchta, C., Potter, J. (2004): *Focus Group Practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Seidman, I. (2006): *Interviewing as Qualitative Research – A Guide for Researchers in Education and the Social Science*. New York, London: Teachers College Press
- Župarić-Iljić, D. (2016): *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung – Zagreb

MARTINA LONČAREK

PARTICIPACIJA MLADIH NA LOKALNOJ RAZINI

(SINDROM “NE DA MI SE”)

KOMPARATIVNA ANALIZA OBLIKA PARTICIPACIJE MLADIH U GRADU IVANCU I GRADU LEPOGLAVI

1. UVOD

Mladi su sadašnjost, a ne budućnost kako to vole naglašavati vodeći političari koji vide snagu u stranačkoj mobilnosti mladih. Iako je unatrag nekoliko godina uočen rast političke apatije i alijenacije mladih od bilo kakvih oblika participacije na lokalnoj ili nacionalnoj razini (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2015), još postoji nada. Mladi se uključuju i reagiraju kad su direktno ugrožena njihova prava ili povlastice kao građana i kao članova lokalne zajednice. Treba težiti sprječavanju, a ne “liječanju” posljedica politika koje se nameću s državne ili lokalne razine. To je ujedno i jedna od polazišnih točaka ovog rada iz čega je proizašla i sama ideja – proučiti institucionalne i neformalne načine na koje se mladi mogu uključivati unutar svoje lokalne zajednice obzirom da se promjene moraju pokretati na lokalnoj razini kako bi se posljedično mogle primjenjivati na državnoj, odnosno nacionalnoj razini.

Kada govorimo o mladima, prema Zakonu o savjetima mladih, govorimo o osobama od navršениh petnaest do navršениh trideset godina života. S obzirom na to da se ovaj rad bavi i problematikom motivacije mladih za djelovanjem u lokalnoj zajednici, bitno je prije svega odrediti i pokušati shvatiti potencijalne razloge za njihovu pasivnost. U publikaciji “Koraci do uspješne politike za mlade u lokalnoj zajednici” (2011) navedeni su sljedeći uzroci pasivnosti mladih: “neinformiranost (needuciranost), društveno-povijesni uvjeti, nepovjerenje u strukture vlasti te iz toga proizlazеći pesimizam, utjecaj medija na konzumentsko ponašanje mladih, konformizam, to jest sindrom “ne da mi se”, nepostojanje mehanizama, nepostojanje poticaja iz sektora formalnog obrazovanja, neprepoznavanje volonterstva kao vrijednosti, nedovoljno vrednovanje volonterstva od strane društva, cost benefit filozofija, obitelj, nekvalitetno provođenje slobodnog vremena i nepovjerenje u sebe” (Bužinkić, 2011:8).

Lokalna politika za mlade definirana je kao “skup načela, vrijednosti, stavova, ciljeva i akcija u svrhu poboljšanja kvalitete života društvene skupine mladih u lokalnoj zajednici, koja je najčešće materijalizirana u strateškom dokumentu tj. lokalnom (gradskom, općinskom ili županijskom) programu za mlade” (Bužinkić, 2011:30). Nadalje, lokalni program (djelovanja) za mlade predstavlja strateški dokument “koji odgovara na potrebe mladih identificiranih u istraživanju, kroz višegodišnju strategiju koja sadrži mjere za čiju su provedbu zadužene različite regionalne i lokalne institucije”(Bužinkić, 2011:13). Nastavno na to, u ovom radu će se ispitati uspješnost formiranja i funkcioniranja programa (djelovanja) za mlade u gradovima Ivancu i Lepoglavi.

Institucionalni oblik participacije mladih odnosi se na njihovo uključivanje u rad lokalnog savjeta mladih. Zakon o savjetima mladih prvi put je u Republici Hrvatskoj usvojen 2007. godine, no 2014. godine je donesen novi, djelomično izmijenjeni. Prema Zakonu o savjetima mladih, savjet mladih je “savjetodavno tijelo jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje promiče i zagovara prava, potrebe i interese mladih na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini” (Hrvatski sabor, 2014). Važno je spomenuti kako je prema istom zakonu svaka jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave obvezana osnovati svoj savjet mladih.

Mladi se na lokalnoj razini još mogu uključiti u organizacije civilnog društva (udruge), koje su većinom nestranačke, nevladine i neprofitne. Specifično vezane uz mlade, postoje udruge mladih i udruge za mlade, koje se razlikuju po načinu vodstva udruge – udruhu mladih vode isključivo mlade osobe, dok udruhu za mlade mogu voditi i druge osobe. Zajedničko im je djelovanje usmjereno na potrebe i interese mladih.

U publikaciji “Koraci do uspješne politike za mlade na lokalnoj razini” (2011) također je navedeno zašto je važno uključivati mlade u lokalnu zajednicu: “smisao sudjelovanja mladih je razvoj partnerstva između mladih i starijih u svim područjima života kako bi mladi zauzeli važnu ulogu u društvu te kako bi društvo u cjelini (uključujući i mlade) imalo koristi od njihovog doprinosa, ideja i energije.” (Bužinkić, 2011:6).

Od 2007. godine do danas

I Grad Ivanec i Grad Lepoglava su od stupanja Zakona o savjetima mladih na snagu 2007. godine, raspisivali natječaje za osnivanje savjeta mladih. Iako je institucionalna forma postojanja savjeta mladih bila zadovoljena, kroz godine se razlikovala aktivnost samih članova savjeta mladih. Na internetskim stranicama oba grada, teško je pronaći podatke o aktivnostima koje su članovi savjeta mladih provodili i o odnosu gradske vlasti prema njima, također ne postoje podaci o konkretnim godinama kada su se savjeti mladih ponovo sazivali. Savjeti mladih bili su aktivni i unutar županijskog savjeta mladih Varaždinske županije, te su sudjelovali u izradi Županijskog programa (djelovanja) za mlade za razdoblje od 2009. do 2011. godine i za razdoblje od 2014. do 2018. godine. Danas, savjet mladih Grada Ivanca postoji, ali je neaktivan, dok je savjet mladih Grada Lepoglave aktivan i provodi aktivnosti, a prepoznat je kao primjer dobre prakse u Republici Hrvatskoj.

Na internetskim portalima i stranicama nisu pronađeni podaci o kreiranju ili provođenju gradskog programa (djelovanja) za mlade Grada Ivanca. Grad Lepoglava se prema tome razlikuje – prvi gradski program (djelovanja) za mlade donesen je već 2007. godine, a 2014. se radilo na drugom gradskom programu.

Na području grada Ivanca postoji djelomično aktivna udruga mladih – Društvo mladih Ivanec. U Lepoglavi postoji Nezavisna udruga mladih koja provodi aktivnosti kroz cijelu godinu, a prije nekoliko godina postojala je Višnjička udruga mladih, no ona je ugašena.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog rada jest usporediti institucionalne oblike participacije mladih u Gradu Ivancu i u Gradu Lepoglavi, a posljedično i prikazati važnost sudjelovanja u zajednici, važnost iskorištavanja mogućnosti koje pojedinac ima unutar lokalne razine te važnost kvalitetnog odnosa i dijaloga između nositelja lokalnih vlasti i mladih. Istraživački rad se temeljio na nekoliko važnih pitanja kojima se istraživalo znanje mladih i nositelja lokalnih vlasti o oblicima participacije mladih; prioriteti, potrebe i problemi mladih u Gradu Ivancu i Gradu Lepoglavi te odnos mladih s nositeljima lokalnih vlasti i obrnuto.

Za potrebe ovog rada, održane su dvije fokus grupe s mladima iz Ivanca i Lepoglave te intervjui sa zamjenikom gradonačelnika grada Lepoglave i s gradonačelnikom grada Ivanca.

Za ispitivanje stavova mladih odabrana je metoda fokus grupe. Fokus grupa činila se najboljom metodom zbog mogućnosti direktne komunikacije s mladima, provjeravanja znanja mladih o mogućnostima participacije na lokalnoj razini i odnosa s nositeljima gradske vlasti. Intervju s nositeljima gradskih vlasti, odnosno sa zamjenikom gradonačelnika Lepoglave i gradonačelnikom Ivanca, odabran je kao metoda istraživanja zbog mogućnosti vođenja polustrukturiranog dijaloga, koji sugovorniku dopušta manja skretanja s postavljenih pitanja. Takav način omogućava detaljnije rasprave i razumijevanje konkretnih problema i situacija o kojima će sugovornici biti ispitani. Smisao odabira ovakve metode jest dolaženje do saznanja o njihovoj percepciji gradskih politika za mlade i odnosa s mladima u njihovom gradu.

U Lepoglavi je na fokus grupi sudjelovalo petero mladih u rasponu od 17 do 29 godina, od kojih je dvoje zaposlenih, jedan je nezaposlen, jedan je srednjoškolac, a jedan je student. U Ivancu je sudjelovalo šestero mladih koji su imali od 19 do 21 godinu, odnosno tri studenata i troje maturanata opće gimnazije. Prilikom odabira sudionica i sudionika vodilo se računa o različitim dobnim skupinama, različitim razinama obrazovanja i mjestima prebivališta unutar grada (gradska i prigradska naselja).

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Perspektiva mladih

Rezultati fokus grupa iz oba grada se u mnogočemu preklapaju. Mladi iz Ivanca i Lepoglave imaju slično stajalište o ostalim mladima iz svojih gradskih zajednica – smatraju kako su mladi nezainteresirani za uključivanje u lokalnu zajednicu i za sudjelovanje u aktivnostima edukativnog sadržaja. Nadalje, smatraju kako su mladi neinformirani o oblicima sudjelovanja koja su im otvorena unutar zajednice, skloni su komentiranju stanja u gradu bez poduzimanja konkretnih akcije i pokretanja promjene. Nezainteresirani su za udruživanje s ostalim mladima i pokretanje vlastitih projekata – jer “to oduzima previše slobodnog vremena” i “nema smisla”. Također, mladi nemaju stav prema nositeljima gradske vlasti, a ako ga imaju, onda je negativan. S druge strane, zanimaju ih aktivnosti sportskog ili zabavnog karaktera. Sudionice i sudionici fokus grupa iz oba grada su iskazali nezadovoljstvo prometnom povezanošću rubnih dijelova grada s centrom grada, odnosno nisu zadovoljni kako i koliko često prometuju autobusi. Smatraju da neučestalost autobusnih linija ima utjecaj na njihove aktivnosti koje bi mogli provoditi kad imaju slobodno vrijeme – sve se događa u centru grada, a oni nemaju način da dođu do sadržaja koji se tamo pruža. Sličnost je i u nedostatku prostora za okupljanje mladih. U Lepoglavi postoji prostor namijenjen okupljanju mladih gdje mogu provoditi svoje aktivnosti i organizirati događanja – no mladi žele nezavisan prostor, kojeg bi sami mogli urediti i voditi. Sudionice i sudionici fokus grupe iz Ivanca nisu upoznati s postojanjem prostora za okupljanje mladih, koji bi bio direktno namijenjen njima.

Što se tiče oblika organiziranja mladih unutar Ivanca i Lepoglave, mladi iz Lepoglave prepoznali su “Nezavisnu udruhu mladih” kao nositeljicu većine aktivnosti koje se organiziraju za mlade unutar grada. Budući da je na fokus grupi sudjelovalo nekoliko članova iste udruge, napomenuli su kako se susreću sa sve većim problemom regrutiranja novih članova i kako je iznimno teško privući mlade za sudjelovanje u aktivnostima koje oni provode. U Ivancu je drugačija situacija. Nekoliko sudionica i sudionika bilo je upoznato s postojanjem udruge mladih u Bedencu, no nisu se uključivali u njihove aktivnosti. Napomenuli su kako se puno mladih okuplja unutar crkvene zajednice i to su prepoznali kao jedini oblik participacije mladih u gradu Ivancu.

Situacija s poznavanjem temeljnih pojmova i oblika sudjelovanja u lokalnoj zajednici je također slična. Dok je nekoliko sudionica i sudionika fokus grupe u Lepoglavi bilo upoznato s terminom savjet mladih (bivši članovi), gradski program (djelovanja) za mlade i strukturiranim dijalogom; niti jedna sudionica, odnosno sudionik fokus grupe u Ivancu nije bio upoznat s navedenim pojmovima. Naveli su kako su za to odgovorni odrasli u njihovoj zajednici – “nitko nas ne smatra ozbiljnima i nikog nije briga da se mladi aktiviraju”; ali i oni sami zbog svoje nezainteresiranosti za spomenuto područje. Što se tiče odnosa s i prema nositeljima gradskih vlasti, mladi iz Ivanca i Lepoglave smatraju da bi oni mogli biti transparentniji, otvoreniji i pristupačniji mladima. Ističu kako je važno osvijestiti nositelje gradskih vlasti o

nužnosti prisustva mladih unutar lokalne zajednice kao i važnosti upoznavanja nositelja gradske vlasti s problemima i prioritetima mladih. Također, smatraju kako bi gradske vlasti mogle informirati mlade o načinima uključivanja u rad lokalne zajednice, ali da bi se i sami nositelji gradske vlasti trebali informirati o dodatnim mogućnostima i prilikama koje bi trebale biti dostupne mladima na institucionalnoj i na neformalnoj razini u gradu.

Perspektiva nositelja vlasti

Gradonačelnik Ivanca svoju dužnost obnaša već 12 godina, dok je zamjenik gradonačelnika Grada Lepoglave na dužnosti 4 godine. Njihova percepcija i generalan stav o mladim iz svojih gradova je slična – mladi su nezainteresirani, teško ih je pokrenuti i motivirati na kreiranje aktivnosti za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena, teško ih je okupiti na jednom mjestu – svjesni su da mlade privlače sadržaji zabavnog i sportskog karaktera, ali ne obrazovnog ili kulturnog.

Gradonačelnik Ivanca smatra da se mladi ne uključuju aktivnije u institucionalne procese i u procese donošenja odluka zbog stava da ništa ne mogu promijeniti i da nitko ne sluša njihov glas. Također, smatra kako mladi ne razumiju dovoljno funkcioniranje lokalne vlasti i koje su njihove mogućnosti. Prema konceptu politika za mlade, mladi su ti koji bi trebali sukreirati ili čak sami kreirati politike koje će biti u njihovom najboljem interesu. Savjet mladih bi, prema njegovom mišljenju, mogao bolje i aktivnije funkcionirati. Problem vidi u tome što sav posao i odgovornost najčešće preuzima jedna osoba, odnosno predsjednica ili predsjednik savjeta mladih. Nije upoznat s pojmom niti ciljem izrade gradskog programa (djelovanja) za mlade. Smatra kako je savjet mladih zadužen za izradu istog. Grad Ivanec, prema njegovom mišljenju, pruža dovoljno infrastructure i prostora u kojima bi se mladi mogli okupljati i organizirati aktivnosti. Izdvojio je rekonstrukciju kino dvorane, planinarskog muzeja, izgradnju i obnovu sportskih terena i društvenih domova u rubnim dijelovima grada. Ostali članovi gradske vlasti su, prema njegovom mišljenju, dovoljno upoznati s problemima koji se tiču mladih na području grada i smatra kako oni ulažu velike napore u povezivanje s mladima i slušanje njihovih potreba, pritom osiguravajući financijska sredstava iz proračuna za rad mladih.

Zamjenik gradonačelnika Grada Lepoglave smatra kako mladi imaju mogućnosti i prostora za aktiviranje i uključivanje u razne procese kako bi utjecali na rješavanje određenih problema, no prema njegovom mišljenju – postali su previše pasivni i nezainteresirani. Smatra kako je uzrok tome apatija prema politici koja je uočljiva kod mladih, kao i generalno zadovoljstvo mladih zbog kojeg se nemaju potrebu dodatno aktivirati. Temeljnim problemom mladih u Lepoglavi smatra to što su oni: “više konzumenti tuđih aktivnosti, nego kreatori svojih vlastitih”. Problem vidi i u tome što mladi danas nemaju ni previše slobodnog vremena – imaju sve više obveza u školama, a studenti se niti ne vraćaju u Lepoglavu. Što se tiče infrastructure koja bi mladima omogućila okupljanje, smatra da je grad zadovoljio sve potrebe – mladi imaju osigurani prostor u kojima bi mogli pokretati i realizirati vlastite ideje, ali je i svjestan kako bi mladi htjeli imati nezavisan prostor za svoja okupljanja.

Politike prema mladima, odnosno gradski program (djelovanja) za mlade smatra važnom strategijom i dokumentom, dok politike za mlade vidi kao konkretne akcije u lokalnoj zajednici koje bi upravo nezavisna scena, kroz udruge civilnog društva trebala preuzeti i voditi. Savjet mladih vidi kao tijelo koje na papiru ima određene ovlasti, dok je malo teže u praksi provoditi aktivnosti koje su potrebne i poželjne. Smatra kako bi članice i članovi savjeta mladih trebali stalno osluškivati mlade u lokalnoj zajednici i prenositi njihove potrebe i probleme gradskim vlastima. Gradski program (djelovanja) za mlade vidi kao ugovor između mladih i gradske vlasti te kao način na koji mladi mogu “iskorištavati” gradsku vlast kako bi se radilo na njihovim potrebama. No, kao problem ističe osjećaj mladih da nisu dovoljno utjecajni i da mogu doprinijeti promjeni.

Sličnosti koje možemo uočiti između mišljenja gradonačelnika Ivanca i zamjenika gradonačelnika Lepoglave jesu upravo stavovi o mladima – smatraju da mladi ne vjeruju u sebe i da podcjenjuju svoju moć. Oni su otvoreni i voljni saslušati probleme i potrebe mladih i zatim napraviti korake prema rješavanju istih, no mladi im ne dolaze i oni nisu upućeni u kojem smjeru se trebaju kretati. Također, obojica smatraju kako je ključ razvoja i uključivanja mladih u rad lokalne zajednice obrazovanje. Mlade treba informirati o njihovim mogućnostima, pravima i strukturama koje trebaju poznavati, kao i svi ostali građani – bilo to formalnog ili neformalnog oblika. No, tijekom intervjua uočila su se razilaženja u stavovima i razlike u razini informiranosti: gradonačelnik Ivanca nije dovoljno upućen u poznavanje temeljnih pojmova vezanih uz institucionalnu participaciju mladih – na primjer, nije upoznat s gradskim programom (djelovanja) za mlade, a to bi trebala biti temeljna gradska strategija okrenuta prema mladima. S druge strane, zamjenik gradonačelnika Lepoglave upoznat je i pomaže mladima kod uključivanja na institucionalnoj razini u gradu.

Razlike u stavovima mogu se uočiti i između mladih sudionika fokus grupa i nositelja gradske vlasti. Sudionice i sudionici fokus grupe u Ivancu smatraju da gradska vlast nema nikakvog obzira prema mladima, da se ne provode politike koje doprinose povećanju kvalitete njihovog života, da nema prostora u kojemu bi se mladi mogli okupljati, dok gradonačelnik razmišlja na drugačiji način. On smatra da gradske vlasti rade dobar posao prema mladima pri čemu navodi nedavno otvoreni projektni ured grada Ivanca koji zapošljava visokoobrazovane mlade, koji mladima osigurava prostor za rad i tako dalje. Zanimljivo je kako mladi smatraju da ih gradske vlasti ne smatraju ozbiljnom skupinom i da “nikog nije briga za njih”, a s druge strane gradonačelnik vidi potencijal u mladima i poziva ih da se uključe u zajednicu. Do ovakvog jaza najvjerojatnije dolazi zbog neinformiranosti i mladih i gradonačelnika – mladi nisu upoznati sa strukturom gradske vlasti i svojim mogućnostima, a gradonačelnik nije upućen u potrebe mladih s područja Grada Ivanca niti zna kako s mladima uspostaviti dijalog.

U Gradu Lepoglavi, odnos mladi – nositelj gradske vlasti je zadovoljavajuć. Iako mladi nisu u potpunosti upućeni u mogućnosti koje su im u gradu otvorene i u oblike participacije, znaju kome se mogu obratiti kada žele prijaviti nekakav problem. Uspostavljen je kvalitetan dijalog s nositeljima gradske vlasti, a sudionice i sudionici fokus grupe i zamjenik gradonačelnika imaju slična stajališta o mladima iz Lepoglave općenito.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati provođenja fokus grupa i intervjuja ukazuju na veliki problem kako mladih tako i nositelja gradskih vlasti – a to je neinformiranost. Dok mladi nisu upoznati s mogućnostima koje im se u gradu i zajednici nude niti strukturama gradske vlasti, nositelji gradske vlasti nisu upoznati s potrebama mladih u svojim gradovima niti su upoznati s ključnim područjima vezanima uz rad s mladima na gradskoj razini (gradonačelnik Ivanca). Mladi čekaju da ih gradske vlasti motiviraju i pozovu da se uključe u rad u zajednici, da se organiziraju i udruže, dok s druge strane, nositelji gradskih vlasti očekuju da će mladi doći sami do njih s konkretnim idejama i argumentiranim prijedlozima. Gradske stipendije su odlična poveznica i način uspostavljanja kvalitetnog dijaloga između mladih i nositelja gradske vlasti – to su napomenuli sudionice i sudionici fokus grupa i nositelji gradskih vlasti.

Nadalje, mladi iz Ivanca i mladi iz Lepoglave trebali bi se povezati, raditi zajedničke aktivnosti, organizirati zajednička događanja kako bi kroz neformalna druženja učili jedni od drugih, pokrenuli suradnje i aktivirali zdrav i kvalitetan život u zajednici. Također, potrebno je povezati obrazovne institucije u Lepoglavi i Ivancu i mlade, osmisliti načine kako informirati mlade o svim mogućnostima koje im se u gradu pružaju, o strukturama gradske vlasti i o tome kako gradska vlast funkcionira. Isto tako, bitno je povezati nositelje gradskih vlasti s mladima – treba istražiti koje su potrebe mladih u oba grada i potaknuti nositelje gradskih vlasti da iniciraju pokretanje kvalitetnijih politika za i prema mladima.

5. LITERATURA

- Bužinkić, E., Puljić, D., Tomašević, T. (2011): Koraci do uspješne politike za mlade u lokalnoj zajednici. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.
- Buković, N., Miošić, N. (2012): S kim i kako lokalne vlasti surađuju?. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.
- Ilišin, V., Spajić-Vrkaš, V. (2015): Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Hrvatski sabor (2014): Zakon o savjetima mladih. *Narodne novine* 41/14.
- Ivanec.hr (2017): Službeni web-portal grada Ivanca. Dostupno na: <http://www.ivanec.hr>
- Lepoglava.hr (2017): Službeni web-portal grada Lepoglave. Dostupno na: <http://www.lepoglava.hr/>
- Mladi-zagrebačka-županija.hr (2017): Savjet mladih Zagrebačke županije. <http://mladi.zagrebacka-zupanija.hr>
- Varaždinska županija.hr (2016): Izvješće o radu savjeta mladih Varaždinske županije za 2016. godinu. Dostupno na: <http://www.varazdinska-zupanija.hr>

TAMARA LIPNJAK

SLOBODNO VRIJEME I POTREBE MLADIH U LOKALNOJ

ZAJEDNICI - NACRT ISTRAŽIVANJA ZA OSOBE KOJE RADE S

MLADIMA U LOKALNOJ ZAJEDNICI

1. UVOD

Skupinu mladih nipošto nije jednostavno definirati, niti je u sociološkim istraživanjima konsenzusom određeno koje su to karakteristike koje ih određuju. Prema Spajić-Vrkaš i Ilišin (2015) među istraživačima nema suglasja oko dobnih granica mladosti, ali navode 15. godinu života kao donju granicu i najčešće 30. godinu kao gornju granicu (uz tendenciju da se gornja granica pomakne prema 34. godini života) te su u svoje istraživanje potreba i problema mladih uključile osobe od 15 do 29 godina. Za potrebe ovog istraživanja će se stoga mlade također odrediti kao osobe u dobi od 15 do 29 godina.

Kao što navode Spajić-Vrkaš i Ilišin (2015), suvremena generacija mladih u Hrvatskoj odrasta u otežanim okolnostima koje obilježava tegobni tranzicijski proces i tek dva desetljeća stara demokracija, uz obilježavajuću gospodarsku krizu koja dodatno otežava razdoblje individualnog sazrijevanja. Dragun (2012) upućuje i na to da socijalna i ekonomska nesigurnost koje obilježavaju društvenu transformaciju u Hrvatskoj, uvjetuju da se mladi povlače iz društvene zajednice u privatnost, izjašnjavaju se kao nepolitični, okrenuti su svojem profesionalnom napredovanju i slobodnom vremenu, i u značajnoj mjeri zastupaju tradicionalni svjetonazor koji predstavlja utočište u vremenu društvene nestabilnosti. Kovačić i Čulum (prema istraživanju Ilišin, Bouillet, Gvozdanić i Potočnik iz 2013. godine) ističu međutim i optimizam mladih s obzirom na svoju ekonomsku budućnost, što čini dobru podlogu za razvoj kompetencija i poticanje na aktivizam i participaciju u različitim programima za mlade. Spajić-Vrkaš i Ilišin (2015) naglašavaju da „društvena važnost mladih proizlazi iz njihovih potencijala koji trebaju biti aktivirani dok su mladi, bez odlaganja za buduća vremena“ (2015:5).

Važnost osmišljenih aktivnosti slobodnog vremena i participacije mladih ističu brojni autori, pa tako primjerice Feinstein (2014) i Bynner i Duckworth (2006) navode kako su aktivnosti slobodnog vremena od posebnog značaja

za razvoj mladih, budući da kroz njih jača utjecaj vršnjaka, a smanjuje se utjecaj roditelja (prema Anić i Tončić, 2014). Međutim, koncept slobodnog vremena nije lako jednoznačno odrediti jer, iako se svakako radi o vremenu izvan obaveznih aktivnosti koje netko drugo organizira, tj. obaveznog obrazovanja ili rada, nameću se različiti pojmovi koji se često u literaturi i preklapaju, poput primjerice dokolice i besposlice. Anić i Tončić (2014) tako prenose dva moguća pristupa definiranju dokolice: 1) dokolica se odnosi na sve aktivnosti koje se provode izvan obaveza tj. rada (prema Brightbill, 1960 i Smigel, 1963) i 2) dokolica se odnosi na one aktivnosti u slobodno vrijeme koje su dobrovoljne, intrinzično motivirane, zahtijevaju visok stupanj vlastite inicijative, regulacije i organizacije (prema Larson i Verma, 1999). Proučavajući klasifikacije aktivnosti u dokolici koje se koriste u istraživanjima, Anić i Tončić (2014) između ostalog prenose i sljedeću podjelu: (I) aktivnosti orijentirane postignućima (sportovi, hobiji, kreativna i izvedbena umjetnost), (II) društvene aktivnosti i „time-out“ aktivnosti (aktivnosti koje provodi osoba sama sa sobom, poput slušanja glazbe, gledanja televizije i kontemplacije).

Svakako valja spomenuti i razlikovanje aktivnosti u slobodno vrijeme na one kreativne i stvaralačke (aktivne) i one obilježene konzumiranjem (pasivne). Farkaš (2014) ističe da je način provođenja slobodnog vremena relevantan za kvalitetu čovjekove egzistencije te da ima potencijal utjecati na duhovni, misaoni i tjelesni razvoj osobe te voditi samoostvarenju i emancipaciji, ukoliko nije orijentiran na pasivan, unificiran i konzumeristički oblik zabave. Da je zaista riječ o složenom konstrukt, čije se ostvarenje događa u mreži različitih čimbenika, upućuje i Dragun (2012) i naglašava sljedeće – „Na slobodno vrijeme utječe niz socijalnih okolnosti i značajki: individualizacija, informatizacija i komercijalizacija u društvu; dostupnost željenih sadržaja; socioklasna i rodna pripadnost, dob, obrazovni i bračni status; karakter nečijeg društveno obaveznog rada itd.“ (2012:488).

Istraživanje percipiranih problema mladih osoba (Spajić-Vrkaš i Ilišin, 2015) pokazuje kako mladi u Hrvatskoj, uz nezaposlenost i važnost 'veza', posebno ističu nedostatak životne perspektive, nizak životni standard, preveliku okupiranost zabavom i potrošnjom, masovni odlazak mladih stručnjaka u druge zemlje, nedostatak interesa za društvena i politička zbivanja, nekvalitetno obrazovanje, alkoholizam, vladavinu „staraca“, nedovoljnu brigu društva za mlade, društveno neprihvatljivo ponašanje, nedovoljno sudjelovanje u društvenim i političkim poslovima i narkomaniju.

Rad s mladima transformativnog je karaktera, budući da cilja na poticanje društvene promjene inicirane od samih mladih. Karakterističan je „oblik interakcije mladih i profesionalaca usmjeren na razvoj osobnih i socijalnih kompetencija mladih osoba, kao jednog segmenta doprinosa rješavanju nekih od aktualnih socijalnih problema“ (Kovačić i Ćulum, 2015:6). Upravo je smisao ovog istraživanja dovesti pojmove mladih, njihovih potreba, slobodnog vremena i rada s mladima u međusobnu poveznicu temeljenu na empirijski dobivenim podacima od samih mladih članova lokalne zajednice, kako bi se na te potrebe odgovorilo na najadekvatniji način koristeći dostupne resurse.

2. CILJ I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanjem se želi steći uvid u četiri dimenzije slobodnog vremena mladih relevantnih za daljnji razvoj projektnih aktivnosti organizacije u kojoj radim: (I) način na koji srednjoškolci u Gospiću provode slobodno vrijeme, (II) smatraju li postoji li potreba za osiguravanjem (dodatnih/novih) organiziranih aktivnosti za mlade, (III) u kakve aktivnosti bi se oni rado uključili, te (IV) kako procjenjuju potrebe i probleme mladih u svojoj lokalnoj zajednici.

Planirani prigodni uzorak za istraživanje treba obuhvatiti učenike sva četiri razreda Gimnazije Gospić i Strukovne škole Gospić, a njihovo se anketiranje planira realizirati u školi. Kao alternativa prikupljanju podataka u školi, moguće je koristiti se i online sustavom prikupljanja podataka, otvorenim pozivom na društvenim mrežama ili ciljanim slanjem upitnika osobama iz populacije, uz korištenje metode snježne grude.

Metoda prikupljanja podataka koja je predviđena nacrtom istraživanja je anketiranje, a instrument istraživanja je anketni upitnik. Za potrebe provođenja istraživanja bit će osigurane dozvole ravnatelja obiju škola. Ispitanici će ispuniti pisani anketni upitnik koji će biti podijeljen tijekom nastave, po mogućnosti sata razredne zajednice. Ispitivanje će provesti autorica rada/nacrta, kako bi ispitanike ujedno i kvalitetno obavijestila o cilju i svrsi istraživanja. Ispitanicima će biti podijeljeni upitnici te će im biti dane potrebne upute za ispunjavanje. Upitnik je anoniman i ispitanicima će se omogućiti da po želji istraživači ostave svoje kontakt podatke (na zasebnoj listi) kako bi bili obaviješteni o rezultatima istraživanja.

Predloženi instrument prikupljanja podataka je anketni upitnik, kreiran za potrebe ovog istraživanja prema uzoru na dosadašnja slična istraživanja provedena u Hrvatskoj – istraživanje Hanžek i suradnika iz 2013. godine, Draguna iz 2012. godine i upitnika udruge SMART iz 2001. godine izrađenog za potrebe provedbe istraživanja uključenosti građana u civilne inicijative u zajednici kroz volonterski rad u Primorsko-goranskoj županiji.

Anketni upitnik o slobodnom vremenu mladih u Gospiću, izrađen za potrebe ovog istraživanja, sastoji se od četiri seta pitanja unutar kojih se kombiniraju pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. U prvom se dijelu ispituju socio-demografski podaci, zatim je naveden set zatvorenih pitanja o aktivnostima koje se provode u slobodno vrijeme i učestalosti sudjelovanja u istima, uz dodatna pitanja o volontiranju i članstvu u organizacijama. Sljedeći set ispituje postojanje strukture u zajednici koje organiziraju aktivnosti za mlade i pružaju druge usluge, uključenost mladih u takve aktivnosti, pitanja o očekivanjima mladih prema tim strukturama kao i viđenje problema mladih u zajednici iz perspektive njih samih, s osvrtom na planiranje budućeg života u sklopu lokalne zajednice. Na kraju se ispitanicima nudi prostor za vlastite dodatne komentare u vidu otvorenog pitanja odnosno prostora za komentiranje.

Obrada rezultata planirana je osnovnim metodama deskriptivne statistike, uz grafičke prikaze, kako bi se rezultati vizualno ilustrirali i kako bi se stekla bolja preglednost. Iako se očekuje da će se obuhvatiti veliki uzorak srednjoškolaca, neće se provoditi statistički testovi zaključivanja na ukupnu populaciju, budući da se radi o prigodnom uzorku. Rezultati

dobiveni anketnim upitnikom mogu služiti kao polazni pregled o stanju u lokalnoj zajednici vezanom za mlade i način njihovog provođenja slobodnog vremena. Za dublji uvid, poželjno bi bilo naknadno provesti i fokus grupu s odabranom skupinom mladih koji su sudjelovali i u primarnom istraživanju, a kako bi se stekao detaljniji uvid u neke od zanimljivih i/ili možda neočekivanih nalaza istraživanja te kako bi se konkretnim primjerima i pojedinačnim stavovima ilustrirali dobiveni rezultati.

3. INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA

Anketni upitnik o slobodnom vremenu mladih u Gospiću

1. Spol (zaokruži): M Ž

2. Dob: _____

3. Naziv škole: _____

4. Razred: 1 2 3 4

5. Koliko prosječno imaš slobodnog vremena tijekom dana? (zaokruži samo 1 odgovor)

- Uopće nemam slobodnog vremena
- Do 2 sata dnevno
- 3 do 4 sata dnevno
- Preko 4 sata dnevno

6. U kojoj mjeri si zadovoljan/na provođenjem svog slobodnog vremena? (1 - u potpunosti sam nezadovoljan/na; 2 - nezadovoljan/-na sam; 3 - niti sam zadovoljan/na niti sam nezadovoljan/na; 4 - zadovoljan/a sam; 5 - u potpunosti sam zadovoljan/na)

1 2 3 4 5

7. Koliko si zadovoljan/na ponudom aktivnosti za provođenje slobodnog vremena u mjestu u kojem živiš? (1 - u potpunosti sam nezadovoljan/na; 2 - nezadovoljan/-na sam; 3 - niti sam zadovoljan/na niti sam nezadovoljan/na; 4 - zadovoljan/a sam; 5 - u potpunosti sam zadovoljan/na)

1 2 3 4 5

8. Na koji se način najčešće informiraš o svojim mogućnostima za provođenje slobodnog vremena? (zaokruži samo jedan odgovor i/ili dopiši)

1. Putem interneta
2. Putem medija
3. Preko poznanika i prijatelja
4. Obraćanjem nadležnim institucijama
5. Kroz suradnju s organizacijom za mlade
6. Drugo, što/kako? _____

9. Koliko često se baviš sljedećim aktivnostima? Molim zaokruži oznaku/broj koji najbolje opisuje tvoje bavljenje navedenim aktivnostima (1 - nikada se ne bavim tom aktivnosti, 2 - ponekad se bavim tom aktivnosti, 3 - često se bavim tom aktivnosti)

AKTIVNOST	1 - nikada	2 - ponekad	3 - često
1. Posjećivanje kafića, pizzerija i sličnih lokala	1	2	3
2. Posjećivanje diska i sličnih klubova s glazbom	1	2	3
3. Idem na tulumе	1	2	3
4. Druženje s prijateljima	1	2	3
5. Druženje s mladićem/djevojkom	1	2	3
6. Čitanje knjiga	1	2	3
7. Odlazim u knjižnicu	1	2	3
8. Hobi	1	2	3
9. Aktivno se bavim sportom	1	2	3
10. Posjećujem sportska događanja	1	2	3
11. Sudjelujem u igrama na sreću	1	2	3
12. Kladim se	1	2	3
13. Idem u Kino	1	2	3
14. Idem u kazalište	1	2	3

15. Listanje časopisa za mlade/Čitanje novina	1	2	3
16. Posjećujem umjetničke izložbe	1	2	3
17. Idem na izlete i u šetnje	1	2	3
18. Surfanje na internetu	1	2	3
19. Slušanje glazbe	1	2	3
20. Gledanje televizije	1	2	3
21. Kompjuterske ili video-igre	1	2	3
22. Humanitarni ili volonterski rad	1	2	3
23. Tečaj stranog jezika	1	2	3
24. Angažman u župi/ Idem u crkvu	1	2	3
25. Posjećujem koncerte	1	2	3
26. Posjećujem javne tribine/predavanja/okrugle stolove	1	2	3
27. Izležavam se, ljenčarim	1	2	3
28. Aktivnost koja nije navedena, a često se njom baviš (molim te dopiši)			

10. Znaš li što je volonterski rad? (zaokruži)

1) DA

2) NE

11. Jesi li ikada sudjelovao/la u nekoj volonterskoj aktivnosti? (zaokruži)

1) DA

2) NE

(ukoliko je odgovor NE, molim te prijeđi na 14. pitanje; ukoliko je odgovor DA; molim te nastavi ispunjavati dalje po redu)

12. Ako si odgovorio/-la s DA: Molimo te da označiš sve aktivnostima u kojima si sudjelovao/-la, te da u ponuđenom prostoru ukratko opišeš o kakvoj se aktivnosti točno radilo.

1. Dobrovoljno radili za svoju lokalnu zajednicu
2. Dobrovoljno radili za školu i/ili vrtići
3. Pomagali radu crkve
4. Radili bez naknade za političku stranku
5. Sudjelovali u aktivnostima neke udruge
6. Bez naknade, ili s minimalnom naknadom sudjelovali u pripremi nekog događaja
7. Bez naknade radili u cilju dobivanja zaposlenja
8. Bez naknade, ili s minimalnom naknadom radili da steknete iskustvo u nekoj djelatnosti
9. Nešto drugo? Molim, dopiši _____

Opis: _____

13. Koliko često si to činio/-la (u prosjeku)?

1. Nisam sudjelovao/la u volonterskim aktivnostima
2. Sudjelovao/la sam jednom u nekoliko godina
3. Jednom u godini
4. Nekoliko puta u godini
5. Jednom mjesečno
6. Svaki tjedan
7. Svakodnevno

14. Jesi li član/ica neke organizacije ili skupine? (zaokruži)**1) DA****2) NE**

(ukoliko je odgovor NE, molim te prijeđi na 17. pitanje i nastavi onda ispunjavati po redu; ukoliko je odgovor DA; molim te nastavi ispunjavati dalje po redu)

Ako si odgovorio/la s DA:**15. Molim navedi naziv organizacije ili skupine i čime se ona bavi (npr. glazba, edukacija, ljudska prava, ples, sport, itd...).**

16. Koji je tvoj najvažniji povod za pristupanje organizaciji/skupini? (zaokruži i/ili dopiši, moguće više odgovora)

1. Višak slobodnog vremena
2. Ostvarivanje vlastitih interesa/razvoja novih vještina
3. Želja za upoznavanjem novih ljudi
4. Nagovor prijatelja
5. Želja da mogu nešto promijeniti
6. Nešto drugo? _____

Ako si odgovorio/la s NE:

17. Zbog čega nisi član neke organizacije ili skupine? (zaokruži jedan odgovor ili dopiši)

1. Ne zanima me članstvo u takvoj organizaciji ili skupini
2. Nemam dovoljno vremena da bih bio član/ica organizacije i skupine
3. U mojoj lokalnoj zajednici ne postoji takva organizacija ili skupina
4. Ne sviđa mi se osoba koja vodi aktivnosti u organizaciji ili skupini
5. Nešto drugo? _____

18. Koliko često posjećuješ ili sudjeluješ u radu sljedećih organizacija za mlade? (1 - ne postoji i ne posjećujem, 2 - postoji, ali ne posjećujem i/ili ne sudjelujem u radu, 3 - postoji i posjećujem i/ili sudjelujem u radu, 4 - ne znam postoji li)

ORGANIZACIJE ZA MLADE	1 ne postoji/ne posjećujem	2 postoji, ali ne posjećujem i/ili ne sudjelujem u radu	3 postoji i posjećujem i/ ili sudjelujem u radu	4 Ne znam postoji li
1. Info centar za mlade	1	2	3	4
2. Centar za kulturu mladih	1	2	3	4
3. Klub mladih	1	2	3	4
4. Udruga mladih	1	2	3	4
5. Neke druge organizacije za mlade? Koje? Molim te dopiši.				

19. Što bi od navedenog, prema tvojem mišljenju, trebalo biti u mjestu namijenjenom za mlade, a da ti poželiš u njemu provoditi slobodno vrijeme?

20. Prema tvom mišljenju, tko treba osmisliti aktivnosti za slobodno vrijeme mladih? (odaberi maksimalno 3 ponuđena odgovora)

1. Roditelji
2. Prijatelji
3. Škola (profesori, pedagozi)
4. Vjerske zajednice
5. Predstavnici lokalne samouprave
6. Političke stranke
7. Mediji
8. Svaka mlada osoba za sebe
9. Organizacije mladih
10. Poznate javne osobe
11. Netko drugi, tko? _____

21. Bi li želio/la imati na raspolaganju mjesto gdje bi se mogao/la savjetovati u vezi s različitim pitanjima vezanima uz mlade? (zaokruži)

1) DA 2) NE

22. Prema tvom mišljenju, s kojim problemima se mladi tvojoj lokalnoj zajednici najčešće susreću (zaokruži maksimalno pet problema)?

1. Fizičko nasilje među mladima
2. Neodgovorno seksualno ponašanje
3. Nedostatak tolerancije prema manjinskim društvenim skupinama (npr. vjerske, nacionalne, seksualne manjine, osobe s invaliditetom, starije osobe i dr.)
4. Nezaposlenost mladih
5. Ovisnost mladih o drogama, alkoholu i duhanu
6. Nekvalitetno i nedostupno obrazovanje
7. Niska politička participacija mladih
8. Nedovoljna briga društva i države za mlade
9. Nizak životni standard
10. Nedostatak interesa za društvena zbivanja
11. Okupiranost zabavom i potrošnjom
12. Nedostatak životne perspective
13. Problem stanovanja
14. Nepostojanje mjesta za izlaske i druženja
15. Neki drugi, koji? _____

23. Planiraš li nakon završetka srednje škole ostati živjeti na području svog grada? Obrazloži kratko.

24. Jesmo li te nešto propustili pitati, a htio/htjela bi reći o načinu na koji ti i mladi u tvojoj zajednici provodite slobodno vrijeme?

Puno hvala na strpljenju i susretljivosti!

Ako te zanimaju rezultati istraživanja, ostavi svoj e-mail kontakt:

4. LITERATURA

- Anić, P., Tončić, M. (2014): „«What are you doing?»: Comparison of three methodological approaches to studying leisure“ *Suvremena psihologija*, 17 (2), str. 111-124.
- Dragun, A. (2012): „Slobodno vrijeme i vrijednosti maturanata u Zadru“ *Crkva u svijetu*, 47 (4), str. 487-513.
- Farkaš, H. (2014): „Slobodno vrijeme kao resurs u postindustrijskome društvu“ *Amalgam* (6-7), str. 37-56.
- Hanžek, D., Holenko, J., Kojadin, J., Kolesarić, J., Morić, D. (2013) „Istraživanje potreba mladih – slobodno vrijeme mladih“ u Bužinkić, E. (ur.) *Znam, razmišljam, sudjelujem – 6. Bilten studija o mladima za mlade*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske, str. 56-103.
- Kovačić, M., Čulum, B. (2015): *Teorija i praksa rada s mladima: prilog razumijevanju rada s mladima u hrvatskom kontekstu*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.
- Spajić-Vrkaš, V., Ilišin, V. (2015): *Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj-istraživački izvještaj*. Zagreb: Ministarstvo socijalne politike i mladih.
- Udruga SMART (2001) *Biti volonter/volonterka? Ispitivanje uključenosti građana u civilne inicijative kroz volonterski rad*. Rijeka: Udruga SMART.

AKTIVISTIČKI ZADACI

PRIMJER AKTIVNOSTI KOJE SU POLAZNICI/E
PROVELI/E U SVOJIM LOKALNIM
ZAJEDNICAMA, A KOJE SE TEMELJE NA
POTREBAMA UOČENIMA U SKLOPU
ISTRAŽIVAČKIH ZADATAKA

Organizacija foruma
u Zagrebu pod naslovom
"Iskustva obrazovanja djece
izbjeglica u hrvatskim
školama" u sklopu Svjetskog
dana izbjeglica

Okrugli stol u Osijeku
pod nazivom "Volontiram i
živim zdravo" koji se održao
u sklopu 16. Tjedna
osječkih izviđača

Radionica za
studente u Zadru pod
nazivom "Djeca
izbjeglice
bez pratnje"

Radionica za mlade
liječene od malignih
bolesti kako bi ih se
informiralo o njihovim
pravima nakon
liječenja

Tiskanje info letka
o mentalnom zdravlju i
psihosocijalnoj podršci
mladih

Niz predavanja o građanskom odgoju i obrazovanju na studiju glazbe ("GOO-GLA") u Zagrebu

Izlaganja u sklopu inicijative "Hrvatska volontira" u gradu Oslju

Javna debata na temu odlaska mladih iz Hrvatske organizirana je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu

Interaktivne radionice s učenicima srednje škole Otočac na kojima su se predstavile mogućnosti lokalnog, nacionalnog i europskog volontiranja

Aktivno uključivanje u brigu o mentalnom zdravlju mladih u Gradu Varaždinu uključivanjem u Crveni križ Varaždinske župani je i njihov Klub za mlade

Izrada video isječka pod nazivom "Mladi na lokalnoj razini" u kojem se objašnjavaju pojmovi poput udruge mladih i za mlade, savjet mladih, lokalni program (djelovanja za mlade) i lokalne politike za mlade.

Financijski
podrška

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

studiji
o mladima
za mlade